

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΡΗ

Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

14
38

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Μ. ΖΗΚΑΚΗ

ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ—ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

1925

18668

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ & ΣΑΡΡΗ Λεωχάρους 20

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ γῆ εἶνε ἡ κατοικία τοῦ ἀνθρώπου. Αὕτη δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον τόπον διὰ νὰ κατοικήσῃ καὶ νὰ ἐργασθῇ, δίδει εἰς αὐτὸν τροφήν, εἰς τὸν ἐπιμελῇ καὶ ἱκανὸν ἄνθρωπον πλούτη. Ἐπὶ τῆς γῆς ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει τὴν πατρίδα του, ὅπου οἱ ὁμοεθνεῖς του ὁμιλοῦν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ προστατεύονται ἀπὸ ἀνθρώπους ἄλλων χωρῶν.

Ἡ **Γεωγραφία** δὲν περιγράφει μόνον τὴν γῆν, ἀλλ' ἐξετάζει καὶ πῶς ὁ ἄνθρωπος κατοικεῖ ἐν αὐτῇ καὶ τρέφεται ἐξ αὐτῆς.

2. Ἡ Γεωγραφία, ἐπειδὴ ἐξετάζει τὴν γῆν ἐν σχέσει καὶ πρὸς ἄλλας ἐπιστήμας, διακρίνεται :

α') Ὡς **Μαθηματικὴ** ἢ **Ἀστρονομικὴ Γεωγραφία**, ὅταν ἐξετάζῃ τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος, τὰς κινήσεις καὶ τὴν θέσιν τῆς γῆς, πρὸς τὰ ἄλλα οὐράνια σώματα.

β') Ὡς **Φυσικὴ Γεωγραφία**, ὅταν ἐξετάζῃ τὸν ἀέρα, τὴν ξηράν, τὰ ὕδατα, τὰ φυτὰ, τὰ ζῷα καὶ τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα.

γ') Ὡς **Ἀνθρωπογεωγραφία**, ὅταν ἐξετάζῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐν σχέσει πρὸς τὴν γῆν, τὴν διασποράν αὐτῶν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαν.

Κλάδος τῆς Ἀνθρωπογεωγραφίας εἶνε ἡ **Οἰκονομικὴ Γεωγραφία**. Αὕτη ἐξετάζει εἰδικώτερον τὸν πλοῦτον ὁλοκλήρου τῆς γῆς ἢ ἐκάστης χώρας, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον τὴν συγκοινωνίαν καὶ ἐν γένει τὸν πολιτισμὸν τῶν κατοίκων.

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Γενικαὶ γνώσεις ἐκ τῆς Μαθηματικῆς Γεωγραφίας.

1. Σχήμα καὶ μέγεθος τῆς γῆς. Πρῶτοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι διέγνωνσαν, ὅτι τὸ σχῆμα τῆς γῆς εἶνε σφαιροειδές, δηλαδὴ δὲν εἶνε τελεία σφαῖρα, ἀλλὰ πεπιεσμένη ὀλίγον εἰς τοὺς πόλους καὶ ἐξογκωμένη εἰς τὸν ἰσημερινόν. Ὁ ἄξων τῆς γῆς, ὁ ὅποιος εἶνε καὶ διάμετρος αὐτῆς, ἔχει μῆκος 12.700 χιλίόμ. Τὸ ἥμισυ ταύτης, δηλ. 6.350 χιλίόμ. εἶνε ἡ ἀκτίς τῆς γῆς πρὸς τοὺς πόλους, ἐνῷ ἡ ἀκτίς πρὸς τὸν ἰσημερινὸν ἔχει μῆκος 6.378 χιλίόμ. Ἡ περιφέρεια τῆς γῆς εἶνε περίπου 40.000 χιλίόμ., ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτῆς 510 ἑκατ. τετραγ. χιλίόμ. Γεωγραφικὴ σφαῖρα παριστάνει τὴν γῆν εἰς μεγίστην σμίκρυνσιν. Ἄν λ. γεωγραφικὴ τις σφαῖρα ἔχει μεγίστην περιφέρειαν 1 μέτρον, τὸ μέτρον τοῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ 40.000 χιλίόμ. ἢ 40.000.000 μέτρα τῆς πραγματικῆς γῆνης σφαίρας. Οὕτω λέγομεν, ὅτι ἡ γεωγραφικὴ αὕτη σφαῖρα ἔχει κλίμακα 1:40.000.000.

Σχ. 1.
Ἰσημερινός

2. Ἰσημερινὸς καὶ μικροὶ κύκλοι. Διὰ τὴν ἀνευρίσκωμεν εὐκόλως θέσιν τινὰ ἐπὶ τῆς γῆνης σφαίρας, φανταζόμεθα πολλοὺς κύκλους· οἱ μὲν διευθύνονται ἐκ Δ. πρὸς Α., οἱ δὲ ἐκ Β. πρὸς Ν. καὶ τέμνονται πρὸς ἀλλήλους κατὰ ὀρθὴν γωνίαν. Μεταξὺ τῶν διευθυνομένων ἐκ Δ. πρὸς Α., ὁ ἰσημερινὸς φέρεται περὶ τὴν γῆν εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν δύο πόλων· οὗτος διαιρεῖ τὴν γῆν εἰς δύο ἡμισφαίρια, εἰς **βόρειον** καὶ **νότιον** ἡμισφαίριον (σχ. 1). Οἱ ἄλλοι κύκλοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, εἰς τε τὸ βόρειον καὶ νότιον ἡμισφαίριον, εἶνε

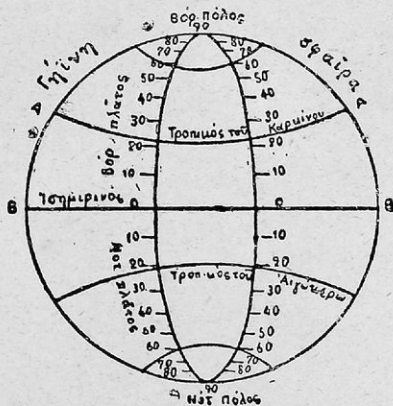
μικρότεροι τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ καλοῦνται **μικροὶ κύκλοι** ἢ **παράλληλοι**. Ἐπὶ τῆς γεωγραφικῆς σφαίρας φέρονται κατ' ἴσην ἀπόστασιν, 90 μὲν εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, ἄλλοι δὲ 90 εἰς τὸ νότιον. Ὁ ἰσημερινὸς ἔχει τὸν ἀριθμὸν 0, οἱ δὲ μικροὶ κύκλοι ἔχουν ἀπὸ 1 μέχρι 90. Οἱ ἀριθμοὶ ὅμως 90 εἶνε εἰς τοὺς δύο πόλους, ὥστε οἱ δύο οὗτοι ἀριθμοὶ δηλοῦν μόνον σημεῖα.

3. Μοῖραι γεωγραφικοῦ πλάτους. Διὰ τῶν παραλλήλων τούτων κύκλων, ἡ γῆ διαιρεῖται εἰς πολλὰς μικρὰς ζώνας. Τὸ πλάτος ἐκάστης τοιαύτης ζώνης λέγομεν, ὅτι εἶνε μίᾱς μοίρας πλάτους. Ἐκάστη μοῖρα ἔχει μῆκος 111 χιλιομέτρων. Μία μοῖρα π. χ. εἶνε ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἕως τὴν νῆσον Σκόπελον, ἡ ὁποία κεῖται ἀκριβῶς πρὸς Β. τῶν Ἀθηνῶν. Ὡστε ἡ ἀπόστασις τῆς Σκοπέλου ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν εἶνε 111 χιλιόμετρα.

4. Γεωγραφικὸν πλάτος. Οἱ 90 ἀριθμοὶ τῶν μοιρῶν πρὸς Β. τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ οἱ ἄλλοι 90 πρὸς Ν. μᾶς χρησιμεύουν διὰ νὰ ὀρίζωμεν τὸ **γεωγραφικὸν πλάτος** ἐνὸς τόπου ἐπὶ τῆς γῆς (σχ. 2),

Γεωγραφικὸν πλάτος ἐνὸς τόπου λέγεται ἡ κατὰ μοίρας μετρονύμενη ἀπόστασις τοῦ τόπου τούτου ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ.

Ἄν ἀριθμῶμεν τὴν θέσιν πρὸς Β., λέγομεν **βόρειον** γεωγραφικὸν πλάτος, ἂν πρὸς Ν., λέγομεν **νότιον** γεωγραφικὸν πλάτος. Ἐν συντομίᾳ σημειοῦμεν π. χ. ὡς ἑξῆς: αἱ Ἀθῆναι ἔχουν 38° β. γ. π., ἡ Κωνσταντινουπόλις 41° β. γ. π., ἡ Γῆ τοῦ πυρὸς 55° ν. γ. π.

Σχ. 2.

Γεωγραφικὸν πλάτος μετρεῖται
ἐκ τοῦ ἰσημερινοῦ

Ἐπίσης λέγομεν, ὅτι αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν πλάτος.

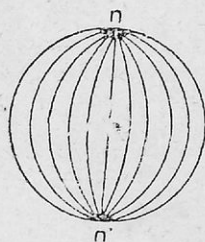
5. Μεσημβρινοί. Ὁ ἰσημερινὸς καὶ οἱ παράλληλοι κύκλοι κόπτονται καθέτως ὑπὸ κύκλων μεγάλων καὶ ἴσων, οἱ ὅποιοι φέρονται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πόλου εἰς τὸν ἕτερον. Οὗτοι λέγονται μεσημβρινοί, καὶ ἐπὶ τῆς γεωγραφικῆς σφαίρας μας σημειοῦνται 180. Ἄν ὅμως λαμβάνωμεν τὸ ἥμισυ ἐκάστου, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πόλου εἰς τὸν ἕτερον, τότε ἔχομεν 360 τοιαῦτα ἡμικύκλια, τὰ ὅποια καλοῦνται **κυρίως μεσημβρινοί**. Ὅλοι οἱ τόποι, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κυρίως μεσημβρινοῦ, ἔχουν ταυτοχρόνως μεσημβρίαν, (ὡς αἱ Ἀθῆναι, ἡ Σκόπελος, αἱ Σέρραι καὶ ἡ Ρίγα τῆς Λεττονίας (σχ. 3).

6. Μοῖραι γεωγραφικοῦ μήκους. Ἐκαστος μεσημβρινὸς κόπτει τὴν γῆν εἰς δύο ἡμισφαίρια, **δυτικὸν ἡμισφαίριον** καὶ **ἀνατολικόν**. Ἐπὶ τῆς γεωγραφικῆς σφαίρας σημειοῦνται συνήθως ἀνὰ δέκα. Ὅλοι οἱ μεσημβρινοί διαιροῦν τὸν ἰσημερινὸν καὶ ἕκαστον παράλληλον κύκλον εἰς 360 μέρη ἢ (360°). Αὗται αἱ μοῖραι ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἔχουν τόσον μῆκος, ὅσον εἶνε καὶ τὸ μῆκος τῶν μοιρῶν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, δηλ. ἐκάστη ἔχει μῆκος 111 χιλιομ. Εἰς κύκλον ὅμως παράλληλον μία μοῖρα γεωγραφικοῦ μήκους εἶνε μικροτέρα τῶν 111 χιλιομ., διότι ἡ μεταξὺ δύο μεσημβρινῶν ἐπιφάνεια στενοῦται.

πρὸς τοὺς πόλους (ὡς φέτα πορτοκαλλίου), Εἰς 38° γ. π., ἔχει μῆκος 88 χιλιομ., εἰς 60° τὸ ἥμισυ τῶν 111 χιλιομ., καὶ ἐπὶ τῶν πόλων 0 χιλιομ.

Λοιπὸν, **μοῖρα γεωγραφικοῦ μήκους** εἶνε ἡ ἀπόστασις δύο μεσημβρινῶν ἢ ἡ μεταξὺ δύο μεσημβρινῶν ἐπιφάνεια.

7. Γεωγραφικὸν μῆκος. Ὅπως μετροῦμεν τὸ γεωγραφικὸν πλάτος ἑνὸς τόπου, οὕτω μετροῦμεν καὶ τὸ γεωγραφικὸν μῆκος αὐτοῦ. Ἄλλ' εἰς τὴν μέτρησιν ταύτην, δὲν διακρίνομεν ἐξαιρετικὸν μεσημβρινόν, ὅπως δώσωμεν εἰς αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν 0, καὶ

Σχ. 3.
Μεσημβρινοί.

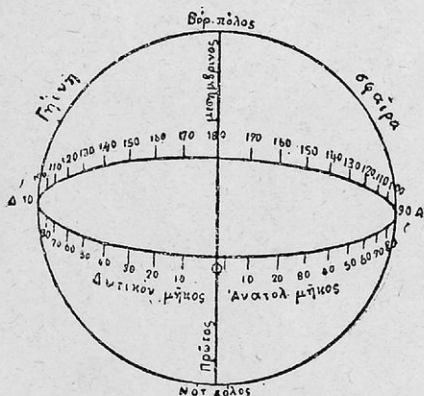
ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ μετρῶμεν τὰς μοίρας τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους. Διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν μὲ τὸν ἀριθμὸν 0, ἓνα οἰονδήποτε μεσημβρινόν. τὸν ὁποῖον καλοῦμεν πρῶτον μεσημβρινόν. Οὕτως, ὡς πρῶτον μεσημβρινὸν λαμβάνομεν, ἄλλοτε τὸν διερχόμενον διὰ τῆς νήσου Φέρρου, (πρὸς Δ. τῆς Ἀφρικῆς), ἄλλοτε τὸν διὰ τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Γρήνουϊτς (παρὰ τὸ Λονδῖνον), καὶ ἄλλοτε τὸν διὰ τῶν Παρισίων τῆς Γαλλίας (σχ. 4).

Γεωγραφικὸν μῆκος ἐνός τόπου, λέγεται ἡ κατὰ μοίρας γεωγραφικοῦ μήκους μετρομένη ἀπόστασις τοῦ τόπου τούτου ἀπὸ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ.

Ἄν ὁ τόπος κεῖται πρὸς Α. τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ, τὸ γεωγραφικὸν μῆκος λέγεται **ἀνατολικόν**, ἂν δὲ πρὸς Δ. **δυτικόν**. Οὕτω τὸ γεωγραφικὸν μῆκος φθάνει μέχρις 180° ἀνατολικόν καὶ 180° δυτικόν, δηλ. ἕκαστον τούτων περιλαμβάνει ἀνὰ ἓν ἡμισφαίριον.

Αἱ Ἀθῆναι, ἡ Σκόπελος, αἱ Σέρραι, ἡ Ρίγα καὶ ἄλλαι λέγομεν, ὅτι ἔχουν γεωγραφικὸν μῆκος 41° α. γ. μ. ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς νήσου Φέρρου.

8. Τροπικοὶ καὶ πολικοὶ κύκλοι. Βλέπομεν ἀκόμη εἰς τὴν γεωγραφικὴν σφαῖραν τέσσαρας παραλλήλους κύκλους μὲ στίγματα. Δύο εἶνε εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, καὶ δύο εἰς τὸ νότιον. Οἱ πλησιέστεροι εἰς τὸν ἰσημερινόν, ὁ εἰς τοῦ βορείου, καὶ ὁ ἕτερος τοῦ νοτίου, ἀπέχουν ἴσον ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ. Ὁ μὲν εἰς λέγεται **βόρειος τροπικὸς** ἢ **τροπικὸς τοῦ Καρκίνου** (23 1/2° β. γ. π.), ὁ δ' ἕτερος **νότιος τροπικὸς** ἢ **τροπικὸς τοῦ**

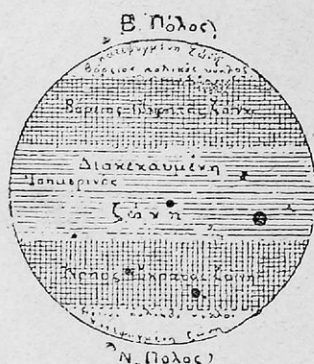
Σχ. 4

Γεωγραφικὸν μῆκος.

Μετρεῖται ἐκ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ

Αιγόνερω ($23\frac{1}{2}^{\circ}$ ν. γ. π.). Εἰς τοὺς τόπους τῆς γῆς, ὅπου φανταζόμεθα, ὅτι διέρχονται οἱ κύκλοι οὗτοι, ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου κατὰ τὴν μεγαλυτέραν ἡμέραν τοῦ ἔτους φθάνει τόσοι ὑψηλά, ὥστε τὴν μεσημβρίαν εὐρίσκεται εἰς τὸ κατακόρυφον, στύλος δὲ ἢ τοίχος, ὡς καὶ ὁ ἄνθρωπος, δὲν ρίπτουν καθόλου σκιά. Λέγομεν, ὅτι τότε ὁ ἥλιος ἴσταται εἰς τὸ **ξενιθ** τοῦ τόπου. Τοῦτο δὲ εἰς τὸν τροπικὸν τοῦ Καρκίνου συμβαίνει τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ἑποίαν εἰς ἡμᾶς ρίπτεται ἡ μικροτέρα σκιά (21 Ἰουνίου). Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς μεσημβρίας μετατοπίζεται ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν νοτιώτερον, μέχρις οὗ τὴν 8ην Δεκεμβρίου, δηλ. τὴν μεγίστην ἡμέραν τοῦ νοτίου ἡμισφαίριου, φανῇ τοῦτο εἰς τὸν τροπικὸν τοῦ Καρκίνου. Λοιπὸν ὁ ἥλιος εἰς ὅλους τοὺς τόπους μεταξὺ τῶν κύκλων τούτων δύο φορές κατ' ἔτος φθάνει τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸ ξενιθ (ἐν τῇ ἡμερῇ κατὰ τὰς ἡμερίας).

Οἱ ἄλλοι δύο κύκλοι εἶνε ὁ **βόρειος πολικὸς** καὶ ὁ **νότιος πολικὸς** κύκλος (σχ. 2). Οὗτοι ἀπέχουν ἴσον ἀπὸ τοῦ δύο πό-

Σχ. 5.

Αἱ πέντε ζῶναι τῆς γῆς

λους, (ὁ μὲν βόρειος πολικὸς $66\frac{1}{2}^{\circ}$ β. γ. π.), (ὁ δὲ νότιος πολικὸς $66\frac{1}{2}^{\circ}$ ν. γ. π.). Κατὰ τὸν πρῶτον, ὅταν ἡμεῖς ἔχωμεν τὴν βραχυτάτην ἡμέραν, ὁ ἥλιος δὲν ἀνατέλλει· τόσοι μακραὶ γίνονται ἐνταῦθα αἱ νύκτες. Ὅταν δ' ἔχωμεν τὴν μακροτάτην ἡμέραν, ὁ ἥλιος δὲν δύει. Τὸ ἴδιον συμβαίνει εἰς τὸν νότιον πολικὸν κύκλον· ἐκεῖ ἡ μακροτάτη νύξ εἶνε, ὅταν εἰς τὸν βόρειον πολικὸν εἶνε ἡ μακροτάτη ἡμέρα (21 Ἰουνίου), ἡ μακροτάτη δ' ἡμέρα, ὅταν εἰς τὸν βόρειον πολικὸν εἶνε ἡ μακροτάτη νύξ (21 Δεκεμβρίου).

9. Ζῶναι τῆς γῆς. Οἱ τέσσαρες οὗτοι κύκλοι ὀρίζουν τὰς 5 ζῶνας τῆς γῆς, δηλ. τὴν **θερμὴν** ἢ **τροπικὴν**, τὰς δύο **εὐκράτους** καὶ τὰς δύο **ψυχρὰς** (σχ. 5).

α') Ἡ θερμὴ ἢ τροπικὴ ζώνη κεῖται μεταξύ τῶν δύο τροπικῶν κύκλων. Λέγεται δὲ θερμὴ, διότι εἰς αὐτὴν ἐπικρατεῖ θερμότης καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Εἶδομεν δ' ὅτι κατὰ τὴν ζώνην ταύτην ὁ ἥλιος πάντοτε ἀνέρχεται πολὺ ὑψηλὰ ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα.

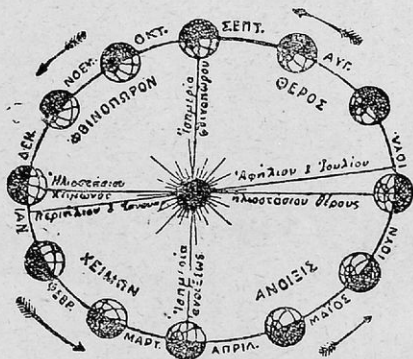
β') Αἱ εὐκρατοὶ ζῶναι εὐρίσκονται πέραν τῶν τροπικῶν. Ἡ μία εἶνε ἡ βόρειος εὐκρατος ζώνη, μεταξύ τοῦ τροπικοῦ τοῦ Καρκίνου καὶ τοῦ βορείου πολικοῦ κύκλου, ἡ δ' ἑτέρα, ἡ νότιος εὐκρατος ζώνη, μεταξύ τοῦ τροπικοῦ τοῦ Αἰγόκερω καὶ τοῦ νοτίου πολικοῦ κύκλου. Εἰς τὰς ζώνας ταύτας ἡ θερμότης τοῦ θέρους δὲν εἶνε μεγάλη, τὸ δὲ ψυχρὸς τοῦ χειμῶνος δὲν εἶνε πολὺ.

γ') Πέραν τῶν πολικῶν κύκλων κεῖνται αἱ δύο ψυχραί, δηλ. ἡ βόρειος καὶ ἡ νοτία ψυχρὰ ζώνη. Καλοῦνται δ' οὕτω, διότι εἰς ταύτας ἐπικρατεῖ πολὺ ψυχρὸς. Ὁ ἥλιος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἢ καὶ μῆνας δὲν ἀνατέλλει καθόλου, ἄλλοτε δὲ περιφέρεται ἐπὶ ἡμέρας ἢ καὶ μῆνας ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ ὀρίζοντος καὶ δὲν θερμαίνει πολὺ τὰς ζώνας ταύτας.

Ἡ πατρίς μας Ἑλλὰς εὐρίσκεται εἰς τὴν βόρειον εὐκρατον ζώνην.

ΙΟ. Κινήσεις τῆς γῆς. Αἱ δύο κυριώταται κινήσεις τῆς γῆς εἶνε ἡ **περιστροφὴ** περὶ τὸν ἀξονά της, καὶ ἡ **περιφορὰ** αὐτῆς περὶ τὸν ἥλιον. (Σχ. 6-7).

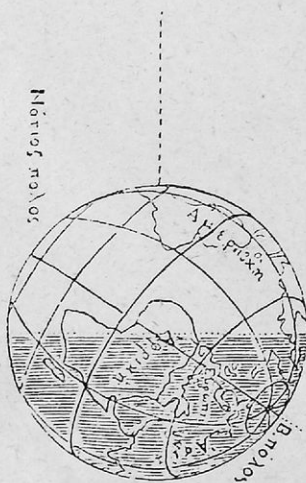
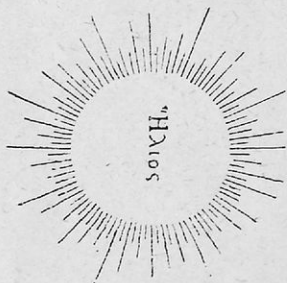
α') Ἡ περιστροφὴ τῆς γῆς ἢ ἡ ἡμερησία κίνησις αὐτῆς τελεῖται ἐκ Δ. πρὸς Α. εἰς διάστημα 24 σχεδὸν ὥρων. Στρέφεται δ' ἡ γῆ περὶ ἑαυτήν, καθ' ὃν τρόπον ἡ βέμβιξ (σβοῦρα.) Τὸ ἡμισφαίριον τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἥλιον ἔχει ἡμέραν, τὸ ἕτερον δ' ἔχει νύκτα. Ὅταν ὁ ἥλιος εὐρίσκεται εἰς τὸν μεσημβρινὸν τοῦ τόπου μας, οἱ τόποι, οἱ ὁποῖοι εἶνε 90° γεω-

Σχ. 6.

Ἡ περιφορὰ τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον

αὐτῆς τελεῖται ἐκ Δ. πρὸς Α. εἰς διάστημα 24 σχεδὸν ὥρων. Στρέφεται δ' ἡ γῆ περὶ ἑαυτήν, καθ' ὃν τρόπον ἡ βέμβιξ (σβοῦρα.) Τὸ ἡμισφαίριον τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἥλιον ἔχει ἡμέραν, τὸ ἕτερον δ' ἔχει νύκτα. Ὅταν ὁ ἥλιος εὐρίσκεται εἰς τὸν μεσημβρινὸν τοῦ τόπου μας, οἱ τόποι, οἱ ὁποῖοι εἶνε 90° γεω-

γραφικοῦ μήκους πρὸς ἀνατολάς, ἔχουν ἀνατολήν, οἱ τόποι, οἱ ὅποιοι εἶνε 90° γεωγραφικοῦ μήκους πρὸς δυσμᾶς, ἔχουν δύσιν, καὶ ὅσοι εὐρίσκονται εἰς 180° ἔχουν μεσονύκτιον.

β') Ἡ γῆ περιφέρεται περὶ τὸν ἥλιον ἐκ Δ. πρὸς Α., εἰς διάστημα ἑνὸς ἔτους, δηλ. 365 ἡμερῶν καὶ 6 σχεδὸν ὥρων, μετὰ ταχύτητος μεγαλύτερας σφαίρας τηλεβόλου.

Καὶ εἰς τὴν κίνησιν ταύτην τῆς γῆς, ἡμεῖς ἀπατώμεθα, καὶ νομίζομεν, ὅτι ὁ ἥλιος ἐκτελεῖ ἀντίθετον κίνησιν. Ἐν δηλ. παρατηρή τις ὀλίγον μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀστέρα τινά, ὁ ὅποιος ἀνατέλλει, καὶ ἐπανίδῃ αὐτὸν μετὰ μίαν ἐβδομάδα, θὰ διακρίνῃ, ὅτι οὗτος εὐρίσκεται ἡδὴ ὑψηλότερον, ἄλλοι δ' ἀστέρες, οἱ ὅποιοι πρότερον δὲν ἐφαίνοντο, φαίνονται τώρα ἀνατείλαντες. Μετὰ μίαν πάλιν ἐβδομάδα θὰ φανῇ ἀκόμη ὑψηλότερον, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ὁ ἥλιος οὕτω φαίνεται, ὅτι πλησιάζει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸν ἀστέρα τοῦτον, ἂν δὲ ἡδύνατό τις νὰ βλέπῃ τοὺς ἀστέρας τὴν ἡμέραν, θὰ διέκρινεν, ὅτι ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου γίνεται διὰ μέσου τῶν ἀστέρων. Λοιπὸν, ὁ ἥλιος φαίνεται, ὅτι κινεῖται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἐν μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ, θόλου, καὶ γράφει εἰς αὐτὸν περιφέρειαν μεγίστην κύκλου εἰς διάστημα ἑνὸς ἔτους. Ὁ κύκλος οὗτος, ἢ ἡ τροχιά, καλεῖται **ἐκλειπτική**, διότι αἱ ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, συμβαίνουν, ὅταν τὰ σώματα ταῦτα εἶνε ἐπὶ ταύτης ἢ πλησίον ταύτης.

Ἡ τροχιά τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον εἶνε ἑλλειψοειδής, δηλ. κύκλος ὀλίγον πεπιεσμένος· πλησίον τοῦ κέντρου τούτου εὐρίσκεται ὁ ἥλιος.

11. Αἰτία ἀνισότητος ἡμερῶν καὶ νυκτῶν. Ὁ ἄξων τῆς γῆς δὲν εἶνε κάθετος (ὀρθιος) εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐκλειπτικῆς, ἀλλὰ κεκλιμένος. Οὕτως ἡ γῆ παρουσιάζει μίαν φοράν τὸν ἕνα πόλον αὐτῆς εἰς τὸν ἥλιον, καὶ τὴν ἄλλην φοράν τὸν ἕτερον. Οἱ τόποι τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου κατὰ τὸ ἐν ἡμῖς τοῦ ἔτους διαγράφουν κατὰ τὴν περιστροφὴν τῆς γῆς μεγαλύτερον κυκλικὸν τόξον πρὸ τοῦ ἡλίου, καὶ οὕτως ἔχουν ἡμέρας μεγαλύτερας· τότε κατὰ τοὺς τόπους τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, καὶ ἔχουν νύκτας μεγαλύτερας. Κατὰ τὸ ἕτερον ἡμισυ τοῦ ἔτους οἱ τόποι τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου διαγράφουν πρὸ τοῦ ἡλίου μικρότερον κυκλικὸν τόξον, καὶ οὕτως ἔχουν ἡμέρας μικρότερας, ἐνῶ οἱ τόποι τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου ἔχουν ἡμέρας μεγαλύτερας. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ βόρειον ἡμισφαίριον θερμαίνεται ἰσχυρότερον τοῦ νοτίου, καὶ τότε ἐκείνον μὲν ἔχει θέρος, τοῦτο δὲ χειμῶνα· κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἡμισυ τοῦ ἔτους συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, καὶ ἔχει τὸ μὲν βόρειον ἡμισφαίριον χειμῶνα, τὸ δὲ νότιον θέρος.

12. Ὡραι τοῦ ἔτους. Ἐὰν ὅλον τὸν χρόνον τῆς περιφοράς τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς, διαιρέσωμεν εἰς τέσσαρα μέρη, ἔχομεν τὰς 4 ὥρας τοῦ ἔτους. Οὕτως ἐκάστη ὥρα διαρκεῖ περίπου τρεῖς μῆνας. Τὸ **ἔαρ** ἄρχεται τὴν 20ὴν Μαρτίου, τὸ δὲ **θέρος** τὴν 21ὴν Ἰουνίου, τὸ **φθινόπωρον** τὴν 22αν Σεπτεμβρίου καὶ ὁ **χειμῶν** τὴν 21ην Δεκεμβρίου.

Τὴν 20ὴν Μαρτίου καὶ τὴν 22αν Σεπτεμβρίου, πάντες οἱ τόποι ἐπὶ τῆς γῆς ἔχουν ἰσημερίαν, ἐνῶ κατὰ τὴν 21ην Ἰουνίου καὶ τὴν 21ην Δεκεμβρίου ἔχουν τὴν μεγαλύτεραν διαφορὰν τῆς ἀνισότητος τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, πλὴν τῶν τόπων ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, οἱ ὅποιοι πάντοτε ἔχουν τὴν ἡμέραν ἴσην πρὸς τὴν νύκτα· διὰ τοῦτο καὶ ὁ κύκλος οὗτος ὠνομάσθη ἰσημερινός.

13. Ἡμερολόγια. Ὁ ἀκριβὲς χρόνος τῆς περιφοράς τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον εἶνε 365 ἡμέραι, 5 ὥραι καὶ 49'. Ὁ χρόνος ὅμως οὗτος εἶνε τὸ ἀστρονομικὸν ἔτος. Εἰς τὸ πολιτικὸν ἔτος δὲν

εἶνε δυνατόν ἡ τελευταία ἡμέρα νὰ ἀνῆκει μέρος αὐτῆς εἰς τὸ παλαιὸν ἔτος, καὶ μέρος εἰς τὸ νέον. Εἶνε ἀνάγκη, ὅπως ἕκαστον ἔτος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀκέραιον ἀριθμὸν ἡμερῶν. Πρὸς τοῦτο ὑπάρχουν δύο συστήματα, τὰ ὅποια καλοῦνται **ἡμερολόγια**, εἶνε δὲ ταῦτα τὸ **Ἰουλιανὸν** ἡμερολόγιον καὶ τὸ **Γρηγοριανόν**.

Τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦμεν ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ἀκόμη εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἐορτὰς, ὠρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος (τῷ 45 π. Χ.). Εἰς τοῦτο ἡ μέση διάρκεια τοῦ πολιτικοῦ ἔτους, θεωρεῖται, ὅτι ἔχει 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας. Διὰ τοῦτο ἀνὰ τέσσαρα ἔτη, τὰ μὲν τρία πρῶτα λαμβάνονται ἐκ 365 ἡμερῶν, τὸ δὲ τέταρτον ἐκ 366· ἡ πρόσθετος ἡμέρα τοῦ τετάρτου ἔτους προστίθεται εἰς τὸν μῆνα Φεβρουάριον, τὸ δ' ἔτος τότε καλεῖται **δίσεκτον**. Ὅθεν δίσεκτα ἔτη εἰς τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον εἶνε ἐκεῖνα, τῶν ἐποίων ὁ ἀριθμὸς εἶνε διαιρετὸς διὰ 4, ὡς τὸ ἔτος 1924.

Κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, τὸ πολιτικὸν ἔτος θεωρεῖται κατὰ 11 λεπτὰ τῆς ὥρας μεγαλύτερον τοῦ ἀληθοῦς, ἡ δ' ἐπὶ πλέον διαφορά αὕτη ἐντὸς 128 ἐτῶν, ἀνέρχεται εἰς διαφορὰν μιᾶς ἡμέρας ἐπὶ πλέον. Πρὸς ἐξάλειψιν τοῦ σφάλματος τούτου ἔγινε τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, (ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ' τῷ 1582). Ἐπειδὴ ἐντὸς 400 ἐτῶν, ἡ προσερχομένη διαφορά εἶνε περίπου 3 ἡμέραι, διὰ τοῦτο ὠρίσθη, ὅπως κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα νὰ μὴ λαμβάνωνται ὅλα τὰ 100 ἔτη δίσεκτα, ἀλλὰ μόνον τὰ 97. Οὕτω τὸ ἔτος 1900 δὲν ἐθεωρήθη δίσεκτον, ἐνῷ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἐθεώρησε τοῦτο δίσεκτον. Ἐνῷ δὲ μέχρι τοῦ ἔτους ἐκεῖνου ὑπῆρχε διαφορά 12 ἡμερῶν, ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ ἐξῆς ὑπάρχει διαφορά 13 ἡμερῶν. Ἡ ἐπερχομένη τοιαύτη διαφορά ὑπολογίζεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς χρονολογίας τῆς ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως.

Τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον εἶνε ἀκριβέστερον τοῦ Ἰουλιανοῦ, διὰ τοῦτο δ' ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ πλείστων πεπολιτισμένων ἐθνῶν, ἐσχάτως δ' εἰσῆχθη καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

14. Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ χρόνου καὶ αἱ ὠριαῖαι ἄτρακτοι. Ὁ περιερχόμενος τὴν γῆν περιγηγῆς ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς παρατηρεῖ ὅτι εἰς ἐκάστην μοῖραν, τὴν

ὅποιαν διατρέχει, φθάνει κατὰ 4' τῆς ὥρας ἐνωρίτερον τοῦ ὥρολογίου του. Οὕτω μετὰ μετακίνησιν 15^0 ἔχει διαφορὰν μιᾶς ὥρας, καὶ εἰς 180^0 θὰ ἔχη διαφορὰν 12 ὥρων ὀλιγώτερον. Ὡσαύτως, ἂν εἰς τὸ Λονδίνον εἶνε μεσημβρία, εἰς τὴν Κων|πολιν, ἥ ὁποία ἔχει ἀν. γεωγρ. μῆκος 30^0 , θὰ ἦνε ἡ ὥρα 2 μ. μ., (διότι $4' \times 30^0 = 120' = 2$ ὥραι). Ἡ κατὰ μῆκος διαφορὰ τῶν θέσεων τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Σάμου εἶνε 7^0 , ἐπομένως αἱ νῆσοι αὗται ἔχουν διαφορὰν χρόνου 28'.

Πρὸ ἐκάτὸν ἐτῶν, πάντες καὶ πανταχοῦ, ἐκάνινζαν τὰ ὥρολόγια των κατὰ τὴν ἡλιακὴν μεσημβρίαν τοῦ τόπου των. Εἶχον τότε τὴν λεγομένην **ἡλιακὴν** ἢ **τοπικὴν** ὥραν. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ τὰ ἐκτενῆ δίκτυα τῶν δρομολογίων αὐτῶν, ἡ τοιαύτη τοπικὴ ὥρα δὲν ἔκानοποιεῖ τὰς νέας ἀνάγκας. Τοῦτο διωρθώθη διὰ τῆς **κράτικῆς** ὥρας, δηλ. ἐκανόνιζον οἱ κάτοικοι ἐκάστου Κράτους, τὰ ὥρολόγια των, μὲ τὴν ὥραν τῆς πρωτευούσης αὐτῶν. Ἐσχάτως ἕμως, κατόπιν τῆς τεραστίας ἀυξήσεως τῆς διεθνοῦς συγκοινωνίας, ἡ κρατικὴ αὕτη ὥρα ἐθεωρήθη ανεπαρκής, διότι εἰς ἐκάστην διέλευσιν νέας χώρας, ἔπρεπε νὰ ὑπολογίζεσται ἡ διαφορὰ τοῦ χρόνου καὶ νὰ μετακινουῦνται οἱ δείκται τῶν ὥρολογίων. Ἐγένετο ἀνάγκη εὐρυτέρας τιнос μεταβολῆς, καὶ διὰ τοῦτο εἰσῆχθη τὸ χρονομετρικὸν σύστημα τῶν **ὠριαίων** ἢ **ἀτρακτιῶν**. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ἡ Εὐρώπη διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἀτράκτους, ἥτοι ζῶνας. Ἐκάστη τούτων, ἐκτεινόμενη εἰς ἑκτασιν 15^0 , ἔχει ἰδιαιτέραν ὥραν, ἡ ὁποία κανονίζεται κατὰ τὸν μέσον αὐτῆς μεσημβρινόν. Αἱ ἀτρακτοὶ αὗται εἶνε αἱ ἑξῆς :

1) Ἡ **δυτικὴ**. Αὕτη ἔχει, ὡς μέσον μεσημβρινόν τὸν πρῶτον, τὸν τοῦ Γρήνουϊτς, ἐκτείνεται δ' οὕτως $7^1 1_2^0$ δυτικῶς, καὶ $7^1 1_2^0$ ἀνατολικῶς αὐτοῦ. Ἡ ὥρα τοῦ μεσημβρινοῦ τούτου ἰσχύει διὰ τὴν Ἀγγλίαν, τὸ Βέλγιον, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Πορτογαλίαν.

2) Ἡ **μέση**. Αὕτη, ὡς μέσον μεσημβρινόν, ἔχει τὸν διερχόμενον διὰ τοῦ Γκαϊρλίτς τῆς Σιλεσίας· ὀρίζεται ἀπὸ τῶν $7^1 1_2^0$ ἀν. γεωγρ. μῆκους, μέχρι τῶν $22^1 1_2^0$ α. γ. μ., τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γρήνουϊτς. Ἡ ὥρα τούτου ἰσχύει διὰ τὰ Σκανδιναυικὰ Κράτη, τὴν

Γερμανίαν, τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Αὐστροίαν, τὴν Τσεχοσλοβακίαν, τὴν Οὐγγαρίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Νοτιοσλαβίαν.

3) Ἡ **ἀνατολική**. Αὕτη, ὡς μέσον μεσημβρινόν, ἔχει τὸν 30° ἀνατ. τοῦ Γρήνουιτς, ὁ ὅποιος διέρχεται πολὺ πλησίον τῆς Πετροῦ-πόλεως καὶ Κωνσταντινουπόλεως· ὁρίζεται δὲ μεταξὺ τῶν 22 1/2° καὶ 37 1/2° ἀνατολ. τοῦ Γρήνουιτς. Ἡ ὥρα τοῦ μεσημβρινοῦ τούτου λαμβάνεται διὰ τὴν **Ἑλλάδα**, τὴν Τουρκίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Πολωνίαν.

Μόνον ἡ Ὀλλανδία καὶ ἡ Ῥωσσία διατηροῦν ἐτι τὴν κρατικὴν αὐτῶν ὥραν.

Ὅταν τις ἐκ μιᾶς τῶν ἀτράκτων τούτων μεταβαίνει εἰς ἄλλην, πρέπει τὸ ὥρολόγιόν του νὰ μετακινή μίαν ὥραν ἀκριβῶς. Ὁ Ἑλ-λην, μεταβαίνων εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν ἢ τὴν Ἰταλίαν, θὰ μετακινήσῃ τὸ ὥρολόγιόν του, μίαν ὥραν ὀπίσω, ἔταν δὲ εἰς τὴν Γαλ-λίαν, ἄλλην μίαν ὥραν. Διότι, ἔταν ἡμεῖς ἐν Ἑλλάδι ἔχωμεν μεσημβρίαν, εἰς τὴν Γαλλίαν ἔχουν 10 π. μ. Οὕτως, ἡ διαφορὰ με-ταξὺ τῶν ἐπισήμων ὥρῶν δύο Κρατῶν, διαφόρων ἀτράκτων, εἶνε πάντοτε ἀκέραιος ἀριθμὸς ὥρῶν.

Ὅμοιον σύστημα ὥριαίων ἀτράκτων ἔχουν καὶ εἰς τὴν Ἀμερι-κὴν (Ἡνωμέναις Πολιτείας καὶ Καναδᾶν). Διαιρεῖται ἐκεῖ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄτρακτον, εἰς τὴν κεντρικὴν, εἰς τὴν ὀρεινὴν καὶ εἰς τὴν τοῦ Εἰρηνικοῦ, κατέχουν δ' αὐταὶ τὸν μέσον μεσημβρινόν τῶν 75, 90, 105 καὶ 120° δυτικῶς τ. τοῦ Γρήνουιτς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Γενικαὶ γνώσεις ἐκ τῆς Φυσικῆς Γεωγραφίας.

1. **Ἀτμόσφαιρα**. Τὴν γῆν περιβάλλει ὁ ἀήρ ὡς κοίτη σφαῖρα καλουμένη **ἀτμόσφαιρα**. Ἐχει πάχος 80 χιλιομέτρων καὶ πλέον. Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς καὶ ἐν γένει εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη εἶνε **πυκνότερος**, ὅσον δ' εὐρίσκεται ὑψηλότερον, τόσον εἶνε **ἀραιότερος**.

2. Ὑγρασία. Ἡ ἀτμόσφαιρα περιέχει ὑδρατμούς. Ἐκ δὲ τῆς μεγάλης ἢ μικρᾶς ποσότητος τούτων ἐξαρτᾶται ἡ ὑγρότης τοῦ ἀέρος ἢ ἡ *ὕγρασία*.

3. Κλίμα. Κλίμα ἐνὸς τόπου εἶνε ἡ διάφορος κατάστασις τῆς ἀτμοσφαιρας, δηλ. ἡ θερμοκρασία, οἱ ἀνεμοὶ, ἡ ὑγρασία ἢ ἡ ξηρασία, ἡ ποσότης τῆς βροχῆς κλπ. Οὕτω τόπος τις λέγεται, ὅτι ἔχει κλίμα ψυχρόν, ὑγρόν, βροχερόν, νοσώδες κλπ.

Ἐν γένει εἰς τὴν διακεκαυμένην ζώνην ἐπικρατεῖ τὸ θερμὸν κλίμα, εἰς τὰς κατεψυγμένες τὸ ψυχρὸν καὶ εἰς τὰς εὐκράτους τὸ εὐκρατον. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὕψος τόπου τινὸς συντελεῖ, ὅπως τὸ κλίμα γίνῃ ψυχρόν. Οὕτω κατὰ τὰς θερμὰς χώρας τῆς θερμῆς ζώνης τὰ ὀροπέδια ἔχουν κλίμα εὐκρατον, αἱ κορυφαὶ δὲ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων καλύπτονται ὑπὸ παγετῶνων.

Τὸ βροχερώτερον κλίμα ἐπικρατεῖ εἰς τοὺς παρὰ τὸν ἰσημερινὸν τόπους, ἐνθα πίπτουν κατὰ περιόδους διαρκεῖς καὶ ἀφθονοὶ βροχαὶ (τροπικαί).

Τὸ κλίμα διακρίνεται καὶ εἰς *ὠκεάνειον* καὶ *ἡπειρωτικόν*.

Ἡ διάκρισις αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποστάσεως τοῦ τόπου ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Ὤκεάνειον κλίμα εἶνε τῶν παραλίων χωρῶν καὶ τῶν νήσων. Εἶνε δὲ τοῦτο γλυκύ, διότι μεταδίδεται ἡ θερμοκρασία τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία διατηρεῖται κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα θερμότερα τῆς ξηρᾶς, κατὰ δὲ τὸ θέρος ψυχροτέρα.

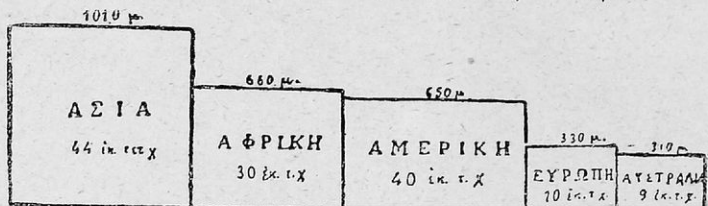
Ἡπειρωτικὸν κλίμα εἶνε τῶν μεσογείων χωρῶν, εἰς ταύτας δὲ χειμῶν εἶνε λίαν ψυχρός, τὸ δὲ θέρος σχετικῶς καυστικόν.

4. Ἐπισκόπησις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ ξηρὰν καὶ ἀπὸ θάλασσαν. Καὶ ἡ μὲν ξηρὰ κατέχει περίπου τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς ἀπιφανείας τῆς γῆς, ἡ δὲ θάλασσα τὰ $\frac{3}{4}$ · εἶνε λοιπὸν αὕτη πολὺ μεγαλυτέρα τῆς ξηρᾶς.

α') **Ἡ ξηρά.** Ἡ ξηρὰ διαιρεῖται εἰς 5 ἡπείρους. Αὗται εἶνε ἡ *Εὐρώπη*, ἡ *Ἀσία*, ἡ *Ἀφρικὴ*, ἡ *Ἀμερικὴ* καὶ ἡ *Αὐστραλία*. Τρεῖς ἐξ αὐτῶν, ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀσία καὶ ἡ Ἀφρικὴ κεῖνται πλησίον ἀλλήλων καὶ λέγονται *παλαιὸς κόσμος*, διότι ἦσαν γνωσταὶ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Αἱ ἄλλαι δύο εἶνε μακρὰν ἀπ' ἄλ-

λήλων και λέγονται *νέος κόσμος*. Ἡ Ἀμερικὴ ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου τῷ 1492, ἡ δὲ Αὐστραλία τῷ 1606.

Ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀσία, ἡ Ἀφρική καὶ ἡ Αὐστραλία κεῖνται ἐν τῷ ἀνατολικῷ ἡμισφαίριῳ, ἡ δὲ Ἀμερικὴ ἐν τῷ δυτικῷ.

Σχ. 8.

Σύγκρισις τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ μέσου ὕψους τῶν ἡπείρων.

Μέγεθος τῶν ἡπείρων. Ἡ μεγίστη ἡπειρος εἶνε ἡ Ἀσία, ὀλίγον δὲ μικροτέρα ταύτης ἡ Ἀμερικὴ, Ἐφεξῆς κατατάσσονται ἡ Ἀφρική, ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Αὐστραλία. Πλὴν τῶν 5 τούτων ἡπείρων ἔχομεν καὶ νεωτάτην ἡπειρον, τὴν *Ἀνταρκτικὴν*, ἡ ὁποία εἶνε μεγαλυτέρα τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' ἀκατοίκητος. Αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὴν νότιον ψυχρὰν ζώνην, εἰς τε τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν ἡμισφαίριον.

Νῆσοι. Πλὴν τῶν ἡπείρων ὑπαρχοῦν ἔτι μεγάλαι καὶ μικραὶ νῆσοι παρὰ τὰς ἡπείρους ἢ ἐν μέσῳ τῶν ὠκεανῶν. Αἱ μεγάλαι νῆσοι εἶνε πλησίον τῶν ἡπείρων. Τοιαῦται π. χ. εἶνε ἡ Μεγάλῃ Βρετανία καὶ ἡ Ἰρλανδία.

β') **Θάλασσα.** Τὰ μεγάλα μέρη τῆς θαλάσσης ἀπαρτίζουν τοὺς ὠκεανούς. Οὗτοι εἶνε τέσσαρες· ὁ *Μέγας ἢ Εἰρηνικός* ὠκεανός, ὁ *Ἀτλαντικός*, ὁ *Ἰνδικός* καὶ ὁ *Βόρειος Παγωμένος* ὠκεανός.

1) Ὁ Μέγας ἢ Εἰρηνικός ὠκεανός εἶνε ὁ μέγιστος ὅλων, κεῖται δὲ μεταξὺ τῆς Ἀμερικῆς ἀφ' ἑνὸς (πρὸς Α.) καὶ τῆς Ἀσίας καὶ Αὐστραλίας ἀφ' ἑτέρου (πρὸς Δ.).

2) Ὁ Ἀτλαντικός ὠκεανός κεῖται μεταξὺ τῆς Ἀμερικῆς (πρὸς Α.) καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς.

3) Ὁ Ἰνδικός ὠκεανός κεῖται μεταξὺ τῆς Ἀφρικῆς τῆς

Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. Οὗτος εὐρίσκεται ὁλόκληρος σχεδὸν εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον.

4) Ὁ Βόρειος Παγωμένος ὠκεανὸς κεῖται μεταξὺ τῶν βορείων μερῶν τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

Β. Διανομὴ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ βόρειον καὶ νότιον ἡμισφαίριον. Ὁλόκληρος ἡ Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη εὐρίσκονται εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον. Τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς τὰ μεγαλύτερα τμήματα εὐρίσκονται ὡσαύτως εἰς τὸ βόρειον. Ἡ δ' Αὐστραλία καὶ ἡ Ἀνταρκτικὴ εὐρίσκονται εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον. Ἐν γένει δὲ παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ μεγαλύτερα ἔκτασις τῶν ὠκεανῶν εἶνε εἰς τὸ νότιον.

Γ. Βάθος τῶν ὠκεανῶν. Ὅπως ἡ ἐπιφάνεια τῆς ξηρᾶς εἰς ἄλλα μέρη εἶνε ὑψηλότερα (τὰ ὄρη καὶ τὰ ὄροπέδια) καὶ εἰς ἄλλα μέρη χαμηλότερα (τὰ βαθύπεδα καὶ τὰ ἱζήματα), οὕτω καὶ ὁ βυθὸς τῶν θαλασσῶν. Τὰ μεγάλα ὅμως βάθη τῆς θαλάσσης ἐν γένει δὲν καταπίπτουσιν ἀποτόμως, ὅπως τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς ξηρᾶς, ἀλλ' ἡρέμα. Τὸ βαθύτατον μέρος τῶν θαλασσῶν εἶνε ἐν τῷ μεγάλῳ Εἰρηγικῷ ὠκεανῷ (πρὸς Α. τῆς Ἀσίας) καὶ εἶνε σχεδὸν 10 χιλιάδες μέτρα. Τὸ μέγιστον βάθος τῆς Μεσογείου εἶνε 4.400 μέτρα. (ὁ Ὀλυμπος 3.000 μ. ὕψος).

Δ. Κινήσεις τῆς θαλάσσης. Ἡ θάλασσα ἔχει τρία εἶδη κινήσεων. Τὰ κύματα, τὰς παλλιγορίας καὶ τὰ θαλάσσια δέσματα.

α') Τὰ κύματα προσέρχονται ἐκ τῆς πίεσεως, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει ὁ ἄνεμος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὰ κύματα γίνονται τόσον μεγαλύτερα, ὅσον ἰσχυρότερος εἶνε ὁ ἄνεμος, ἢ ὅσον βαθύτερα εἶνε ἡ θάλασσα, ἢ ὅσον αὐτὴ εἶνε μεγαλύτερα. Λοιπόν, εἰς τοὺς ὠκεανούς, ὅταν ὁ ἄνεμος εἶνε πολὺ σφοδρὸς, τὰ κύματα φθάνουν εἰς ὕψος 15 μέτρων, ἡ δὲ μεταξὺ δύο κυμάτων ἀπόστασις φθάνει μέχρι 250 μέτρων, σπανίως δὲ μέχρι 400.

2) Διάρκως καὶ κανονικῶς ἀνυψοῦται καὶ καταπίπτει ἡ ἐπιφάνεια τοῦ θαλασσοῦ ὕδατος, ἡ τοιαύτη δὲ ταλάντωσις τῆς θαλάσσης καλεῖται **παλίγορια**. Ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ὕδωρ ἀνυψοῦται καὶ πλημμυρεῖ τοὺς αἰγιαλούς, καλεῖται **πλημμυρίς**, ὁ

δὲ χ.όνος, κατὰ τὸν ὅποιον κατέρχεται, καλεῖται **ἀμπωτις**. Ἐκαστον τῶν φαινομένων τούτων διαρκεῖ 6 ὥρας καὶ 12 $\frac{1}{2}$ λεπτά.

Ἡ παλίρροια εἶνε μεγάλη εἰς τοὺς ὠκεανούς, μικρὰ δ' εἰς τὰς κλειστάς θαλάσσας, (ὡς ἐν τῇ Μεσογείῳ). Αἰτία τῆς παλιρροίας εἶνε ἡ ἐλκτική δύναμις, τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ἡ σελήνη καὶ ὁ ἥλιος ἐπὶ τῆς γῆς.

γ') Τὰ θαλάσσια ρεύματα εἶνε ῥοὺς τοῦ θαλασσίου ὕδατος εἰς ὀρισμένην διεύθυνσιν. Ταῦτα προσέρχονται κυρίως ἐκ τῆς διαρκούς πνοῆς καὶ τῆς αὐτῆς διευθύνσεως τῶν ἀνέμων. Διακρίνονται εἰς **ψυχρὰ καὶ θερμὰ** ρεύματα. Τὰ ψυχρὰ ρεύματα ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὰς ψυχρὰς ζώνας καὶ διευθύνονται πρὸς τὴν θερμὴν, τὰ δὲ θερμὰ ἀπὸ τὴν θερμὴν καὶ διευθύνονται πρὸς τὰς ψυχρὰς. Τοιοῦτον θερμὸν ρεῦμα εἶνε τὸ καλούμενον **Ἐγκόλπιον**, τὸ ὅποιον ἀρχεται ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ (τῆς Ἀμερικῆς) καὶ διευθύνεται πρὸς τὰ παράλια τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Οὕτω αἱ Δυτικαὶ χῶραι τῆς Εὐρώπης ἔχουν θερμότερον κλίμα ἢ ἄλλαι χῶραι τοῦ αὐτοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους.

8. Ἡ λιθοσφαιρα. Ἡ γῆ πρὸ ἑκατομμυρίων ἐτῶν εὐρίσκετο ὁλόκληρος ἐν διαπύρρῳ καὶ ρευστῇ καταστάσει. Εἶχε μεγάλην θερμότητα καὶ ἐφώτιζε τὸ χάος, ὅπως σήμερον κάμνει ὁ ἥλιος. Ἀλλ' ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἐψύχετο διαρκῶς καὶ μετεβλήθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς στερεὸν φλοιόν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἐγένοντο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς διάφορα ῥήγματα, τμήματα δὲ κατεκρημνίζοντο καὶ ἐσχημάτιζον τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, ἐνῶ ἄλλα, ὅσα ἔκειντο ὑψηλότερον, ἀπετέλουν τὰς ἡπείρους. Ἐκ τούτων κατακρημνίσεων ἐμορφώθη ἡ σημερινὴ διάπλασις τῆς λιθοσφαίρας.

9. Πετρώματα. **Πέτρωμα** λέγεται ἡ ὕλη, ἐκ τῆς ὁποίας ἀποτελεῖται ἕν ἕδαφος. Ὁ ἀσθεστόλιθος π. χ. εἶνε πέτρωμα, ἐκ τοῦ ὁποίου συνίστανται πολλὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος. Δὲν πρέπει δὲ νὰ νομίσωμεν, ὅτι ὅλα τὰ πετρώματα ἔχουν τὴν σκληρότητα τῆς πέτρας, διότι πετρώματα εἶνε καὶ ὁ πηλὸς καὶ ἡ ἄμμος.

Πρὸς σχηματισμὸν τῶν πετρωμάτων ἐχρησίμευσαν τὰ διάφορα ὀρυκτὰ τῆς γῆς· κόκκοι ἐνὸς εἶδους ὀρυκτοῦ ἢ πολλῶν συσσωρευού-

μενοι, ἀπετέλεσαν ἐν ὠρισμένον πέτρωμα. Αἰτίαι δὲ τοῦ σχηματισμοῦ τούτου ἴσαν κυρίως τὸ ὕδωρ καὶ αἱ ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων, διὰ τοῦτο τὰ πετρώματα διακρίνονται εἰς πετρώματα ὕδατογενῆ καὶ πετρώματα πυριγενῆ.

Ὑδατογενῆ πετρώματα λέγονται ἐκεῖνα, τὰ ὅποια διεμορφώθησαν διὰ τῆς ἐπενεργίας τῶν ὑδάτων, ὁπότε ταῦτα ἐκάλυπτον μεγίστην ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Ταῦτα γνωρίζονται ἐκ τοῦ ὅτι κεῖνται κατὰ στρώματα, περιέχουν δὲ καὶ ἀπολιθώματα, δηλ. λείψανα φυτῶν ἢ ζῴων προκατακλυσμαίων, (π. χ. ὁ ἀσβεστόλιθος, ὁ σχιστόλιθος, ὁ γύψος). Ὑδατογενῆ πετρώματα εἶνε καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀπετελέσθησαν ἐκ λειψάνων φυτῶν, (ὡς ὁ γαιάνθραξ) ἢ ἐκ μικρῶν θαλασσίων ζῴων, ὡς ὁ μέλας ἀσβεστόλιθος τῆς Τριπόλεως τῆς Ἀρκαδίας καὶ αἱ κοραλλιογενεῖς νῆσοι.

Πυριγενῆ πετρώματα λέγονται ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς ἐξεχύθησαν διὰ τῶν ρηγμάτων ἐν διαπύρρῳ καταστάσει καὶ ἀπεψύγησαν. Ταῦτα γνωρίζονται ἐκ τοῦ ὀγκώδους αὐτῶν σχηματισμοῦ, οὐδέποτε δὲ περιέχουν ἀπολιθώματα. Τοιαῦτα εἶνε ὁ γρανίτης, ὁ πορφυρίτης κλπ.

ΙΟ. Θέσις τῶν πετρωμάτων. Τὰ διάφορα πετρώματα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὸν φλοιὸν τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν μέχρι σήμερον, δὲν ἐτήρησαν τὴν θέσιν των ἐν τῇ ὁποίᾳ διεμορφώθησαν. Τὰ ἡφαιστεία, οἱ σεισμοὶ καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν ὀρέων διαρκῶς ἐτάραπτον καὶ μετεκίνησαν τὸ ἔδαφος, καὶ δὴ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους. Οὕτω ταῦτα, οὔτε ὀριζοντίαν θέσιν ἔχουν, οὔτε κεῖνται κατὰ τὴν τάξιν τοῦ χρόνου τῆς γενέσεώς των, ἀλλὰ πολλὰ πετρώματα ἀρχαιότερα ἀνατραπέντα ἐκάθησαν ἐπὶ νεωτέρων.

ΙΙ. Ἀλλοιώσεις τῶν πετρωμάτων. Τὰ πετρώματα ἔχουν πάθει καὶ ἐξακολουθοῦν πάσχοντα διαφόρους ἀλλοιώσεις· κυριώταται τούτων εἶνε αἱ ἐπόμεναι :

1) **Μεταμόρφωσις διὰ τῶν πυριγενῶν.** Ἀρχαιοτάτη ἀλλοίωσις τῶν πετρωμάτων ἔγινε κατὰ τὰς διαταράξεις καὶ μετακινήσεις τοῦ ἔδαφους, διὰ τῶν ὁποίων προέκυψαν νέα πετρώματα, ἔχοντα διαφορετικὰς ιδιότητας. Τοιαύτη π. χ. μεταμόρφωσις ἔγινε

τῶν ἀσβεστολίθων εἰς μάρμαρα, καὶ τῶν γαιανθράκων εἰς φυσικὸν ὀπτάνθρακα (κόκ).

2) *Μηχανικὴ ἐνέργεια τοῦ ὕδατος.* Τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς, τῶν ρυάκων, τῶν χειμάρρων καὶ τῶν ποταμῶν, παρασύρουν ὅ, τι εὐρίσκουν κατὰ τὸν ροὴν αὐτῶν, κατατρώγουν πάντας τοὺς λίθους καὶ ἀνοίγουν πολλὰς αὐλακας, χαράδρας καὶ κοιλάδας.

Πᾶσαι αἱ ὕλαι, ὅσαι ἀφαιροῦνται ἐκ τοῦ ἐδάφους· λίθοι, χώματα, συντρίμματα βράχων κλπ., μεταφέρονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν. Ἐκεῖ συσσωρεύονται στρώματα καθήμενα τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ σχηματίζουν ὁλοκλήρους ξηράς. Τὰ στρώματα ταῦτα καλοῦνται προσχώσεις. Ἐκ τῶν προσχώσεων τούτων, σχηματίζονται καὶ τὰ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν *δέλτα*. Ὀλόκληρος ἡ κάτω Αἴγυπτος ἐγεννήθη κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐκ τοῦ ποταμοῦ Νείλου.

3) *Χημικὴ ἐνέργεια τοῦ ὕδατος.* Τὸ ὕδωρ ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν πετρωμάτων καὶ διὰ τῆς διαλυτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως. Εἰς πολλὰ πετρώματα δύναται τὸ ὕδωρ νὰ εἰσδύῃ καὶ νὰ διαλύῃ, ἄλλα περισσότερα καὶ ἄλλα ὀλιγώτερον. Τοιαῦτα πετρώματα εἶνε ὁ γύψος, τὸ ἄλας καὶ ὁ ἀσβεστόλιθος, ἐκ τοῦ ὁποίου συνίστανται κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης σχηματίζονται οἱ σταλακτίται τῶν σπηλαίων. Αἱ πίπτουσαι σταγόνες προσθέτουν τὰς διαλυμένας ὕλας καὶ σχηματίζουν τὰ περίεργα σχήματα τῶν *σταλακτιτῶν* καὶ *σταλαγμιτῶν*. Πέτρωμα σχηματισθὲν διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης εἶνε καὶ ὁ ψαμμόλιθος, τὰ διάφορα ὀρεῖδια τοῦ σιδήρου (σχωρία) κ. ἄ.

4). *Ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου.* Καὶ οἱ ἄνεμοι συντελοῦν, ὅπως μεταβάλλουν τὸ ἔδαφος τῆς γῆς. Εἰς τὰς ἀμμώδεις παραλίας τὰ κύματα ἀποσύρονται πολλάκις, ἡ δὲ ἀποκαλυπτομένη ἄμμος ξηραίνεται καὶ παρασύρεται ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Οὗτοι μεταφέρουν ταύτην μακρὰν τῆς παραλίας, ἔνθα συσσωρεύονται κατὰ ἐπιμήκεις σειράς. Αἱ ἀμμώδεις αὗται σειραὶ καλοῦνται *θίνες*.

Ἐκ τῶν ἀνέμων σχηματίζονται καὶ αἱ ἀμμώδεις ἐκτάσεις τῶν ἐρήμων.

5) *Ἐνέργεια ζώων.* Δημιουργοὶ μεγάλων πετρωμάτων εἶνε

τὰ μικρὰ ζῶα κοράλλια. Ταῦτα ζῶντα κατὰ σπινθόρους ἐν τοῖς ὠκεανοῖς, τρέφονται ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, ἐκκρίνουν δὲ ὕλην, ἣ ἐποῖα συσσωρευομένη σχηματίζει βράχους· οὗτοι δ' ἴσιν κατ' ὀλίγον αὐξανόμενοι ἀποτελοῦν νήσους καὶ μάλιστα πολλὰς καταφύτους καὶ κατοικοιμένας.

Διὰ παρομοίων ζώων ἐσχηματίσθησαν καὶ κατ' ἀρχαιοτάτας ἐποχὰς μέγιστα στρώματα λίθων· οὕτως ὑπὸ τῶν νομουλιτῶν ἐσχηματίσθη ὁ μέγας ἀσβεστόλιθος τῆς Τριπόλεως τῆς Ἀκαδίας.

12. Ἀποσάθρωσις πετρωμάτων διὰ τοῦ πάγου.

Πλὴν τῆς μηχανικῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος ἀποσάθρυσαν τῶν πετρωμάτων ἐνεργεῖ καὶ ὁ πάγος· τὸ ὕδωρ δηλ., ὅταν εὐρίσκηται ἐντὸς πετρώματος, πηγνύται πολλάκις ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ αὐξάνει κατ' ὄγκον. Τότε σπίγγεται τὸ πέτρωμα, θρυμματίζεται καὶ μεταβάλλεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς χῶμα ἢ ἄμμον.

Μεταβολὰς τοῦ ἐδάφους προξενοῦν καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ὁρέων παγετώνες, οἵτινες τικόμενοι κατὰ τὴν βάσιν αὐτῶν ἄρχονται κινούμενοι πρὸς τὰ χαμηλότερα μέρη. Οὕτω κατατερώγουν τοὺς βράχους καὶ τὰς ὄχας τῶν χαραδρῶν. Εἰς τόπους δέ, ἔνθα τὸ ψῦχος εἶνε μέγα καὶ οἱ παγετώνες φθάνουν μέχρι τῆς θαλάσσης, σχηματίζουν ἐντὸς αὐτῆς ὑψηλοὺς πάγους, ὡς ὄρη πλέοντα.

13. Καλλιεργήσιμος γῆ καὶ εἶδη αὐτῆς.

Αἱ διάφοροι ἀποσάθρυνσεις τῶν πετρωμάτων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς διὰ τοῦ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων αἰτιῶν μετέβαλλον ταῦτα εἰς θρύμματα, ταῦτα δὲ πάλιν προσελθόντα διαφόρους χημικὰς οὐσίας μετεβλήθησαν εἰς τὴν καλλιεργήσιμον γῆν. Αὕτη καλύπτει μέγα μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς ξηρᾶς.

Ἐκ τῆς ποιότητος τῆς γῆς ταύτης καὶ τῆς ὑγρότητος διακρίνομεν διάφορα εἶδη. Τὰ μᾶλλον λεπτὰ ἐδάφη εἶνε τὰ περιέχοντα ἄργιλλον, διότι δι' αὐτῆς ἐμποδίζεται ἡ ταχεῖα διεξόδος τοῦ ὕδατος καὶ συγκρατοῦνται αἱ ἐν τῇ ἐδάφει χημικαὶ οὐσαί.

Εὐφορωτάτη εἶναι ἡ ἐλαφρῶς ἀργιλλώδης, ἣ ἐπικαθημένη ἐπὶ ἀσβεστόδους ἐδάφους. Διὰ τοιαύτης γῆς ἔχει προικισθῇ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος.

14. Ἀθροίσματα φυτῶν. Ἀθροίσματα φυτῶν κατὰ μεγάλους ἐκτάσεις διακρίνονται ὡς *δάση* ἢ *χλόη*.

Τὰ δάση συνίστανται ἐξ ἀθροίσματος δένδρων. Τὰ πυκνότατα δάση καὶ τὰ μέγιστα δένδρα αὐξάνουν ἐν τοῖς τόποις, ἐν τοῖς ὁποίοις βρέχει πολὺ καὶ ἐπικρατεῖ μεγάλη θερμότης (ἐν τοῖς τροπικοῖς). Τὸ μέσον ὕψος τῶν δένδρων τούτων εἶνε 30—40 μέτρων, τινῶν δὲ φθάνει μέχρις 100. Κατὰ τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων δὲν ὑπάρχουν συνήθως δένδρα.

Ἡ δὲ χλόη συνίσταται ἐκ φυτῶν βραχέων. Κατὰ τὸ διάφορον εἶδος τῆς χλόης, ὅπερ προέρχεται ἐκ τῆς ὑγρασίας ἢ ξηρασίας τοῦ τόπου, διακρίνεται αὕτη εἰς *λειμῶνας*, εἰς *σαβάνας* καὶ εἰς *στέππας*. Καὶ εἰς μὲν τοὺς λειμῶνας καὶ τὰς σαβάνας φύονται φυτὰ ὑγρόφιλα, εἰς δὲ τὰς στέππας ξηρόφιλα.

Ἐδαφος ἐστερημένον βλαστήσεως, ἀνυδρον καὶ ἀκατοίκητον καλεῖται *ἐρημος*. Οἱ δὲ ἐν τῇ μέσῃ τῆς ἐρήμου εὐφοροὶ τόποι κηλοῦνται *δάσεις*.

15. Ζωϊκὸς κόσμος. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ζῶα διακρίνονται εἰς *ὕδροβια* καὶ *χερσαῖα*.

1. *Ὑδροβία ζῶα.* Ἡ ἐν τῇ ὕδατι ζωὴ θεωρεῖται ἀρχαιότερα. Εἰς τὰς διαφορὰς τῶν ὑδροβίων ζῶων συντελεῖ τὸ ἀλμυρὸν ἢ τὸ γλυκὺ ὕδωρ, εἰς τὸ ὅποιον ζῶσι, καὶ τὸ βάθος τῶν ὕδατων. Κατὰ τὸ βάθος, εἰς ὃ ζῶσι, διακρίνονται α') εἰς τὰ ζῶντα πρὸς τὰς ἀκτὰς ἐν μικρῷ βάθει β') τὰ ἐν ταῖς θαλάσσαις ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν μέχρι 400 μέτρων καὶ πλέον βάθους καὶ γ') τὰ εἰς μέγα βάθος ζῶντα (ἀπὸ 400 μέχρι 2000 μέτρων καὶ πλέον). Ταῦτα, ἐπειδὴ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου δὲν φθάνει εἰς τὰ βάθη ἐκεῖνα, παράγουν λάμπην φωσφορικὴν ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ὀργανισμοῦ.

2. *Χερσαῖα ζῶα.* Σπουδαίας διακρίσεις τῶν ζῶων παράγουνται τὰ ἐξ ἧς αἰτία:

α') ἡ διάφορος θερμοκρασία τοῦ αἵματος αὐτῶν, οὗ ἕνεκα διαιροῦνται εἰς *θερμόαιμα* καὶ *ψυχροάιμα*.

β') τὸ εἶδος τῆς τροφῆς αὐτῶν· τὰ μὲν εἶνε *σαρκοφάγα* τὰ δὲ *φυτοφάγα*.

γ') ἡ φυλικὴ αὐτῶν διανομή. Πολλὰ τῶν χερσαίων ζῶων εἶνε

προσκεκολλημένα σταθερῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους (ἔγγεια), "Ἄλλα κινούνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους (ἐπίγεια). "Ἄλλα ζῶσι πάντοτε ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ τὴν γῆν (ὕπόγεια). "Ἄλλα ἵπτανται ἐν τῷ ἀέρι, ἐν ᾧ μένουν πολὺν ἢ ὀλίγον χρόνον (ἐναέρια)· τοιαῦτα εἶνε κατ' ἐξοχὴν τὰ πτηνὰ. "Ἄλλα τέλος ζῶσιν ἐναλλάξ ἓν τε τῇ παραλίᾳ καὶ τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν ὑδάτων τῆς ξηρᾶς ἢ καὶ ἐντὸς αὐτῶν (ἀμφίβια). Τοιαῦτα εἶνε κατ' ἐξοχὴν τὰ βαιράχια.

16. Ἡ ἐν τοῖς δάσεσι ζωὴ. Τὰ δάση εἶνε προσφύω-
τατα πρὸς ἀνάπτυξιν ζωῆς. Αἱ ἀλλαγαὶ τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς
ὕγρασίας εἶνε ἐν αὐτοῖς ὀλιγώτερον αἰσθηταί, ἢ δὲ φυτικῇ τροφῇ
ἄφθονος. Οὕτως ἐν τοῖς δάσεσι ζῶσι πολλὰ εἶδη ζώων (σχοροφάγα
φυτοφάγα, πτηνὰ, ἔντομα καὶ ἄλλα).

Καὶ ἐν ταῖς στέππαις ζῶσι ζῷα, ἅτινα ἀντέχουν εἰς τὸ ψυχρὸς καὶ
τὴν θερμότητα. Τοιαῦτα εἶνε κυρίως τρωκτικά, πτηνὰ καὶ ἑρπετά.

**17. Ὁφέλεια τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκ τῶν φυ-
τῶν καὶ ζώων.** Ὁ ἄνθρωπος χορτοφάγος καὶ κρεοφάγος ὢν,
ἀσχολεῖται διαρκῶς, ὅπως ἐξευγενίσῃ τὰ κατὰλληλα πρὸς αὐτὸν
φυτὰ καὶ ζῷα, οὕτω δὲ ταῦτα ἐξαπλοῦνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς
γῆς. Ἐνεκα τούτου οἱ δημητριακοὶ καρποί, οἱ ὅποιοι κατὰγονται
ἐκ στείπων, εὐρίσκονται ἤδη ἐπὶ πάσης σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας
τῆς γῆς. Τὰ χρήσιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον ζῷα, εἴτε διὰ τὸ κρέας αὐ-
τῶν καὶ τὰ ἔρια, εἴτε διὰ τὰς μεταγωγικὰς ἀνάγκας αὐτοῦ ἔχουν
διασπαρῆ πανταχοῦ.

Τοῦναντίον ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ νὰ ἐξολοθρεύσῃ, εἶδη, εἴτε διότι
εἶνε δυνατὸν νὰ βλαφθῇ ὑπ' αὐτῶν, εἴτε διότι δὲν ἔννοσεν τὴν χρη-
σιμότητα. Τὰ ἄγρια θηρία καταδιωκόμενα τείνουν νὰ ἐξαφανισθοῦν.
Δάση ἀποκόπτονται, ὅπως γεννηθοῦν γαῖαι πρὸς καλλιέργειαν, μί-
λις δ' ἐσχάτως ἤρχισεν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἰνησυχῇ διὰ τὴν ἐλάττω-
σιν τούτων.

**18. Τὰ σπουδαιότατα εἶδη τῶν φυτῶν εἰς τὸ
παγκόσμιον ἐμπόριον.** Αἱ τροπικαὶ καὶ εὐκρατοὶ ζῶναι τῆς
γῆς εἶνε πλούσιαι εἰς γεωργικὰ προϊόντα. Τὰ διάφορα ὅμως εἶδη
τῶν προϊόντων ὡς καὶ ἡ ἀφθονία αὐτῶν εἶνε διανεμημένα ἐπὶ τῆς
γῆς ἀναλόγως τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ποιοῦ τοῦ ἐδάφους.

Σπουδαιότατα προϊόντα τῶν εὐκράτων ζωνῶν εἶνε αἱ **δημητριακοὶ καρποὶ** (σίτος, ἀραβόσιτος, σήκαλις, ὄρυζα), τὰ **γεώμηλα**, ὁ **οἶνος**, ὁ **καπνός**, τὰ **έλαια** καὶ ὁ **βάμβαξ**. Τῶν δὲ τροπικῶν κλιμάτων εἶνε τὸ **ζάκχαρον** (ἐκ τῶν ζακχαροκαλάμων), ὁ **καφὲς** τὸ **κακάον** καὶ τὸ **ελαστικὸν κόμμι**.

19. Τὰ σπουδαιότερα κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Πανταχοῦ τῆς γῆς τρέφονται ζῷα, διὰ τὸ κράας αὐτῶν, τὸ λίπος, τὸ γάλα, τὸ δέρμα καὶ τὸ ἔριον, (πρόβατα, αἰγες, χοῖροι, βόες, ὄρνιθες κ. ἄ.). Ἐκ τινων χωρῶν ἐξάγονται διάφορα κτηνοτροφικὰ προϊόντα, καὶ δὴ κρέατα κατεψυγμένα ἢ ταριχευτά, λίπη, βοῦτυρον, τυρός, δέρματα καὶ τὰ τοιαῦτα.

Τὸ σπουδαιότατον τῶν τοιούτων προϊόντων διὰ τὴν βιομηχανίαν εἶνε τὸ ἔριον.

Σπουδαία διὰ τὴν βιομηχανίαν εἶνε καὶ ἡ σιροτροφία, διότι διὰ ταύτης παράγεται ἡ μέταξα. Αὕτη εὐδοκίμει κατὰ τὰ θερμὰ κλίματα τὴν εὐκράτων ζωνῶν, ὅπου φύονται αἱ μωρέαι, (ὡς ἐν Ἑλλάδι).

20. Τὰ σπουδαιότερα διὰ τὸν ἄνθρωπον ὀρυκτά. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν πάσης βιομηχανίας, τὴν σπουδαιότατην θέσιν κατέχει ὁ **γαιάνθραξ**. Ἐκ δὲ τῶν κοινῶν μετάλλων, τὴν μεγίστην σπουδαιότητα ἔχει ὁ **σίδηρος**, εὐρίσκεται δ' οὗτος συνήθως εἰς χώρας, ὅπου ὑπάρχουν καὶ γαιάνθρακες. Ἄλλα σπουδαιότατα μέταλλα εἶνε ὁ **χρυσός**, ὁ **ἄργυρος**, ὁ **ψευδάργυρος**, ὁ **χαλκός**, καὶ ὁ **μόλυβδος**.

Φυσικοὶ ὅροι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας χώρας τινὸς εἶνε ἡ εἰς ταύτην ὑπαρξίς γαιανθράκων καὶ μετάλλων, ἰδίᾳ σιδήρου. Ἐὰν χώρα τις στερεῖται τοιαύτης ὕλης, εἶνε ἀνάγκη νὰ μεταφέρηται αὕτη ἐξ ἄλλων χωρῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύνανται νὰ ἀναπτυχθῶσι βιομηχανικὰ κέντρα, ὅταν ἔχουν εὐκόλον τὴν ἐξωτερικὴν συγκοινωνίαν, καὶ δὴ διὰ θαλάσσης, διὰ τῆς ὁποίας ἡ μεταφορὰ τῆς ὕλης ταύτης εἶνε εὐθηνή.

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Α' ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

[130.000 τετρ. χιλ. — 6 εκατ. κατ. 46 κάτ. ανά 1 τετρ. χιλιόμε.]

1. Γενική επισκόπησις.

1. Θέσις καὶ ὄρια. Τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος κατέχει τὸ νότιον μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου (ἢ τῆς Βαλκανικῆς) καὶ τὰς παρὰ τοῦτο πολυπληθεῖς νήσους. Κατὰ τὸ πλεῖστον βρέχεται ὑπὸ θαλάσσης· πρὸς Β. ὁρίζεται ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας, τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, Β.Α. δέ, κατὰ τὴν Θράκην, ὁρίζεται ἀπὸ τῆς Τουρκίας διὰ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Ἑβρου.

Ἡ τοιαύτη θέσις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ Ν.Α. ἄκρον τῆς Εὐρώπης καὶ ἀπέναντι τῆς Ἀσίας εὖνοεῖ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον. Οὐ μόνον διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀνοίγεται θαλασσία ὁδὸς ἐκ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Κεντρικῆς καὶ Βορείου Εὐρώπης διὰ μέσου τῆς Νοτιοσλαβίας σιδηροδρομικὴ ὁδὸς τελευτᾷ εἰς τοὺς λιμένας Θεσσαλονίκην καὶ Πειραιᾶ, οἱ ὅποιοι ἀνοίγοντα πρὸς τὴν Ἀνατολήν.

2. Θαλάσσιος διαμελισμός. Ἡ κατὰ τὴν Ἑλλάδα χερσονήσος τοῦ Αἴμου διαμελίζεται ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἰονίου πελάγους πλουσίως καὶ ποικίλως. Κόλποι χωροῦσι βαθέως εἰς τὴν ξηράν· καὶ αὐτὸ τὸ μᾶλλον μεσογειακὸν σημεῖον τοῦ βασιλείου, κατὰ τὴν λίμνην Πρέσπαν τῆς Μακεδονίας, ἀπέχει ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν θαλασσῶν μόλις 140 χιλιόμε. Κατὰ τὴν 39^ο γ.π. τὸ πλάτος τῆς Ἑλληνικῆς γῆς περιστέλλεται διὰ τοῦ Μαλιακοῦ καὶ τοῦ Ἀμβρα-

νικοῦ κόλπου. Νοτιώτερον, ἕτεροι ἐγκάρσιοι κόλποι, ὁ Κορινθιακὸς καὶ ὁ Σαρωνικός, ἀποχωρίζουν ἑλὴν τὴν νότιον χώραν, τὴν Πελοπόννησον, ἣ ὅποια διὰ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, (6 χιλ. ἑξῆς) δικαίως σήμερον φέρει τὸ ὄνομα νήσος. Καὶ αὕτη, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ χῶραι, σχηματίζει μικροτέρας χερσονήσους, ἀπὸ τὰς ὁποίας πάλιν ἀποχωρίζονται πολλαὶ νῆσοι. Μακρὰ σειρά νήσων ἐκτείνεται κατὰ τὸ Ἴόνιον (ἢ Ἐπτάνησος)· ἡ βορειοτάτη Κέρκυρα κεῖται κατὰ τὴν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν. Κατὰ δὲ τὸ Αἰγαῖον ἐκτείνεται ἡ Εὐβοία καὶ συστάδες νήσων (Κυκλάδες, Σποράδες) μέχρι τῶν ἁκτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πρὸς Ν., διὰ τῶν Κυθήρων, τῆς μεγίστης Κρήτης, τῆς Καρπάθου καὶ τῆς Ρόδου μορφοῦται σειρά νήσων ὡς περιδέραιον, συνδέουσα τὴν Πελοπόννησον μετὰ τοῦ νοτιοδυτικοῦ ἄκρου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ σειρά αὕτη χωρίζει τὸ νηρόσπαρτον Αἰγαῖον ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἣ ὅποια στερεῖται νήσων.

Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους κεῖνται ὡς σταθμοὶ πλόων ἀπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὅλοι αἱ νῆσοι αὗται, ὡς καὶ ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τῶν Ἑλληνικῶν ἁκτῶν μετὰ τῶν κατ' αὐτάς λιμένων, εὐνοοῦσι τὴν θαλασσοπλοῖαν καὶ τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον· διὰ τοῦτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ Ἕλληνες εἶνε λαὸς ναυτικὸς καὶ ἐμπορικὸς.

Β. Διάπλασις τοῦ ἐδάφους. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀναφανῆ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν τριτογενὴ γεωλοφικὴν περίοδον, ἡ Ἑλλὰς εἶχε σχῆμα διάφορον. Ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία ἦτο μία συνεχὴς χώρα ἀδιαμέλιστος, φέρουσα ὄρη, τὰ ὅποια εἶχον διαπλασθῇ εἰς διαφόρους ἐποχάς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης φοδεραὶ σεισμικαὶ διαταράξεις, αἱ ὁποῖαι καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν ἔπαυσαν ἐντελῶς, κατέστρεψαν τὴν διάπλασιν ταύτην. Πανταχοῦ σήμερον ὑπάρχουν ρήγματα κατὰ μῆκος ἢ ἐγκαρσίως τῶν ὁροσειρῶν. Μεγάλα τμήματα τῆς ξηρᾶς ἔπαθον καθίζησιν καὶ ἀπετέλεσαν μεσογείους λεκάνας ἢ κατεποντίσθησαν καὶ ἐσχηματίσθησαν θάλασσαι ἢ κόλποι. Διὰ τοῦτο τὰ ὄρη εἰς πολλὰ μέρη σήμερον καταπίπτουν ἀποτόμως

εἰς τὴν θάλασσαν, τὰ δὲ παράλια σχηματίζονται δι' ἀκτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποτόμων· βαθύπεδα σχηματίζονται κυρίως κατὰ τοὺς κόλπους καὶ τὸν κάτω ροὺν τῶν ποταμῶν. Τοιοῦτον εἶνε π. χ. τὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ τῆς Θεσσαλονίκης.

Τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος διακρίνονται εἰς 4 κύρια συστήματα.

α') **Τὰ δυτικὰ στολιδωσιγενῆ ὄρη.** Ταῦτα κατέχουν τὴν μεγίστην ἔκτασιν τῶν Ἑλληνικῶν ὀρέων. Εἶνε συνέχεια τῶν Κεντρικῶν Ἀλπεων συνεχόμενα πρὸς Β. μετὰ τῶν Ἰλλυρικῶν Ἀλπεων. Συνίστανται ἐξ ἀσβεστολιθικῶν καὶ σχιστολιθικῶν πετρωμάτων, αἱ δ' ὀροσειραὶ διευθύνονται ἐκ Β πρὸς Ν. Περιλαμβάνουν τὴν Πίνδον, τὰ δυτικὰ ὄρη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου. Νοτιώτερον κάμπτονται πρὸς Α. καὶ περιέχουν τὰ ὄρη τῆς Κρήτης, τῆς Ρόδου καὶ πολλῶν ὀρέων τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀσίας (Καρίας καὶ Λυκίας).

β') **Τὰ ἀνατολικὰ στολιδωσιγενῆ ὄρη.** Ταῦτα κατέχουν τὰ ὄρη τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος πλὴν τῆς νοτίου Ἀττικῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς Πελοποννήσου.

Ἡ στολιδωσις αὕτη εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ δυτικοῦ συστήματος καὶ ἐπικρατοῦν μᾶλλον ὀρεινοὶ κορμοί· αἱ ὀροσειραὶ διευθύνονται ἐκ Δ. πρὸς Α. Εἰς τὸ σύστημα τοῦτο ἀνήκουν καὶ τὰ ὄρη τῆς Χίου καὶ τῆς Λέσβου ὡς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς χώρας, ἡ ὁποία παράκειται εἰς τὰς νήσους ταύτας.

γ') **Τὰ ἀρχαῖα κρυσταλλινὰ ὄρη.** Ταῦτα κεῖνται μεταξὺ τῶν δύο προηγουμένων συστημάτων καὶ εἶναι ὀγκώδη ὄρη παλαιοτάτης στολιδώσεως ἐκ πετρωμάτων κρυσταλλικῶν καὶ μεταμορφωσιγενῶν (Πεντελικόν, Ὑμηττός). Κατέχουν τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Νότιον Ἀττικὴν, τὴν Νότιον Εὐβοίαν καὶ ἄλλας νήσους (Κυκλάδας, Ἰκαρίαν, Σάμον). Εἰς τὴν παλαιοτάτην τούτων διαμόρφωσιν (προζωϊκοῦ ἢ ζωϊκοῦ αἰῶνος) ὀφείλεται τὸ ἐν τούτοις μάρμαρον ὡς καὶ τὰ μεταλλεύματα.

δ') **Τὸ Μακεδονοθρακικὸν σύστημα.** Τὰ ὄρη τοῦ συστήματος τούτου (παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος) ἐκτείνονται κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Εἶναι ὀγκώδη συνιστάμενα ἐκ κρυσταλλικῶν σχιστολιθῶν καὶ γρανιτῶν. (Ροδόπη).

2. **ἡ ὕδατα τῆς ξηροῦς.** Ἐπειδὴ ἐν Ἑλλάδι αἱ βροχαὶ πίπτουν κυρίως τὸν χειμῶνα, διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν ποταμῶν ἔχουν ὕδωρ μόνον τὴν ἐποχὴν ταύτην (χειμαρροί). Ρέουν δὲ οἱ ποταμοὶ ἢ ὡς ἀγγίχαιοι ἢ συναθροίζονται εἰς τὰς λεκάνας ὡς λίμναι. Πολλῶν λιμνῶν τὸ ὕδωρ εὐκόλως διαπερᾷ τὸ ἀσβεστῶδες ἔδαφος τῆς χώρας καὶ σχηματίζει εἰς τινα μέρη ὑπογείους ὀχετοὺς (καταθόθρας)· τοῦτο πολλάκις ἀναφαίνεται εἰς χαμηλότερα μέρη ὡς ἄφθονοι πηγαί (**ἀναβολαὶ** κοινῶς κεφαλάρια). Τοιοῦτον ἔκρουν π. χ. ἔχει ἡ λίμνη Φενεδῆ τῆς Πελοποννήσου, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἀναφαίνεται εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Λάδωνος (ἐν Ἀρκαδίᾳ) καὶ ἡ Πρέσπα τῆς Μακεδονίας, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἐξέρχεται εἰς τὴν λίμνην τῆς Ἀχρίδος. Εἰς πολλὰς ὁμοῦς τοιαύτας λεκάνας τὸ ὕδωρ ἔχει διαδρῶσαι διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιφανείᾳ τὰ πέραξ ὄρη καὶ ἔχει ἀνοίξει φάραγγας, διὰ τῶν ὁποίων ἐξέρχεται εἰς τὰ παράλια πεδία [Ἀλφειός, Πηνειός, Ἀλιάκμων κ. ἄ.]. Οἱ μεγαλύτεροι σχετικῶς ποταμοὶ εἶνε εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν μεγίστην καὶ εὐφορωτέραν χώραν τῆς Ἑλλάδος (Ἀλιάκμων, Ἀξιός, Στρυμών, Νέστος).

Ἐπειδὴ ἡ ἔκτασις τῶν χωρῶν τῆς Ἑλλάδος εἶνε μικρὰ καὶ τὰ ὄρη σχετικῶς ὑψηλά, οἱ ποταμοὶ κατέρχονται ἐκ τῶν ὀρέων μετ' ὀρμῆς καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶνε πλωτοί. Διὰ τοῦ ὀρμητικοῦ αὐτῶν ροῦ κατατρώγουν τὰ ὄρη καὶ μεταφέρουν εἰς τὰς ἐκβολὰς πολλὴν ἱλὺν (λάσπην), διὰ τῆς ὁποίας ἔχουν σχηματισθῇ πολλὰ παράλια βαθύπεδα. Εἰς πολλὰς μάλιστα ἐκβολὰς ἡ τοιαύτη πρόσχωσις ἔχει μεταβάλλει τὴν μορφήν τῶν αἰγιαλῶν ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν ἤδη χρόνων [Σπερχειός, Ἀχελῷος]. Εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην τῶν ποταμῶν συνεργοὺν ἔτι οἱ ἀνεμοὶ καὶ τὰ κύματα, οὕτω δὲ σχηματίζονται κατὰ τοὺς αἰγιαλοὺς τούτους καὶ λιμνοθάλασσαι, ἣ διὰ ζωστήρος συνδέονται μετὰ τῆς ἡπείρου νήσιδες.

Λόγῳ τῆς ὀρμῆς τῶν ποταμῶν εἶνε οὗτοι ἐπιζήμιοι ἐν καιρῷ μεγάλων βροχῶν ἢ τήξεων τῶν χιόνων, διότι πλημμυροῦν τοὺς ἀγροὺς καὶ γίνονται πρόξενοι καταστροφῶν· ὀλίγοι δὲ καταρράνται χρησιμοποιοῦνται πρὸς κίνησιν ἐργοστασίων, καίτοι ἡ Ἑλλὰς εἶναι πτωχὴ εἰς γαιάνθρακα. Εὐεργετικοὶ ποταμοὶ εἶνε οἱ κατὰ τὰς

ὕψωρείας τῶν ὀρέων πηγάζοντες· οὗτοι ἔχουν ὁμαλώτερον ροὴν καὶ εἶνε κατάλληλοι πρὸς ἄρδευσιν τῶν ἀγρῶν καὶ κήπων.

55. Κλίμα. Τὴν ποικιλίαν τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος παρακολουθεῖ καὶ τὸ κλίμα. Ὅσον περιοχὴ τις εἶνε μᾶλλον ἀνεπτυγμένη εἰς τὴν θάλασσαν, τόσον τὸ κλίμα αὐτῆς εἶνε μᾶλλον εὐκρατον [ὕποτροπικόν]. Ὅσον δὲ περιοχὴ τις εἶνε ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἢ κλείεται ἀπὸ ταύτης δι' ὀρέων, τόσον ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐλαττοῦται, ἡ δὲ διαφορὰ τῆς θερμοκρασίας ἐν τῇ τοιαύτῃ περιοχῇ μεταξὺ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ θέρους καθίσταται μεγαλυτέρα. Τὸ τοιοῦτον παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τὰς λεκάνας τῆς Μακεδονίας. Ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης [θερμοκρασία Ἰανουαρίου 1^ο], ἡ δὲ χιὼν εἶνε συνήθης. Ἐν Ἀθήναις ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ Ἰανουαρίου εἶνε 9^ο, τοῦ δὲ Ἰουλίου 27^ο. Ἡ κατὰ τὰ παράλια σχετικῶς ὑψηλὴ θερμοκρασία, καὶ ἡ ὑπαρξίς ἐλῶν, ἐπιφέρουσι πολλαχοῦ τὴν ἐλονοσίαν, καίτοι γενικῶς τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶνε ὑγιεινόν.

Τὸ θέρος ἐν Ἑλλάδι εἶνε περίοδος ξηρασίας, βροχαὶ δὲ πίπτουν κυρίως τὸν χειμῶνα. Ἐπειδὴ δὲ περισσότεροι ὕδρατμοὶ ἔρχονται εἰς τὰ μέρη, τὰ ὅποια εἶνε ἐστραμμένα πρὸς τὴν μᾶλλον ἐκτεταμένην θάλασσαν, δηλ. πρὸς τὸ Ἴόνιον πέλαγος, διὰ τοῦτο εἰς τὰς δυτικὰς χώρας πίπτει περισσότερα βροχὴ ἢ εἰς τὰς ἀνατολικὰς (πρὸς τὸ Αἰγαῖον). Ἐν Κερκύρᾳ πίπτει 130 ἑκατ. τοῦ μέτρου, ἐν Ἀγρινίῳ 98, ἐν Ζακύνθῳ 95, ἐν Καλάμῃς 83, ἐνθ' ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ 43. Ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Θράκῃ, αἱ βροχαὶ διανέμονται ἐξ ἴσου σχεδὸν κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, διότι πίπτουν ἀρκεταὶ καὶ κατὰ τὸ θέρος. Οὕτως αἱ χώραι αὗται ὁμοιάζουν καὶ κατὰ τὴν διανομὴν τῶν βροχῶν, πρὸς τὸ κλίμα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης.

Τὸ ἔτος ἐν Ἑλλάδι δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς ἐποχάς, ὡς ἑξῆς :

1) Ἡ πρασίνη ἐποχὴ τῆς ἀνοίξεως καὶ τῆς καρποφορίας (Μάρτιος—Ἰούνιος). 2) ἡ ἐποχὴ τῆς ξηρασίας (Ἰούνιος—Ὀκτώβριος) καὶ 3) ἡ ἐποχὴ τῶν βροχῶν (Ὀκτώβριος—Μάρτιος).

6. Βλάστησις καὶ διάφοροι αὐτῆς ζῶναι. Ἡ τε φυσικὴ καὶ τεχνικὴ βλάστησις ἐξαρτᾶται, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ κλίματος, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τοῦ ποιοῦ καὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἔδαφους. Οὕτω, λόγῳ τῆς μεγάλης ὀρεινότητος τῆς χώρας, μορφοῦνται βλάστησις καὶ καλλιέργια ἰδιάζουσα ἀναλόγως τοῦ ὕψους τοῦ ἔδαφους, ἐκτεινομένη κατὰ ζῶνας. Αἱ πρὸς τὴν θάλασσαν κατώτεραι ζῶναι εἶνε εὐρύτεραι πρὸς νότον, διότι, λόγῳ τῆς ὑψηλοτέρας ἐνταῦθα θερμοκρασίας, ἀνέρχονται αὗται ὑψηλότερον εἰς τὰ κατὰ ταῦτα ὄρη. Ὅπου ἔμως τὸ ἔδαφος εἶνε ξηρόν, ἡ βλάστησις, ὡς καὶ ἡ καλλιεργουμένη χώρα, διακόπτεται, λαμβάνει δὲ τότε ἡ βλάστησις μορφὴν δάσεως.

1) Ἀειθαλὴς ζώνη. Ὅπου χαμηλὴ χώρα κλίνει πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ κεῖται ἡ χαρακτηριστικὴ Μεσογειακὴ βλάστησις, ἡ αειθαλὴς. Πρὸς νότον εἶνε ἀρκούντως εὐρεῖα, πρὸς βορρᾶν δὲ καθίσταται ἔτι μᾶλλον στενωτέρα, κατὰ δὲ τὰς βορείας ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου ἐν μέρει διακόπτεται περιλαμβάνει πολλὰς νήσους ὁλοκλήρους. Τὰ καθ' ὕψος ὄρια αὐτῆς καταπίπτουν ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν σημαντικῶς. Ἐν τῇ Πελοποννήσῳ κεῖνται εἰς ὕψος 650 μ., ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ τῇ Θεσσαλίᾳ εἰς 500 μ., ἐν τῇ Μακεδονίᾳ εἰς 350 μ. καὶ ἐν τῇ Θράκῃ εἰς 300 μ. Τὰ ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ ἄγρια δένδρα ἐκτείνονται κατ' ἀραιὰ δάση ἢ μεμονωμένα· εἶνε δὲ ταῦτα πεύκαι, δρύες καὶ βαλανιδεαί, τῶν ὁποίων τὰ κελύφη τῶν βλαάνων χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βυρσοδεφικὴν· πλὴν τούτων βλαστάνει ποικιλία θάμνων καὶ χόρτων, ὁ πρίνος, ὁ σχοῖνος, ἡ μυρσίνη, ὁ κόμαρος, ἡ ἐρείκη. Τὸ ξηρότερον ἔδαφος φέρει φρύγανα, ἀκάνθας ἢ διάφορα βολβοειδῆ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀσφοδελός.

Ἡ χαρακτηρίζουσα ἔμως τὴν αειθαλῆ ζώνην εἶνε ἡ καλλιεργουμένη ἐλαία. Αὕτη ἀπαιτοῦσά πως θερμοκρασίαν ἀνωτέραν, συμπίπτει γενικῶς κατὰ τὴν ζώνην ταύτην. Εἰς τὴν σκιὰν τῶν ἐλαιῶνων εὐδοκίμοῦν ἔτι ἀμπελώνες καὶ κηποι, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὸν ἥλιον ἢ ἀξηραίνοντο.

Αἱ ἐλαῖαι εὐδοκίμοῦν οὐ μόνον εἰς τὰς πεδιάδας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀποτόμους ἢ καὶ βραχῶδεις κλιτύς. Αἱ ἀγριελαῖαι εἶνε αὐτοφυεῖς, αὐξανόμεναι κατ' ἑκατομμύρια· οἱ χωρικοὶ ἀρκεῖ νὰ ἐμ-

βολιάζουν ταύτας διὰ νὰ τὰς ἐγκαθιστοῦν εἰς τοὺς ἀγρούς των.

Πολλαχοῦ οὐδεμίαν σχεδὸν φροντίδα δεικνύουν διὰ τὴν καλλιέργειαν ταύτης, ἡ συγκομιδὴ τελεῖται ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου· συλλέγουν τὰς πεσούσας ἐλαίας καὶ καταρρίπτουν διὰ κτυπημάτων τὰς λοιπὰς, οὕτω δ' ἀναμειγνύουν τὰς ὠρίμους μετὰ τῶν ἀώρων. Μέγα μέρος τούτων χρησιμεύει πρὸς ἐγχωρίαν χρῆσιν. Αἱ ἀριστοὶ τούτων, ὡς αἱ τῆς Ἀμφίσσης καὶ τῶν Καλαμῶν, χρησιμοποιοῦνται ἀμέσως ὡς τροφή. Αἱ λοιπαὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς παραγωγὴν ἐλαίου, τὸ ὅποion διατίθεται πρὸς ἐγχωρίαν κατανάλωσιν καὶ σαπωνοποιεῖαν· τὰ ἐξαγόμενα ἐλαία στέλλονται συνήθως εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὅπως διῦλισθοῦν.

Πολλαὶ ἐπαρχίαι καὶ νῆσοι παράγουν μέγα ποσὸν ἐλαίων καὶ ἐλαιολάδων (Λέσδος, Κρήτη, Πελοπόννησος, Κέρκυρα). Κατὰ τὸ 1914 ἡ Ἑλλὰς ἠρίθμει 20 ἑκατομμύρια ἐλαιοδένδρων. Ἡ ἐτησίᾳ ὅμως παραγωγὴ δὲν εἶνε πάντοτε ἡ αὐτή. Ἡ μέση παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 80 χιλιάδας τόννων ἐλαιολάδου καὶ 7 ¹/₂ χιλιάδας τόννων ἐλαίων.

Παρὰ τὴν ἐλαίαν εὐδοκίμει καὶ ποικιλία ὀπωροφόρων δένδρων. ἡ *ἀμυγδαλέα*, ἡ *μηλέα*, ἡ *ἀχλαδέα*, ἡ *βερυνκοκέα*, ἡ *κνιδωνέα*, ἡ *δαμασκηνέα* καὶ ἄλλα. Ἀλλὰ πάντων τούτων ὑπερτεροῦν κατὰ τὴν καλλιέργειαν ἡ *συκέα* καὶ τὰ *ἐσπεριδοειδῆ*.

Αἱ *συκαὶ* εἶνε ἐκ τῶν δένδρων, τὰ ὅποια ἔχουν ὀλίγας ἀπαιτήσεις καὶ ἀντέχουν μᾶλλον τῶν ἄλλων· αἱ ρίζαι αὐτῶν εἰσδύουν εἰς τὰς σχισμὰς τοῦ ἀσβεστώδους ἐδάφους, ἐλαχίστης δὲ καλλιερ-γησίμου γῆς ἔχουν ἀνάγκην.

Εὐρίσκονται πολλαὶ ἐν Πελοποννήσῳ (ἰδίᾳ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ καὶ τῇ Λακωνίᾳ), ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐν ταῖς νήσοις καὶ ὀλιγώτεραι ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ. Ἡ παραγωγὴ τῶν σύκων ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 12 χιλιάδας τόννων· ταῦτα ξηραίνόμενα ἀποτελοῦν σπουδαιότατον εἶδος ἐξαγωγῆς (κύριος λιμὴν αἱ Κολάμαι).

Τὰ *ἐσπεριδοειδῆ* (πορτοκαλλέαι, λεμονέαι, μανδαρινέαι) εἰσήχθησαν ἐνταῦθα ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀνακαλύψεων· εὐδοκίμοις εἰς μέρη εὐνοούμενα ὑπὸ μεγαλυ-

τέρας θερμότητος καὶ ὑγρασίας, δηλ. κατὰ τὰ νότια καὶ νοτιοδυτικὰ παράλια. Κατὰ ἔτη ὀψίμων παγετώνων ἡ παραγωγή αὐτῶν ἐλαττοῦται. Συνήθως καλλιερгоοῦνται εἰς κήπους καὶ ἀπαιτοῦν ἄρδουσιν.

Μικροτέραν ἔτι ἐπιφάνειαν κατέχει ἡ φυτεία τῆς **Κορινθιακῆς σταφίδος**, ἡ ὁποία ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ 14ου αἰῶνος π. χ. Αὕτη, ἀπαιτοῦσα ἔδαφος ἀσβεστολιθικὸν καὶ παράλιον, ἐξαπλοῦται κατὰ τὴν βορείαν, δυτικὴν καὶ νοτίαν πλευρὰν τῆς Πελοποννήσου, κατὰ τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὰς νοτιωτέρας Ἰονίους νήσους. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ μοναδικὴ ἐν τῷ κόσμῳ χώρα κτῆς σταφίδος, κατέχουσα οὕτω τὸ μονοπώλιον ἀπὸ οἰκονομικῆς δ' ἀπόψεως εἶνε αὕτη τὸ πλουσιώτατον προϊόν τῆς Ἑλλάδος, διότι μεγάλῃ ποσότητι παραγωγῆς ἀποστέλλεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ποσότης τῆς παραγωγῆς ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 133 χιλιάδας τόννων (300 ἑκατομ. ἐνετικῶν λιτρῶν), ἡ ἔτησίᾳ δὲ ἐξαγωγή κυμαίνεται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεταξὺ τῶν 80 μέχρι τῶν 130 ἑκατομ. λιτρῶν.

Ἡ καλλιέργεια ὅμως τῆς κοινῆς **ἀμπέλου** ἐξαπλοῦται κατὰ πολὺ περισσότερον, καὶ μάλιστα πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἀιθαλοῦς ζώνης (ἐν Πελοποννήσῳ μέχρις ὕψους 1.300 μ. ἐν ταῖς βορείαις χώραις μέχρι 1.000 μ.). Οὕτως ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις οὐδὲν χωρίον στερεῖται ἀμπελοφυτείας, ἐν δὲ ταῖς βορείαις χώραις ἐλάχιστα ὑψηλὰ χωρία εὐρίσκονται ἀνευ ταύτης. Σταφυλαὶ παράγονται πρὸς βρῶσιν μὲν περὶ τὰς 14 χιλιάδ. τόννων, τὸ δ' ἐκ τῶν λοιπῶν γλεῦκος ὑπολογίζεται κατὰ μέσον ὄρον 270 χιλιάδας τόννων. Ὁ οἶνος, ὁ ὁποῖος ἔτι παρασκευάζεται πολυαχοῦ διὰ πρωτογενῶν μέσων τῇ ἀναμίξει συνήθως μετὰ ρητίνης, καταναλίσκεται κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐν τῇ χώρᾳ. Ὀλίγοι τόποι εἶναι ὀνομαστοὶ ὡς τόποι ἐξαγωγῆς γλυκοῦ ἐπιτραπέζιου οἴνου· γνωστοὶ τοιοῦτοι οἶνοι εἶνε ὁ τῆς Σάμου, τῆς Θήρας, τῆς Κεφαλληνίας, τῆς Λευκάδος, τῆς Μεσσηνίας, ὁ ἐρυθρὸς τῆς Μακεδονίας, ὁ λευκὸς τῆς Ἀττικῆς (Κάστρου, Μαραθῶνος, Δεκελείας, Ὑμηττοῦ) καὶ ὁ ἀφρώδης τῆς Τριπόλεως. Σημαντικὴ ποσότης ἐξάγεται ἐκ τῆς οἰνοποιουμένης σταφίδος ὑπὸ τῆς προνομιοῦχου ἐται-

ρείας οἴνων καὶ οἶνοπνευμάτων, μεγάλοι δ' ἀποθήκαι οἴνου εἶνε ἐν Ἀθήναις, ἐν Πειραιεὶ, ἐν Πάτραις, ἐν Τριπόλει, ἐν Ζακύνθῳ, ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἐν Κερκύρᾳ.

Παρὰ τὰς θαμνώδεις ταύτας καλλιέργειας, αἱ ὁποῖαι καρποφοροῦν ἄνευ ἄρδεύσεως, εἶνε διαδεδομένη ἡ **κηπιαία βλάστησις**, ἡ ὁποία συνδέεται μετὰ πηγῶν ἢ φρεατίων ὑδάτων καὶ σκιάζεται συνήθως δι' ὀπωροφόρων δένδρων. Τὸ ποσὸν τῶν παραγομένων ὀσπρίων (φασολίων, φακῶν καὶ ἄ.) δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Ἐπαρκοῦν ὅμως τὰ γεωμήλα καὶ εἶδη λαχανικῶν (τομάτα, ἀγκινάραι, κολοκύνθια, ἀγγούρια, πέπονες κρόμμυα καὶ σκόροδα). Ἡ παραγωγή τῶν γεωμήλων καὶ λαχανικῶν ἀνέρχεται εἰς 37 χιλιάδ. τόννους. Ὑψηλοὶ φράκται ἐκ κάκτων καὶ ἀγαθῶν, ἐκ τοῦ Μεξικοῦ ἐγκλιματισθεῖσων ἐνταῦθα περιβάλλουν συνήθως τοὺς τοιοῦτους κήπους.

2) Οἱ **ἀγροί**. Τὴν μεγίστην ἔκτασιν τῆς καλλιεργουμένης ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος κατέχουν οἱ ἀγροί. **Ὁ σίτος ἡ κριθή καὶ ὁ ἀραβόσιτος**, καλλιεργοῦνται ἐν πάσῃ ζώνῃ, κατὰ τε τὰ βαθύπεδα καὶ τὰ ὀροπέδια. Ὁ σίτος κατέχει τὴν μεγίστην ἔκτασιν (τὰ 40 %) ὅλης τῆς ἐν Ἑλλάδι καλλιεργουμένης ἐπιφανείας, καὶ ὅμως δὲν ἐπαρκεῖ ἡ παραγωγή τούτου εἰς τὴν κατανάλωσιν, διότι ἕκαστος Ἕλληνα καταναλίσκει ἐτησίως 200 χιλιόγρ. πρὸς τροφήν του. Τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς παραγωγῆς, πλὴν τῆς Δυτικῆς Θράκης εἶνε ἡ Μακεδονία, ἡ Θεσσαλία, ἡ Φθιώτις, ἡ Βοιωτία καὶ ἡ Ἀρκαδία. Σπεύρεται κατὰ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ φθινοπώρου, καὶ θερίζεται κατὰ τὰ τέλη Μαΐου ἢ ἀρχὰς Ἰουνίου. Ὁ ἐπόμενος στατιστικὸς πίναξ δεικνύει τὴν μέσσην ἐτησίαν παραγωγὴν κατὰ τὰ ἔτη 1919, 1920 καὶ 1921 εἰς χιλιάδας τόννων.

Δημητρ. καρποί. Ποσὸν σποράς. Παραγωγή. Κατανάλωσις.

Σίτος	64	268	590
Ἀραβόσιτος	12	180	167
Κριθή	30	110	164
Βρώμη	9	40	68
Σίκαλις	6.5	28	22

Ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Δυτικῆς Θράκης ἡ Ἑλλὰς ἐγένετο μία τῶν μεγάλων κηπινοπαραγωγῶν χωρῶν.

Ὁ **καπνὸς** εἶνε διαδεδομένος κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ, ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ καὶ Ἀχαρνανίᾳ, ἐν τῇ Φθιώτιδι καὶ ἐν τῇ Ἀργολίδι (ἐτησίᾳ παραγωγὴ 50 ἑκατ. τόννων). Σπείρεται κατὰ τὸν Φεβρουάριον ἢ τὸν Μάρτιον, ἡ μεταφύτευσις τελεῖται κατὰ τὸν Μάϊον, καὶ ἡ συγκομιδὴ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἐκαστον στῆλεχος τοῦ φυτοῦ φέρει 14 μέχρι 16 φύλλα· τούτων τὰ κατώτερα εἶνε καὶ τὰ κατωτέρα ποιότητος. Ἐκτίθεται ἐν ὑπαίθρῳ κρέμασμένα πρὸς ἀποξήρανσιν, με' ὃ παρασκευάζονται εἰς δεμάτια, καὶ εἶνε ἔτοιμα πρὸς πώλησιν τὸν Ἰανουάριον ἢ τὸν Φεβρουάριον. Ἡ κρίσις τῆς παραγωγῆς, τὴν ὁποίαν ὑπέστη κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον ἤρχισε νὰ παρέρχηται. Αὐξησις τῆς παραγωγῆς παρατηρεῖται εἰς τὰς περιφερείας τῶν Σερρῶν, τῆς Κοζάνης, τοῦ Ἀργους καὶ τῆς Κορίνθου.

Εἰς τὰς ὑδρηλὰς περιοχὰς προάγεται ἡ καλλιέργεια τῆς ὀρύξης καὶ τοῦ **βάμβανος**. Ἡ πρώτη εὑρίσκεται περὶ τὰς Σέρρας, καὶ τὴν Δράμαν (Ἀνατολικὴ Μακεδονία), περὶ τὰ Τρίκκαλα τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν Κωπαϊδικὴν λεκάνην. Ἡ ποσότης ὅμως τῆς παραγομένης ὀρύξης μόλις ἀνέρχεται νῦν εἰς 3 χιλ. τόννων.

Ὁ δὲ **βάμβαξ** χρονολογεῖται ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1862 καὶ δεικνύει μέλλον εὐνοϊκόν. Οὗτος ἐπαισθητῶς διαδίδεται, ἐνῷ ἄλλα φυτὰ χρήσιμα πρὸς ὑφαντουργίαν περιορίζονται. Σήμερον καλλιεργεῖται ὁ βάμβαξ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν τῇ Κωπαϊδικῇ λεκάνῃ (παραγωγὴ ἐτησίᾳ 5 ¹/₂ χιλ. τόνν.).

Ἡ **μωρέα** εὐδοκιμεῖ πανταχοῦ, ἀλλ' ἡ διάδοσις αὐτῆς εἶνε σήμερον περιορισμένη. Εὑρίσκεται κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑβρου, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, συνδέεται δὲ μετὰ τῆς σηροτροφίας.

Ἐνταῦθα προσθετέα καὶ τὰ πρὸς βιόμηχανίαν καλλιεργούμενα εἶδη, τὸ **σησάμιον** καὶ ἡ **γλυκόριζα**, τῶν ὁποίων ἡ παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 2.700 τόννων, ἔτι δὲ καὶ εἶδη τινὰ σπάνια, ὡς ἡ **ινδικὴ κάνναβις** (χασίς) ἐν τῇ ὀροπεδίῳ τῆς (Ἀρχαδίας), τὸ **ὄπιον** ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, τὸ **ερυθρὸν πέπερι** τῆς Μακεδονίας καὶ αἱ τροπικαὶ ὀπώραι **βανάναι** καὶ **βάλανοι φοινίκων** (χουρμάδες) τῆς Μεσσηνίας, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ὀριμάζουσιν τελείως.

3) **Τὰ δάση.** Ἡ Ἑλληνικὴ χλωρίς ἀναλόγως τοῦ ὕψους ἀπὸ τῶν βαθυπέδων μέχρι τοῦ ὑψίστου ὁρίου αὐτῆς, παρουσιάζει ποικιλίαν φυτῶν καὶ δένδρων, τὰ ὅποια διάκνινται συνήθως κατὰ ζώνας. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τῶν κλιματικῶν ὁρων· ἡ θερμοκρασία, καθ' ὅσον αὐξάνει τὸ ὕψος, ταπεινοῦται, αἱ δὲ βροχαὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη δὲν εἶνε πολὺ σπάνιαι κατὰ τὸ θέρος, (ἰδ.ως εἰς τὴν Δυτ. Ἑλλάδα).

Κατὰ ταῦτα πυκνὰ καὶ μεγάλα δάση εὐρίσκονται εἰς τὸ δυτικὸν σύστημα τῆς Πίνδου. Ἐν γένει δὲ τὰ συνήθη δένδρα τῶν δασῶν εἶνε κατὰ τὰ χαμηλὰ μέρη (μέχρις 800—1000 μ. ὕψους) ἡ θαλασσία πεύκη, ἡ πίκυς (κουκουνηριά) καὶ ἡ βελανιδέα. Ἡ καστανέα ἀναφαίνεται ἀμέσως ὑπεράνω τῆς ἀειθαλοῦς περιοχῆς, ἡ ἐλάτη ἀπὸ ὕψους 700—900 μ. καὶ ἄνω, ἡ δ' ὅξ' α ἀπὸ 1300—1500 μ. Ἡ δρυς εὐδοκίμει τόσον εἰς χαμηλὰ ὕψη ὅσον καὶ εἰς τὰ ὑψηλότερα δασικὰ ἔρια. Τὸ ὑψιστὸν ἔριον τῶν δασῶν κεῖται μεταξὺ 1700 καὶ 2000 μ.

Ἡ δασώδης αὕτη περιοχὴ, ἡ ὁποία καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζεται ὡς ῥάκη, εἶνε λείψανον τοῦ ἀρχεγόνου δάσους, τὸ ὅποιον πανταχοῦ ἐκάλυπτε τὸ ἔδαφος. Ἡ καταστροφὴ τούτου ὀφείλεται πρῶτον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος, ἀπὸ χιλιετηρίδων κατοικῶν ἐνταῦθα, δὲν ἐπροστάτευσεν ταῦτα, καὶ δεύτερον ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ κλίματος. Τοῦτο παρατηρεῖται κυρίως εἰς τὸ πρὸς τὸ Αἰγαῖον μέρος, ὅπου τὸ ἔδαφος ξηραίνεται κατὰ τὴν εποχὴν τῆς ἀνομβρίας· διασχιζόμενον τότε ὑπὸ αἰφνιδίων καταγίδων ἀποπλύνεται οὕτως, ὥστε τὰ δένδρα δὲν εὐρίσκουν πλέον τοὺς ἀπαιτούμενους ὅρους πρὸς διατήρησίν των καὶ μόνον θάμνοι καὶ βράχοι καταλαμβάνουν τὴν θέσιν αὐτῶν. Ἐκεῖ μόνον κατὰ τὰς πηγὰς καὶ κατὰ μῆκος τῶν ποταμῶν ὑψηλοὶ πλάτανοι ἢ αἰγείροι ποικίλλουν τὴν γυμνότητά τῆς χώρας.

Ἐσχάτως ἐλήφθησαν φροντίδες ὥπως ἀναδασωθοῦν πολλαὶ θέσεις, ἐν μέρει δὲ τοῦτο κατορθώθη. Ἡ ἐκμετάλλευσις ὅμως τῶν δασῶν τελεῖται εἰς πολλὰ μέρη καταστρεπτικῶς. Τὰ ἐκμεταλλεύσει δάση εἶνε εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Κρήτην, ἡ ἐτησία δὲ τῆς ξυλείας ἀξία ὑπερβαίνει τὰ 75 ἑκατομ. δρχ. Πλὴν τῶν τῆς Θεσσαλίας, τὰ λοιπὰ ὅλα σχε-

δὸν ἀνήκουν εἰς τὸ ἔθνος· ἐκ τῶν μᾶλλον ἐν ἐκμεταλλεύσει εἰδῶν, ἢ ὀρῶς χρησιμεύει πρὸς οἰκοδομίαν καὶ κατασκευὴν ἐπίπλων, ἢ δ' ἐλάτῃ καὶ πεύκῃ διὰ σανίδας ἢ διὰ ξυλάνθρακας.

7. Τὰ ἄγρια ζῷα. Χαρακτηριστικὰ ἄγρια ζῷα τῶν δασῶν εἶνε οἱ λύκοι, αἱ ἀλώπεκες καὶ ἐν τῇ Βορείῳ Πίνδῳ αἱ ἄρκτοι. Συνήθεις ἔτι κατὰ τὰ ὄρη εἶνε οἱ ἀγριόχοιροι, σπάνιαι δὲ ἡ λυγξ (ῥήσος), ἡ ἔλαφος καὶ ἡ δορκάς. Αἰγαγροὶ ὑπάρχουν εἰς τινὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου (ὡς ἐν Σαμοθράκῃ), πανταχοῦ δὲ θηρεύονται λαγοὶ καὶ κόνικλοι. Ἡ Ἑλλάς εἶνε πλουσία ἔτι μικρῶν καὶ μεγάλων πτηνῶν. Ἐκ τούτων συνήθη εἶνε ἀετοί, γυῖπες καὶ ἰέρακες, εἰς τινὰς δὲ πόλεις τῆς Βορείου Ἑλλάδος πελαργοὶ καὶ κολοιοί. Πολλὰ δ' ἔτι ἀποδημικὰ πτηνὰ πίπτουν θύματα τῶν κυνηγῶν (τρυγόνες καὶ ὀρτίκια).

8. Κτηνοτροφία. Κτηνοτροφία ἐκτελεῖται πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχουν χέρσοι καὶ θάμνοι, καὶ ἐν γένει εἰς τὰ ἄγρια μέρη καὶ τὰ ὄρη, ὅπου ὑπάρχει χόρτος καὶ χλόη. Ἀλλ' ἡ κατὰ ταῦτα κτηνοτροφία περιορίζεται εἰς μικρὰ ζῷα, (πρόβατα καὶ αἰγες), τὸ ἀνεπαρκές δὲ τοῦ χόρτου καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν διατροφὴν τῶν ζῴων κατὰ σταθμούς· διὰ τοῦτο τρέφονται κατὰ τρόπον νομαδικόν. Τὸ θέρος εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη, τὸν δὲ χειμῶνα, ὅποτε ἀναγεοῦται ἡ βλάστησις κατέρχονται εἰς τὰς πεδιάδας, πρὸς ἀνησυχίαν πάντοτε τῶν καλλιεργητῶν.

Κατὰ εὐρεῖς καὶ πεδινοὺς λειμῶνας ὑπάρχουν ὄροι διὰ τὴν κτηνοτροφίαν μεγάλων ζῴων, (ἐν Ἰλιδι, ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Θράκῃ). Οἱ βόες χρησιμοποιοῦνται συνήθως διὰ γεωργικὰς ἐργασίας. Βούδαλοι συναντῶνται εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Οἱ Ἑλληνικοὶ ἵπποι εἶνε ἰσχυροὶ καὶ μικροί, ὁ δὲ στρατὸς προμηθεύεται τούτων ἐκ τῆς Οὐγγαρίας. Οἱ ὄνοι προσφέρουν μεγάλας ὑπηρεσίας, ὡς φορτηγὰ ζῷα, οἱ δὲ χοῖροι εἶνε μικροῦ μεγέθους. Τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, (κρέας, τυρός, βούτυρον καὶ ἔρια) δὲν εἶνε ἀφθονα, διὰ τοῦτο πολλὰ τοιαῦτα εἰσάγονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ὁ ἐπόμενος πίναξ ἐμφαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ζῴων ἐν Ἑλλάδι πλὴν τῆς Θράκης εἰς χιλιάδας κατὰ τρία διάφορα ἔτη.

<i>Εἶδη</i>	1914	1917	1920
Πρόβατα	3.547	5.548	5.812
Αἴγες	2.638	3.576	3.418
Βόες καὶ ἀγελάδες	300	583	660
Βούβαλοι	;	;	8
Ἴπποι	149	218	201
ὄνοι	133	275	235
Ἡμίονοι	79	120	129
Χοῖροι	227	350	416
ὄρνιθες καὶ κόνικλοι	;	;	5.534

Ἡ **μελισσοκομία** εὐδοκίμεῖ εἰς πλεῖστα μέρη, ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ, ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Λακωνίᾳ καὶ ἐν τῇ Κεντρικῇ Μακεδονίᾳ. Ἡ παραγωγή τοῦ μέλιτος ἔφθασε τῷ 1918 εἰς 2 χιλιάδας τόννων καὶ ἡ τοῦ κηροῦ 220 τόννων. Τὰ εἶδη ταῦτα ἀντιπροσωπεύουν ἀξίαν 11 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

9. Ἀλιεία. Καίτοι οἱ Ἕλληνες εἶνε ναυτικοὶ λαός, ἐν τούτοις ὀλίγοι σχετικῶς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀλιείαν, οἱ δ' ἀλιευόμενοι ἰχθύες δὲν ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Πλὴν τῶν θαλασσίων ἰχθύων ὑπάρχουν καὶ ἰχθυοτροφεῖα εἰς τινὰς λιμνοθάλασσας· ἀλιεύονται δ' ἰχθύες καὶ εἰς τινὰς ποταμοὺς καὶ λίμνας, (ἰδίως τῆς Μακεδονίας).

Σπουδαιότεραν σημασίαν διὰ τὸ ἐμπόριον ἔχει ἡ ἀλιεία τῶν σπόγγων, τῶν ὁποίων κύρια κέντρα ἐξαγωγῆς εἶνε ἡ Ὑδρα, ἡ Αἴγινα καὶ τινες τῶν Δωδεκανήσων. Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων ἀλιεύουσι τοὺς σπόγγους εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Τριπολίτιδος καὶ τῆς Τυνησίας. Ἡ ἀξία τοῦ εἶδους τούτου, ὑπελογίσθη εἰς 4 ἑκατομ. δραχμῶν κατὰ τὸ 1919, σήμερον ὅμως ὑπερεδιπλασιάσθη.

Ἡ μικρὰ ἀλιεία τῶν κοραλλίων κατὰ τὰς Ἰονίους νήσους, τὰς Κυκλάδας καὶ τὴν Κρήτην, βαίνει ἐλαττωμένη.

10. Ὄρυκτὰ καὶ ἐκμετάλλευσις τούτων. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος κρύπτει ἀφθονίαν ὀρυκτῶν, οἱ δ' Ἕλληνες ἐκπαλαι ἐξώρυσσον ταῦτα ἐνεργῶς. Ἀπὸ τοῦ 1861 ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχε παραχωρήσει πλείστας ἀδείας, 30 δ' ἔταιρεῖται εἶχον

ἐκτοτε ιδρυθῇ· ἀλλὰ λόγῳ ἐλλείψεως ἐπαρκoῦς κεφαλαίου καὶ δυσμενῶν ὄρων τῆς ἐργασίας κατὰ τὸ 1896 ἔμειναν μόνον 4. Ἀπὸ τοῦ 1904 ιδρύθησαν τέσσαρες νέαι ἐταιρεῖαι. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὀρυκτῶν τελεῖται ἐκεῖ, ὅπου εἶνε εὐκολος ἢ διὰ θαλάσσης μεταφορά, καὶ δὴ εἰς τὰ παράλια μέρη. Τὰ ἀφθονώτερα σχετικῶς ὀρυκτὰ εἶνε τὰ **μεταλλεύματα τοῦ σιδήρου**, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται κατὰ τὰ ἀρχαῖα κρυσταλλικὰ πετρώμα. Ἐξορύσσονται κατ' ἐξοχὴν ἐν Λαυρεΐῳ, ὅπου εἶνε τὰ πλουσιώτατα ὀρυχεῖα τῆς Ἑλλάδος ἐτι δὲ ἐν Γραμματικῷ (Ἀττικῆς), ἐν Λοκρίδι, ἐν Κύθῳ, ἐν Σερίφῳ, καὶ Μήλῳ. Πρὸ τοῦ πολέμου ἐξήγοντο κατ' ἔτος 430 χιλ. τόννων, κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη ἐξάγονται περίπου 150 χιλ. τόννοι.

Σιδηροπυρίτης ἐξορύσσεται εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Ἑρμιόνης καὶ τῆς Κασσάνδρας (τῆς Χαλκιδικῆς), ἀνερχόμενος εἰς 13 χιλ. τόν.

Ἀργυροῦχος μόλυβδος ἐξάγεται ἐκ τοῦ Λαυρεΐου, τῆς Σίφνου, τῆς Μυκόνου καὶ τῆς Σερίφου. Ἡ παραγωγὴ αὐτοῦ ἐσχάτως ἔχει καταπέσει (18 χιλ. τόννων), ἡ δ' ἀξία τοῦ ἐτησίως παραγομένου μολύβδου καὶ ἀρσενικοῦ ὀξέος εἶνε κατὰ μέσον ὄρον 4 ἐκατ. δραχ.

Ὁ **ψευδάργυρος** ἐξάγεται ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ καλαμίτου, ἡ τοῦ θειοῦχου σφαλερίτου ἐν Λαυρεΐῳ, ἐν Ἀντιπάρῳ, ἐν Σίφῳ καὶ ἐν Θάσῳ. Ἀλλοτε ἡ ποσότης αὐτοῦ ὑπερέβαινε τοὺς 25.000 τόννους (1916).

Τὸ **μαγγάνιον** προέρχεται ἐκ τοῦ Γραμματικοῦ, τῆς Σίφνου, τῆς Σερίφου, τῆς Μήλου καὶ τοῦ Δοξάτου (τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας).

Ἀξιοπαρατήρητον εἶνε, ὅτι ἐν Ἑλλάδι εὐρίσκονται εἴδη ὀρυκτῶν ἐξαιρετικῆς ποιότητος ἐν τῷ κόσμῳ, ὁ **λευκόλιθος** (μαγγησιτίς) καὶ ἡ **Ναξία σμύρις**. Ὁ λευκόλιθος ἐξορύσσεται ἐκ τῆς Μεγαρίδος, τῆς Ἑρμιόνης, τῆς Λοκρίδος, τῆς Θάσου καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς Εὐβοίας. Ἑλληνικὴ ἐταιρεῖα ἔχει μεταλλεῖα ἐν Μαντουδίῳ καὶ Λίμνῃ τῆς Εὐβοίας, δύο δὲ ξέναι (Ἀγγλικὴ καὶ Ἀγγλοσλαβανδική), πλησίον τούτων. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ λευκολίθου εἶχε φθάσει τὸ 1916 εἰς 200 χιλιάδας τόν., σήμερον δὲ ἀνέρχεται εἰς 53 χιλ. ἐτησίως.

Ἡ **Ναξία σμύρις** ἐξορύσσεται ἐν Νάξῳ, (ὡς καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ), καὶ ἡ ποσότης ταύτης ἀνέρχεται περὶ τὰς 12 χιλ. τόν. ἐτησίως.

Ἐξάγεται ὡς ἀκατέργαστος ὕλη εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὡς ἐν γένει καὶ τὰ ἀνιτέρω μέταλλα.

Τὸ **χρῶμιον** προέρχεται ἐκ τῆς Εὐβοίας, τῆς Φθιώτιδος καὶ τῆς Θεσσαλίας (περὶ τὰς 11 χιλ. τόν.), τὸ δὲ **θειον** ἐκ τινων μερῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Μήλου.

Ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἔτι καὶ **γαϊάνθρακας**· δυστυχῶς ὅμως οὗτοι δὲν εἶνε καλλῆς ποιότητος (λιγνίται). Ἐν τούτοις, ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῆς τιμῆς τῶν ξένων γαιανθράκων, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν λιγνιτῶν ἔλαθεν ἐσχάτως, πρὸς ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλα ὀρυκτά, ἐξαίρετικὴν ἀνάπτυξιν. Ἐξορύσσεται ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Ἀττικῇ (παρὰ τὸν Ὠρωπὸν καὶ τὴν Ραφήναν) καὶ παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν. Ἡ Μακεδονία εἶνε πλουσία εἰς λιγνίτας, ἐν ἐκμεταλλεύσει δ' εἶνε νῦν αἰ περιοχὰί Μπανίτσης—Σόροβιτς καὶ Σερρών, (ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 200 χιλ. τόνων ἐτησίως).

Λιθάνθρακες ὅμως ἐλλείπουν ἐντελῶς, τοῦτο δ' εἶνε πρόσκομμα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μεγάλης βιομηχανίας ἐν Ἑλλάδι. Τὰ μηχανουργεῖα παραλαμβάνουν κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ἀναγκαίαν καύσιμον ὕλην ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ὡσαύτως ἡ Ἑλλὰς εἶνε πτωχὴ καὶ εἰς πηγὰς πετρελαίου· τὰ μόνα νάφθης φρέατα ἐν Ζακύνθῳ, ἦσαν γνωστὰ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Πλίνιου Ἀσφαλτος εὐρίσκεται πολλαχού. Ὁ παρὰ τοὺς Γαργαλιάνους ἐξορυσσόμενος εἶνε καταλληλότητος διὰ τὴν ὁδοστρωσίαν.

Ἡ Ἑλλὰς εἶνε χώρα τῶν **μαρμάρων**. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐταιρεία τούτων ἔχει ἰδρυθῇ μὲ Ἀγγλικὰ κεφάλαια. Τὰ ἀφθονώτερα λατομεῖα εἶνε τοῦ περιφήμου λευκοῦ Πεντελησίου μαρμάρου (1000 κυβ. μέτρα ἐτησίως). Λευκὸν μάρμαρον ἐξάγει καὶ ἡ Πάρος. Τὸ κυανοῦν μάρμαρον παρέχει ὁ Ὑμηττός, τὸ πράσινον ἡ Τήνος, τὸ μέλαν τὸ Ἄργος καὶ ἡ Νάξος, τὸν Ἰασπιν ἡ Σκύρος κλπ.

Μυλοπέτρας ἐξάγει ἡ Μήλος, **πορσελάνην** δὲ (θηραϊκὴν γῆν) ἡ Θήρα.

Ἡ Ἑλλὰς τέλος ἔχει καὶ μεταλλικὰ ὕδατα, πλεῖστοι δὲ θεραπευτικοὶ σταθμοὶ ἔχουν ἰδρυθῇ. Τοιοῦτοι εἶνε τὰ λουτρά τοῦ Λουτρακίου, τῆς Αἰδηψοῦ, τῆς Κυλλήνης (ἀπέναντι τῆς Ζακύνθου),

τῶν Μεθάνων, τῆς Σαρίτζης (Ἀνδρου), τοῦ Σμοκόδου (Καρδίτσας), τῷ Λαγκαδᾷ (Θεσσαλονίκης) κ. ἄ.

Διὰ προμήθειαν τοῦ ἁλατος ὑπάρχουν ἀλικοί εἰς διάφορα μέρη, ὡς ἐν Ἀναδούσῳ (Ἀττικῆς), ἐν Βόλῳ, ἐν Λευκάδι, ἐν Νάξῳ καὶ ἐν Λέσβῳ. Ἡ ποσότης τοῦτου ἔχει ἀυξηθῇ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, οὕτως ὥστε ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας (περὶ τὰς 70.000 τόννων).

II. Ὁ πληθυσμός. Οἱ Ἕλληνες ἰνδογερμανικὸς λαός, κατέφυκσαν ἐνταῦθα διὰ μεταναστεύσεων, κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς 2ας π. Χ. χιλιετηρίδος. Αἱ μεταναστεύσεις αὐταὶ τῶν Ἑλλήνων ἔγιναν κατὰ φυλάς, πρῶτον τῶν Ἰώνων, δεύτερον τῶν Ἀχαιῶν καὶ τελευταῖον τῶν Δωριέων. Ἀπὸ νομαδικῶν λαῶν οἱ Ἕλληνες, ἐγκατεστάθησαν ὡς γεωργοί, καλλιεργοῦντες τὴν ἐλαίαν, τὴν ἄμπελον, τὴν συκὴν καὶ τοὺς δημητριακοὺς καρπούς. Ἡ ἀρωματώδης βλάστησις καὶ αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ τῆς χώρας ἐξηυγένισε τούτους. Αἱ ἐξακολουθοῦσαι ἐκ βορρᾶ μεταναστεύσεις ἐπέφερον αὐξησιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἔνεκα τούτου ἐπικολούθουν ἐντεῦθεν ἐπανειλημμέναι μεταναστεύσεις. Ἡ κατὰ τὸ Αἰγαῖον νησιωτικὴ γέφυρα ὠδήγει αὐτοὺς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅπου οἱ ἄποικοι εὕρισκον τὸν φυσικὸν χαρακτῆρα τῆς πατρίδος των· οὕτω περὶ τὸ 1000 π. Χ. οἱ Ἕλληνες εἶχον κατοικήσει τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα, τὰς νήσους καὶ τὰ ἀπέναντι Μικρασιατικὰ παράλια μετὰ μικρὰς ἐνδοχώρας. Οἱ Ἕλληνες προσηρμόσθησαν οὕτως εἰς τὸ παραθαλάσσιον περιβάλλον, διὰ διαφόρων δὲ νέων ἀποικιῶν ἐξελληνίσθησαν καὶ ἀπώτερα ἔτι παράλια, ἰδίᾳ δὲ πρὸς Δ. ἢ Νότιος Ἰταλία. Κατὰ τὸν 5ον—3ον αἰῶνα π.Χ. μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐγεννήθησαν μεγάλοι ἄνδρες, φιλόσοφοι, συγγραφεῖς, καλλιτέχναι, στρατηγοί. Τότε διεπλάσθη ἡ τελειοτάτη τῶν γλωσσῶν. ἡ Ἑλληνικὴ, ἡ ὅποια θαυμάζεται ὑπὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Διὰ δὲ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐξελληνίσθη ὅχι μόνον ὁλόκληρος ἡ Μικρὰ Ἀσία, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι χώραι τῆς Ἀσίας.

Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία περιελάμβανε, πλὴν τῶν χωρῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν νήσων, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Ἡ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τότε ἐδρεύουσα ὀρθόδοξος

ἐκκλησία ἐπέδρα διὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν συνείδησιν ἐπὶ πάντων τῶν κατοίκων τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

Φύσις καὶ παράδοσις ἐνήργησαν οὕτως, ὥστε ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον ὁ Ἑλληνισμὸς διαμένει ἀμετάβλητος. Ἡ αὐτὴ εὐστροφία πνεύματος, ἡ αὐτὴ μόρφωσις καὶ ὁ αὐτὸς πατριωτισμὸς χαρακτηρίζει τὸν τε ἀρχαῖον καὶ νέον Ἑλληνα. Ὁ ἐρευνητὴς ἐκπλήσσεται ἀνευρίσκων εἰς τὸν νέον Ἑλληνα τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων. Πλεῖστα ἀρχαῖα τοπωνύμια διετηρήθησαν, ἡ δὲ Νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὁμοιάζει καταπληκτικῶς τὴν ἀρχαίαν.

Ἄλλ' ἦτο φύσει ἀδύνατον οἱ Ἕλληνες νὰ διαφυλάξουν ἀδιάφθορον πανταχοῦ τὴν ἀνθρωπολογικὴν αὐτῶν καταγωγὴν. Ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξε τέρμα μεταναστεύσεων λαῶν ἐξελληνισομένων· ἡ Μακεδονία ἦτο ὁ διάδρομος τούτων, ἡ δὲ Θράκη καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία ἐχρησίμευσαν ὡς γέφυρα τοιούτων διελεύσεων λαῶν (Γαλάται, Σλάβοι, Βούλγαροι, Λατίνοι, Ἀλβανοί, Τούρκοι). Τὸ βαρύτερον τραῦμα ὑπέστη ἡ Ἑλλάς κατὰ τὴν 15ην ἐκατονταετηρίδα ὅτε ὑπέκυψεν εἰς τοὺς βαρβάρους Τούρκους. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν ἀγώνων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως αὐτῆς ἡ χώρα ἀνεγεννήθη. Καὶ ὕστερὲι μὲν ἔτι τῆς ἀρχαίας εὐκλείας, κατέχει ὅμως εὐπρέπουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν καὶ θεωρεῖται τὸ μᾶλλον προηγμένον κράτος τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης.

Ἐνόγλωσσοι Ἕλληνες εἶνε σχετικῶς ὀλίγοι. Τοιοῦτοι δ' εἶνε·

1) Οἱ **Ἀλβανοί**, ἐλθόντες ἐνταῦθα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ Μεσαίωνος καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς νέους χρόνους. Οὗτοι, ὡς καὶ οἱ Ἀλβανοὶ τῆς Ἀλβανίας κατὰγονται ἐκ τοῦ ἀρχαίου Πελασγικοῦ λαοῦ τῶν Ἰλλυρῶν. Οἱ ἀλβανόφωνοι Ἕλληνες ἡγωνίσθησαν μετ' αὐταπαρνήσεως μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Οἱ κατοικήσαντες μάλιστα εἰς νήσους ἔδειξαν καὶ ναυτικὴν ἐπίδοσιν (Γόδρα, Σπέτσαι, Πόρος).

2) Οἱ **Κουτσόβλαχοι** ἢ **Ἀρουμάνοι**, κατοικοῦντες εἰς ὄρεινὰ καὶ ἀπόκεντρα μέρη (ἰδίᾳ ἐν Πίνδῳ) καὶ ὁμιλοῦντες γλῶσσαν ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν Βλαχικὴν τῆς Ρουμανίας. Οὗτοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, ζῶντες ἡμινομαδικὸν βίον.

3) **Ὀθωμανοὶ Τούρκοι**, ἔχοντες τὴν Μωαμεθανικὴν θρη-

σκέιαν. Διαμέγουν νῦν εἰς ὀλίγα χωρία τῆς Δυτ. Θράκης ὡς γεωργοί.

Ὑπάρχουν ἔτι Ἰουδαῖοι (κυρίως ἐν Θεσσαλονίκῃ) καὶ τινες Ἀδιγγανοὶ (Ἀτσιγγανοὶ ἢ Γύφτοι) ἐν διασπορᾷ.

Ἡ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἦτο περίπου ἴσος πρὸς τὸν σημερινόν. Διὰ τῶν ἐπιδρομῶν, τῶν πολέμων καὶ τῆς κακῆς διοικήσεως τῆς Τουρκίας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ πληθυσμὸς εἶχεν ἐλαττωθῆ. Ὅτε ἀπηλευθερώθη ἡ Ἑλλὰς καὶ περιελάμβανεν ἑκτασιν 49.000 τετραγ. χιλιόμ., εἶχε σχεδὸν μόνον 500.000 κατ. Πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ἐπὶ ἐκτάσεως 65.000 τετραγ. χιλιόμ. εἶχε 2.700.000 κατ., σήμερον δὲ διὰ τῶν νέων χωρῶν, ἐπὶ ἐκτάσεως 130.000 τετρ. χιλιόμ. οἱ κάτοικοι ὑπολογίζονται ὑπὲρ τὰ 6 ἑκατομ., οὕτως ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ ἀριθμεῖ 42 κατ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλιόμ. Οὕτως ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου μέχρι τῆς σήμερον ἡ μὲν ἐπιφάνεια ἠῤῥησε κατὰ 80.000 τετραγ. χιλιόμ., ὁ πληθυσμὸς κατὰ $5\frac{1}{2}$ ἑκατομ., ἡ δὲ πυκνότης ἐκ 13 ἀνὰ 1 τετραγ. χιλιόμ. εἰς 46.

Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἦτο ἔτι μεγαλύτερα ἂν οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον τάσιν πρὸς ἀποδημίαν. Πολλοὶ Ἕλληνες κατοικοῦν ὡς ἔμποροι ἢ εἰς ἄλλας ἐργασίας ἀσχολούμενοι ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Αὐστραλίᾳ, ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ Ἰαπωνίᾳ. Ἡ μετανάστευσις τελεῖται μᾶλλον ἐκ τῶν χωρίων ἢ ἐκ τῶν πόλεων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καὶ δὴ τὰ πρὸ τοῦ πολέμου, αἱ μεταναστεύσεις εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐγένοντο πολυπληθεῖς. Ἐτησίως ἀνεχώρουν 20 μέχρι 30 χιλιάδες, τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι προετίθεντο νὰ ἐπανέλθουν.

Ἐνῷ δὲ οἱ ἄποικοι οὕτως ἠῤῥησαν, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐποικήσις κατὰ τοὺς τελευταίους ἀνωμάλους χρόνους ἀνῆλθε μοιραίως. Οἱ βαλκανικοὶ πόλεμοι ἠγάγκασαν πλέον τῶν 100.000 Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ καταφύγουν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ὁ μέγας παγκόσμιος πόλεμος ἠῤῥησε τὸν ἀριθμὸν τῶν προσφύγων διὰ τῶν Ρώσων, τὸ δὲ τελευταῖον ἔθνικὸν ἀτύχημα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἔσχεν ἀποτέλεσμα τὴν αὔξησιν τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων προσφύγων ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Δυτ. Θράκης ὑπὲρ τὸ ἐν ἑκατομμύριον, σπουδαῖον δὲ μέλημα τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἡ ἐγκατάστασις τούτων εἰς τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Μακεδονίαν.

II. Ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἑλλάδος.

I. Ὁ γεωργικὸς πλοῦτος. Ἡ Ἑλλάς, χώρα κατ' ἐξοχήν ὀρεινή, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποβῇ χώρα μεγάλης καλλιεργείας. Αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις διαχωρίζονται ὑπὸ πολλῶν ὁρέων, ἔτι δὲ πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶνε μικρᾶς εὐφορίας. Ἐν τούτοις ἡ στατιστικὴ μᾶς δεικνύει ὅτι ἐκ πάντων τῶν ἐργαζομένων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος οἱ πλεῖστοι (73⁰/ο) ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν· ὁ κύριος οἰκονομικὸς χαρακτὴρ τῆς Ἑλλάδος εἶνε γεωργικός. Ὁ ἐπόμενος πίναξ δεικνύει τὴν κατ' ἐπιφάνειαν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος.

Καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια	28.500 τετ. χιλ.	ἦτοι 22 ⁰ /ο	τῆς ὅλης
Λειβάδια καὶ νομαὶ	41.000 » » »	32 ⁰ /ο	» »
Δάση (μετὰ μεγάλ. θ. μνων)	17.000 » » »	13 ⁰ /ο	» »
Ἐδάφος ἄγονον	43.000 » » »	33 ⁰ /ο	» »

Ἐν τῷ ἀκολουθῶνί πίνακι ἐμφαίνεται ἡ ἑκτασις τῆς καλλιεργείας τῶν διαφόρων γεωργικῶν εἰδῶν ὡς καὶ ἡ παραγωγή αὐτῶν.

Εἶδη καλλιεργειῶν κατὰ ἑκατοστὰ τῆς ὅλης καλλιεργουμένης ἐπιφανείας	Παραγωγή κατὰ χιλιάδας τόννων (μέσος ὅρος)	Ἀξία εἰς δρχ. κατὰ ἑκατομ.	Σχέσις παραγ. (Π) πρὸς τὴν κατανάλ. (Κ)
Δημητριακοὶ καρποὶ 58 ⁰ /ο	665	605	Π < Κ
Ὄρουζα ;	3	—	Π < Κ
Βάμβαξ 2,5 ⁰ /ο	5 1/2	16	Π < Κ
Σίσαμον 1 ⁰ /ο	2	3	—
Ὄσπρια 2 ⁰ /ο	37	45	Π = Κ
Γεώμηλα καὶ λαχαν. 2 ⁰ /ο	142	57	Π = Κ
Ὀπώραι 4 ⁰ /ο	—	—	Π = Κ
Μέταξα ;	0.6	15	—
Ἐλαιῶνες 15 ⁰ /ο	Ἐλαϊδάδα 80	190	Π > Κ
Συκέαι 2 ⁰ /ο	Ἐλαίαι..... 7 1/2	7	Π > Κ
Καπνὸς 3,5 ⁰ /ο	σῦκα 12	18	Π > Κ
Ἀμπέλοι 12 ⁰ /ο	 50	200	Π > Κ
Σταφιδάμπέλοι . . . 4 ⁰ /ο	γλεῦκος.... 280	150	Π > Κ
	σταφυλαὶ . 14	73	—
	σταφίδες... 133	147	Π > Κ

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου βλέπομεν ὅτι πέντε γεωργικά εἶδη ἔχουν παραγωγὴν μεγαλυτέραν τῆς ἐγχωρίου καταναλώσεως καὶ ἐξάγονται: **ἐλαῖαι καὶ ἔλαιον, σῦκα, καπνός, οἶνος καὶ Κορινθιακὴ σταφίς**. Πλὴν τῶν σύκων, ἄλλαι ὀπωρὰι (ἐν οἷς καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ) ἔχουν παραγωγὴν ἴσην πρὸς τὴν κατανάλωσιν· τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς δημητριακοὺς καρπούς, πλὴν τοῦ σίτου (ιδ. σελ. 33). Ἡ παραγωγὴ τοῦ σίτου, καίτοι οὗτος κατέχει τὰ 40^ο]_ο τῆς ὅλης καλλιεργουμένης ἐπιφανείας καλύπτει μόλις τὰ 46^ο]_ο τοῦ καταναλισκόμενου, ἐπομένως εἰσάγεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (κυρίως ἐκ τοῦ Καναδά) ποσὸν πλεόν τοῦ παραγομένου.

Παρὰ τὴν γεωργίαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἐκεῖ δ' ὅπου ὑπάρχουν καὶ εὐνοϊκοὶ ὄροι διὰ τὴν βιομηχανίαν τρέπονται εἰς διάφορα βιομηχανικά ἐπαγγέλματα. Εὐνοϊκοὶ ὄροι εἶναι λιμὴν, ἐμπόριον καὶ πολιτικὸν κέντρον. Διὰ τούτων αὐξάνει καὶ ὁ πληθυσμὸς τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν πόλεων (Πειραιεύς, Πάτραι, Βόλος, Θεσσαλονίκη καὶ ἄλλαι).

2. Ἡ βιομηχανία τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐν Ἑλλάδι μετὰ γάλη βιομηχανία εἶνε ὅλως νέα. Μέχρι τοῦ 1900 περὶ ὅσον αὕτη εἰς τὴν μικρὰν ἢ οἰκιακὴν βιομηχανίαν, τὸ πλεῖστον πρὸς παραγωγὴν τροφίμων, δηλ. ἀλευρομύλων, ἐλαιοτριβείων, ἀποστακτικῶν λειθῶν. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἰδρύθησαν ὕφαντήρια, ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων καὶ ἄλλα. Εἰς τὸν νομὸν Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ἀριθμοῦνται 63 μεγάλα ἐργοστάσια ἰδρυθέντα πρὸ τοῦ 1900 καὶ 75 ἀπὸ τοῦ 1900 μέχρι τοῦ 1920. Ἐν γένει ὅμως πάντα τὰ ἐργοστάσια τῆς Ἑλλάδος διακρίνονται κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν μικρὰν ἢ μετρίαν βιομηχανίαν· τὰ ἡμισυ σχεδὸν τούτων εἶνε προσωρισμένα διὰ τὴν βιομηχανίαν τροφίμων.

Ὁ ἐπόμενος πίναξ δίδει ἰδέαν τινὰ τῆς βιομηχανίας ἐν Ἑλλάδι, ἐμφαίνων τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐργοστασίων, ὡς καὶ τῶν ἀπασχολουμένων ἐργατῶν. Εἰς τοῦτον περιλαμβάνονται τὰ ἔχοντα ἐτησίαν παραγωγὴν ἄνω τῶν 500.000 δρ.

Είδος βιομηχανίας	Έργοστάσια	Έργαται
Υφαντουργία	82	10.875
Ταπητουργία	23	2.100
Βιομηχανία τροφίμων	177	6.081
Χημικά προϊόντα	50	3.647
Μηχανουργία	67	3.800
Βυρσοδεψική	28	1.252
Χαρτοποιία και Τυπογραφία	16	895
Ήλεκτροπαραγωγή	14	400
Οικοδομικά υλικά	12	1.080
Σιγαροποιία	8	1.962
Ξυλουργική	8	408
Πιλοποιία	3	400
Έν' όλῳ	488	32.900

Τὰ βιομηχανικά προϊόντα τῆς Ἑλλάδος εἶνε διαδεδομένα καὶ πέραν τῶν συνόρων αὐτῆς, ὥς καὶ τὰ ἐλληνικά ἄροτρα, χημικά λιπάσματα, σάπωνες, οἶνοι, τσιμέντα, πῖλοι καὶ ἄλλα. Οὐχ' ἤττον τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐξαγομένων προϊόντων τὸ πλεῖστον εἶνε ὑλαί ἀκατέργαστοι. (ἰδ. σελ 40).

Ἡ **ὕφαντουργία** κατακτᾷ ὁσημέραι θέσιν πρωτίστης σημασίας περιλαμβάνουσα τὴν κατασκευὴν ὕφασμάτων ἐκ βάμβακος, ἐρίων, μετὰξῃς, καννάβεως καὶ γιούτας (Ἰνδικῆς καννάβεως). Ὑπάρχουν 75 βαμβακοκλωστήρια κατεργαζόμενα ὁλόκληρον τὴν ἐγχώριον παραγωγὴν τοῦ βάμβακος καὶ ἐπὶ πλεόν 2 χιλιάδων τόννων βάμβακος ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (ἡ ἐν Ἑλλάδι παραγωγή εἶνε κατὰ μέσον ὅρον ἐτησίως 5¹/₂ χιλιάδων τόννων).

Κλωστήρια μετὰξῃς ἀνέρχονται εἰς 14, ἀλλὰ κατεργάζονται μόλις τὸ 1¹/₁₀ τῆς ὁλικῆς παραγωγῆς τῆς μετὰξῃς· τὰ ὑπόλοιπα 9¹/₁₀ ἐξάγονται ὡς κουκούλια εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Ἡ ἐριουργία περιλαμβάνει περὶ τὰ 30 ἐν ὅλῳ ἐργοστάσια, τῶν ὁποίων τὰ 8 εἶνε ἐκ τῶν μεγάλων ἐγκαταστάσεων. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ μικραὶ ἐγκαταστάσεις ἐν χωρίοις. Πάντα ταῦτα κατεργάζονται περίπου τὸ ἥμισυ τῆς ἐτησίως παραγωγῆς ἀνερχομένης εἰς 10 ἑκατομ. χιλιόγρ.

Ἡ δὲ **ταπητουργία** ἔλαθεν ἐσχάτως σημασίαν ἀπὸ τῶν προσφύγων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ **βιομηχανία τροφίμων** εἶνε ἡ κυριωτάτη ἐν Ἑλλάδι ὅσον ἀφορᾷ τὸν τε ἀριθμὸν τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τὴν ἀξίαν τῆς παραγωγῆς αὐτῶν. Ἡ χώρα κέκτηται περὶ τοὺς 700 ἀλευρομύλους, μεγάλους καὶ μικροὺς. Ἡ ἐτησία κατανάλωσις ἀλεύρων ἐν Ἑλλάδι ἀνέρχεται εἰς 700.000 τόννων, ἐκ τῶν ὁποίων μέρος εἰσάγεται ἐκ τοῦ ἑξωτερικοῦ.

Ὑπάρχουν ὡσαύτως περὶ τὰ 280 ἐλαιουργεῖα, ἐπ' ἐσχάτων δι' εἰσῆχθησαν ὑδραυλικά πιεστήρια καὶ ἐγκαταστάσεις πρὸς καθαρισμὸν καὶ διύλισμὸν τῶν ἐλαιολάδων, ὅπως βελτιωθῇ ἡ ποιότης αὐτῶν.

Ἐργοστάσια οἶνοποιίας εἶνε ὑπὲρ τὰ 100, ἀνήκοντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐταιρείαν τῶν οἴνων καὶ οἶνοπνευμάτων,

Ἡ δὲ βιομηχανία διατετηρημένων τροφῶν (κονσερβῶν) εἶνε ἐπιδεκτικὴ μεγάλης ἀναπτύξεως ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐκ τῆς ἀφθονίας ὀπωρικῶν καὶ λαχανικῶν. Ἡ παγοποιεῖα σχετίζεται πρὸς τὴν βιομηχανίαν τούτην, ἐσχάτως δὲ τὰ παγοποιεῖα ἠυξήθησαν, ἀνέρχόμενα ἤδη εἰς 40 περίπου.

Τὰ χημικὰ προϊόντα αὐξάνουν σταθερῶς, καὶ ἡ βιομηχανία τούτων συμβάλλει σπουδαίως εἰς τὴν γεωργίαν. Ὑπάρχει μέγα ἐργοστάσιον ἐν Πειραιεὶ χημικῶν λιπασμάτων, τὸ ὅποιον συνάμα παράγει θεϊκὸν ὀξύ ἐκ πυρίτου λίθου. Ὑπάρχουν καὶ τέσσαρα νέα ἐργοστάσια πρὸς κατασκευὴν ὑελουργίας καὶ κεραμοπλαστικῆς, ὡς καὶ ἐν κατασκευῇς βαφῶν ἀνιλίνης, μὲ τελειότατα μηχανήματα (ἐν Πειραιεὶ).

Ἡ σαπωνοποιεῖα καὶ ἡ παραγωγὴ πυρηνελαίου, ἔχει πρὸ πολλοῦ ἰδρυθῆ ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐργοστάσια πρὸς τοῦτο ὑπάρχουν πανταχοῦ, ὅπου ἀφθονοῦν αἱ πρῶται ὕλαι. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει, καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν τερεθινθίνην (νεῦτι), καὶ τὸ καλοφώνιον, τὰ ὅποια παράγονται δι' ἀποστάξεως ἐκ τῆς ἐγχωρίου ρητίνης τῶν πεύκων.

Μηχανουργία. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεγάλων μηχανουργείων ἀνέρχεται εἰς 68, τῶν ὁποίων 13 εἶνε χυτήρια, (3 ἐν Ἀθήναις καὶ 8 ἐν Πειραιεὶ). Ὑπάρχουν ἔτι καὶ 3 ναυπηγεῖα, (2 ἐν Πειραιεὶ καὶ

1 ἐν Σύρῳ). Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατεσκευάσαν ἀντλίας, πιεστή-
ρια, γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ ἄλλα εἶδη. Ἡ ἐτησίᾳ ἀξία τῶν προϊόν-
των τῆς βιομηχανίας ταύτης, ἀνέρχεται περίπου εἰς 70 ἑκατομ-
μύρια δραχμῶν.

Βυρσοδεψική. Αὕτη εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων βιομηχανιῶν
τῆς Ἑλλάδος. Περιλαμβάνει κυρίως τὴν παραγωγὴν ἀκατεργάστων
δερμάτων, ἐσχάτως ὅμως ἐγένετο ἀρχὴ καὶ κατεργασίας αὐτῶν.
Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τρία ἐργοστάσια ἰδρύθησαν ἐν Ἀθήναις.

Χαρτοποιεῖα ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν 6, τὰ ὅποια κυρίως ἀσχο-
λοῦνται εἰς κατασκευὴν χαρτονίων καὶ χάρτου περιτυλίγματος, (ἐν
Φαλήρῳ, ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐν Ὀροβίαις τῆς Εὐδοίας).

Βιομηχανία ὑλίκων οἰκοδομῶν. Ἡ βιομηχανία αὕτη ἔχει
ἀφθόνους τὰς πρῶτας ὕλας ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. Ὑπάρχουν δύο ἐρ-
γοστάσια τσιμέντου, (ἐν Ἐλευσίνι καὶ ἐν Πειραιεῖ), καὶ ὑπὲρ τοὺς
70 ἀσβεστοκαμίλους, πλινθοποιεῖα, ἐργοστάσια πλακῶν ἐκ τσιμέν-
των καὶ σχιστολίθου. Ἡ βιομηχανία τῶν τσιμέντων βραίνει αὐξήσασα,
ταῦτα δὲ χρησιμοποιοῦνται οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἐξάγονται
καὶ εἰς ἄλλας χώρας.

Σιγαροποιεῖα. Αὕτη ἀνεπτύχθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Σή-
μερον ὑπάρχουν ἐν Ἑλλάδι ἄνω τῶν 100 σιγαρομηχανῶν, αἱ ὅποια
κατασκευάζουν 100.000—150.000 σιγαρέττων ἐτησίως. Ἡ ἐτησίᾳ
παραγωγὴ καπνῶν κυμαίνεται ἀπὸ 25 μέχρι 30 ἑκατομ. χιλισγρ.,
τῶν ὁποίων 5 ἑκατομ. περίπου καταναλίσκονται ἐντὸς τῆς Ἑλλά-
δος, τὸ δ' ὑπόλοιπον ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Β. Ναυτιλία. Ἡ θάλασσα διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶνε τὸ εὐωνό-
τατον καὶ κύριον μέσον μεταφορᾶς προϊόντων. Ὁ πολυειδὴς διαμε-
λισμὸς τῆς ξηρᾶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ὥς καὶ οἱ ἀπανταχοῦ λιμένες,
εὐνοοῦν τὴν διὰ ταύτης συγκοινωνίαν. Πολλοὶ λιμένες εἶνε ὀλίγον
ἐκ φύσεως ἀσφαλεῖς. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι ἔχουν γίνεαι ἔργα πρὸς
βελτίωσιν τούτων ἢ ἐσχηματίσθησαν ὅλως τεχνητοί. Ὁ ἰσθμὸς τῆς
Κορίνθου ἐπέφερε προσκόμματα εἰς τὴν διὰ θαλάσσης συγκοι-
νῶν. Ἡνάγκηζεν τὰ ἐκ Βρεντησίου, Τεργέστης καὶ Κερκύρας προερ-
χόμενα πλοῖα νὰ περιπλέουν τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ φθάσουν
εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ Ἑλ-

λγηνική Κυβέρνησις ἀπεφάσισε τὴν τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ, καὶ τὸ ἔργον ἐπερατώθη τῷ 1893. Ἡ διώρυξ ἔχει μῆκος 6.300 μ., βάθος 8 μ., εὖρος κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν 24 μ. Ἔνεκα τῶν διαστάσεων τούτων τὰ μικρὰ καὶ μέτρια πλοῖα δύνανται νὰ διέρχωνται, τὰ μεγάλα ὅμως ἀναγκάζονται, ὡς καὶ ἄλλοτε, νὰ περιπλέουν τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ ἐμπορικώτατος λιμὴν τῆς Ἑλλάδος εἶνε ὁ **Πειραιεύς**, στενόχωρος μὲν σχετικῶς πρὸς τὴν μεγάλην ἐν αὐτῷ κίνησιν, ἀλλ' ἀσφαλέστατος. Βλέπει πρὸς Δ. εἰς τὴν διώρυγα τῆς Κορίνθου, πρὸς Α. δ' εἰς τὸ Αἰγαῖον. Τῷ 1837 ἐνταῦθα ἦσαν μόνον καλύβαι τινὲς ἀλιέων. Σήμερον εἰς τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ, ὑπερβαίνει τὸ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Σμύρνης, συναγωνίζεται πρὸς τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μετέχει εἰς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον. Κείμενος, ἀφ' ἑνὸς μὲν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ μεταξὺ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς, (ἔπου ἡ διώρυξ τοῦ Σουέζ), εἶνε τὸ σημεῖον τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, ἐνθα διασταυροῦνται ἡ φυσικὴ συγκοινωνία τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ τοῦ Αἰγαίου. Εὐρίσκεται εἰς τὸ τέρμα τῆς μεγάλης σιδηρᾶς γραμμῆς τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία ἐνώνει τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα Βορδῷ, Παρισίους — Λονδίνον, Ὁστένδην (Βελγίου), Ἀμβέρσαν, Ἀμβούργον. Εἶνε πλησιέστερος εἰς τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ ἢ τὸ Βρεντήσιον. Ὅταν αἱ διὰ τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ἑλλάδος μεταφοραὶ κατορθωθῇ νὰ τελῶνται ταχύτερον, δύναται νὰ σκιάσῃ τὸ Βρεντήσιον ἐντελῶς.

Τὸ πλεῖστον τῶν ἀτμοπλοϊκῶν ἐταιρειῶν τῆς Ἑλλάδος, ἔχουν ἐνταῦθα τὴν ἑδραν καὶ τὴν ἀφετηρίαν τῶν γραμμῶν αὐτῶν· ἡ δὲ κίνησις τοῦ λιμένος ἔχει τὸ ἥμισυ τῆς ὅλης κινήσεως τῶν Ἑλληνικῶν λιμένων· τῷ 1914 ἦτο ἡ ἕκτη ἐμπορικὴ πόλις τῆς Μεσογείου, σήμερον δ' ἡ τρίτη (μετὰ τὴν Μασσαλίαν καὶ τὴν Γενούην). Ὁ ἀριθμὸς τῆς ἐτησίως κινήσεως τῶν καταπλεόντων καὶ ἀποπλεόντων ἀτμοπλοίων, ἀνέρχεται ἤδη εἰς 10.000 (7 $\frac{1}{2}$ ἑκατ. τόν.), μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτῶν σημαίαν, ἀκολουθεῖ ἡ Ἀγγλική, ἡ Ἰταλική, ἡ Ἀμερικανική, ἡ Ρουμανικὴ καὶ ἡ Γαλλικὴ. Ἡ ἄλλοτε Αὐστριακὴ σημαία ἔχει ἐξαφανισθῇ, ἡ δὲ μεγάλη ἀτμοπλοῖα Λούδ ἔχει σήμερον λάβει τὴν Ἰταλικήν.

Ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς διὰ τε τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ τῶν ξένων, συγκαταλέγει οὐ μόνον μετὰ τῶν λιμένων τῆς Μεσογείου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς Ἀμβέρσσης, τῆς Ρόττερδαμ, τοῦ Ἀμβούργου, τῶν Ἀγγλικῶν λιμένων, μετὰ τῆς Βομβάης καὶ τῆς Νέας Υόρκης.

Ἡ **Θεσσαλονίκη** εἶνε ὁ δεύτερος λιμὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ κίνησις αὐτοῦ εἶνε ὑπὲρ τὰ 2 ἑκατ. μ. τόννων. Ἐνῷ ὁ Πειραιεὺς εἶνε κέντρον διασταυρώσεως θαλασσίων ὁδῶν, ἡ Θεσσαλονίκη εἶνε μᾶλλον κέντρον διασταυρώσεως χερσαίων ὁδῶν. Ὅπως καὶ ἐν καιρῷ Τουρκοκρατίας, ἡ Θεσσαλονίκη ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε λιμὴν ὅχι μόνον τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Σερβίας. Ἡ κίνησις ὅμως τοῦ ἐμπορίου, ἀφ' οὗτο ἐγένετο ἡ πόλις Ἑλληνική, κατέπεσε. Διὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνική Κυβέρνησις ἰδρύει σήμερον ἐλευθέραν ζώνην διὰ τὸ Σερβικὸν ἐμπόριον.

Ἐκ τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν λιμένων, ἀξιόλογοι εἶνε ὁ τῶν Πατρῶν, ὁ τοῦ Βόλου, ὁ τῶν Καλαμῶν, ὁ τῆς Μυτιλήνης, ὁ τῆς Χίου, ὁ τῆς Σάμου, ὁ τῶν Χανίων, ὁ τῆς Καβάλλας, ὁ τῆς Κερκύρας κλπ.

Αἰτία τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλληνικῆς ναυτιλίας εἶνε ὅχι μόνον ὁ χερσονησιακὸς καὶ νησιωτικὸς τῆς χώρας σχηματισμός, ἀλλὰ καὶ ἡ ὀρεινὴ διάπλασις τοῦ ἐδάφους, ἡ ὁποία καθιστᾷ δύσκολον τὴν στρώσιν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, καὶ τοῦτο μάλιστα εἰς χώραν, ἡ ὁποία στερεῖται τῶν κυρίων πρὸς τοῦτο ὑλῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ναυτικοῦ εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδεξιότητος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ ἐμπόριον, οἱ ὁποῖοι καθ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἱστορίας ἦσαν οἱ ἔμποροι τῆς Μεσογείου, ἐπιζητοῦντες νὰ ζῶσι μᾶλλον διὰ τῆς ἐμπορίας ἢ διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν παραγωγῆς.

Κατὰ τὰ ἔτη 1911—1915, ἡ Ἑλλὰς ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς εἶχε τὸν μέγιστον ἐμπορικὸν στόλον τῆς γῆς μετὰ τὴν Νορβηγίαν. Κατὰ τὸ 1920 ἀπετελεῖτο οὗτος ἐκ 475 ἀτμοπλοίων 900 χιλ. τόννων, καὶ 884 μεγάλων ἱστιοφόρων 110 χιλ. τόννων. Τὰ πλεῖστα τούτων ἦσαν νηολογημένα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς καὶ τὸν τῆς Σύρου. Λιμένες ἔχοντες πλέον τοῦ ἐνὸς ἀτμόπλοια ἦσαν ὁ Πειραιεὺς, ἡ Σύρος, ἡ Ἀνδρός, τὸ Ἀργοστόλιον, ἡ Ἰθάκη, ἡ Κέρκυρα, αἱ Πάτραι, ὁ Βόλος, ἡ Ζάκυνθος, αἱ Καλάμαι καὶ αἱ

Σπένται, ὅσον δ' ἀφ' ὧν τὰ ἐστιοφόρα, πρῶτος ἤρχετο ὁ τῆς Σύρου, ἠκολούθουν δ' ὁ Πειραιεύς καὶ τὸ Γαλαξίδιον.

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἠλαττώθη σημαντικῶς κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον, ἐξ αἰτίας τῶν ὑποβρυχίων, ὁ δ' Ἑλληνικὸς στόλος ἀπώλεσε τὰ ²], τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Οἱ ἐφοπλισταὶ ὅμως ἀπεξημιώθησαν ἐκ τῶν ἀπωλείων τούτων, διὰ τῶν ἐξαιρετικῶν κερδῶν τὰ ὅποια προήλθον ἐκ τῶν μεγάλων ὑψώσεων τῶν ναύλων· μέγα μέρος τῆς ἀπωλείας ἐπανωρθώθη δι' ἀποκτήσεων νέων πλοίων, ὁ δ' ἀριθμὸς πάντων τούτων ἀνῆλθε πάλιν κατὰ τὸ 1924 εἰς 400 (χωρητικὸς 770 χιλ. τόννων). Τὰ μέγιστα καὶ ωραιότατα σήμερον ἀτμόπλοια εἶνε ἡ **Μεγάλη Ἑλλάς** καὶ ὁ **Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος** (14.000 τόντων), ἡ **Πατρίς**, ὁ **Θεμιστοκλῆς**, αἱ **Ἀθῆναι**, τὰ **Ἰωάννινα**, καὶ ἡ **Θεσσαλονίκη**. Ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν Ἑθνικὴν ἀτμόπλοϊαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν ὑπερωκεάνειον ναυσίπλοϊαν.

4. Ἐμπόριον. Τὸ ἐν Ἑλλάδι ἐμπόριον εἶνε σημαντικόν, καθ' ὅσον τοῦτο ἔχει χαρακτῆρα διακομιστικόν. Τὸ διὰ τὴν Ἑλλάδα μόνον προοριζόμενον ἐμπόριον εἶνε ἐν τῷ παρόντι μέτριον.

Εἶνε δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὸ διακομιστικόν. Τοῦτο δέ, διότι ἐν Ἑλλάδι τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἶνε κατὰ μέγα μέρος ἐπέκτασις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Αἱ ἐμπορικαὶ πράξεις εἶνε ὀλιγώτεραι εἰς τοὺς μεσογείους τόπους ἢ εἰς τοὺς ἀντιστοιχοῦντας παραλίους. Ὁ Πειραιεύς, ἡ κυρία ἀγορὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, εἶνε συγχρόνως καὶ ἡ κυριωτάτη θέσις τοῦ ἐσωτερικοῦ τοιοῦτου.

Ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλα τὰ ἔτη ὑπερτερεῖ τὴν ἐξαγωγὴν. Ἡ ἐμπορικὴ πλάστιγξ τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζεται πάντοτε ὡς νέα χώρα, ἡ ὅποια καταναλίσκει περισσότερα τῶν ὅσα παράγει. Ἐνῶ ἡ ὅλη εἰσαγωγὴ κατὰ τὰ πρὸ τοῦ πολέμου ἔτη ἀνῆρχετο εἰς τὴν ἀξίαν τῶν 170 ἑκατομ. δραχ. καὶ ἡ ἐξαγωγὴ εἰς 140 ἑκατομ., τῷ 1922 ἡ μὲν εἰσαγωγὴ ἀνῆλθεν εἰς 3 δισεκατ. δραχ. ἡ δ' ἐξαγωγὴ εἰς 2¹/₂ δισεκατομ. Τὰ ἐμπορεύματα κατὰ τὸ πλεῖστον φθάνουν εἰς τὸν Πειραιᾶ (τὸ ¹]₃ τῆς ὅλης εἰσαγωγῆς)· μετὰ τοῦτον ὡς λιμένες τῆς εἰσαγωγῆς κατατάσσονται ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Πάτραι, ὁ Βόλος, ἡ Χίος, ἡ Κέρκυρα, ἡ Μιτυλήνη, τὰ Χανιά, ἡ Συ-

ρος, τὸ Ἡράκλειον, ἡ Πρέβεζα, αἱ Καλάμαι, ἡ Ρέθυμνος, τὸ Ἀρ-
γυστόλιον καὶ ἡ Σάμος.

Ἡ κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν κατάταξις τῶν λιμένων εἶνε ἡ ἀκόλουθος:
Πειραιεὺς, Θεσσαλονίκη, Πάτραι, Βόλος, Μιτυλήνη, Χανιά, Κατά-
κωλον, Ζάκυνθος, Σάμος, Καλάμαι, Καβάλλα, Ἡράκλειον, Χίος.

Μεταξὺ τῶν εἰσαγομένων προϊόντων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν
τὰ νήματα καὶ τὰ ὑφάσματα, ἀκολούθως δὲ τὰ γεωργικὰ προϊόντα
(σιτηρὰ, ὄρυζα, καφέες, ξηρὰ λαχανικά, πέπερι, βάλανοι φοινίκων),
τὰ ὀρυκτὰ (γαϊάνθρακες¹, σίδηρος, χαλκός, πετρέλαιον, θεῖον φω-
σφορικὸν ἄλας), τὰ ἀλιευτικὰ προϊόντα (ἀλίπαστοι ἰχθύες, βακα-
λάσι, ἀρέγγαι), τὸ ζάκχαρον καὶ τὰ ζακχαρώδη, αἱ μηχαναὶ καὶ
τὰ αὐτοκίνητα, τὰ κατεργασμένα δέρματα, τὰ χημικὰ καὶ τὰ φαρ-
μακευτικὰ εἶδη, ὁ χάρτης, ἡ ὕελος καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς εἶδη, τὰ ζῶα,
τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὰ ἐπιστημονικὰ ὄργανα, οἱ διάφοροι πῖλοι, τὰ
ἀρώματικά προϊόντα καὶ ἄ. Σημειωτέον δ' ἔτι ὅτι πρὸ τοῦ 1919
τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχον τὰ γεωργικὰ εἶδη.

Μεταξὺ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν
τὰ γεωργικὰ προϊόντα (σῦκα, σταφυλαί, καπνός, βάμβαξ, ἐσπεριδο-
εἶδη, ὁ οἶνος καὶ τὰ οἶνοπνεύματα, τὸ ἔλαιον καὶ οἱ σάπωνες),
ἀκολούθως δὲ τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα (δέρ-
ματα, κουκούλια, νήματα καὶ ὑφάσματα), τὰ δασικὰ προϊόντα (ξύλα
καὶ τὰ ἐκ ρητίνης προϊόντα) τὰ ἀκατέργαστα μέταλλα (σιδήρου,
μολύβδου, ψευδαργύρου) καὶ τὰ ἀλιευτικὰ προϊόντα.

Πρὸ τοῦ πολέμου αἱ ἐξῆς ξέναι χῶραι μετεῖχον εἰς τὸ μετὰ τῆς
Ἑλλάδος ἐμπόριον. Τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχεν ἡ Μεγάλη Βρετ-
τανία (23%) τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξ ἴσου τοῦ ἐξαγωγικοῦ), ἡκο-
λούθει ἡ Αὐστρουγγαρία (14%) τοῦ εἰσαγ. καὶ 10% τοῦ ἐξ.), ἡ
Ρωσία (19%) τοῦ εἰσαγ. καὶ 2% τοῦ ἐξαγ.), αἱ Ἡνωμέναι Πολι-
τεῖαι (2,5%) τοῦ εἰσαγ. καὶ 8% τοῦ ἐξαγ.), ἡ Ἰταλία (4%) τοῦ
εἰσαγ. καὶ 6% τοῦ ἐξαγ.), ἡ Τουρκία (5%) τοῦ εἰσαγ. καὶ 4% τοῦ

1. Ποσότης τῶν εἰσαγομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα γαιανθράκων. Κατὰ τὸ
1912, 405.660 τόν., τὸ 1913, 380.800., τὸ 1914, 445.000 τόν., τὸ 1915
117.700 τόν., τὸ 1916, 122.000 τόν., τὸ 1917, 23.500 τόν., τὸ 1918 56.0.0
τόν., τὸ 1919, 159.000 τόν., τὸ 1920, 30.500 τόν.

ἐξαγ.), ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία (6^ο], τοῦ εἰσαγ. καὶ 11^ο], τοῦ ἐξαγ.), τὸ Βέλγιον, ἡ Βουλγαρία, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Ρουμανία, ἡ Ὁλλανδία καὶ τινες ἄλλαι χῶραι. Τὴν ἀποθήκην τῶν πρὸς δικηόμισιν ἐμπορευμάτων κατεῖχεν ἡ Τεργέστη. Ἐκ ταύτης εἰσήγετο ὁ καφές, ἡ πεφρυγμένη κριθή, τὸ πέπερι, τὸ ζάκχαρον, τὸ πετρέλαιον, τὰ μεταλλικὰ ἐλάσματα, ἐνῶ ἐκ τῆς Ρωσίας εἰσάγον· οἱ δημητριακοὶ καρποί. Σήμερον οἱ κατάστασις αὕτη μετεβλήθη. Ἡ εἰσαγωγὴ ἐξ ἄλλων μὲν χωρῶν ἡλαττώθη, ἐξ ἄλλων δ' ἠϋξήσε· ὡς πρὸς ταύτην τὴν πρώτην θέσιν κατέλαβον αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι, ἐνῶ συγχρόνως καὶ ἡ ἐκ τῆς Μεγ. Βρετανίας εἰσαγωγὴ ἠϋξήσε. Ὁ ἀκόλουθος πίναξ δεικνύει τὴν τάξιν καὶ τὴν κατ' ἀξίαν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν πρὸ τοῦ πολέμου καὶ μετὰ τοῦτον.

Ἡ κατάταξις εἶνε ἀναλόγως τῆς εἰσαγωγῆς, ὃ δ' ἀριθμὸς τῶν δραχμῶν παρατίθεται κατὰ χιλιάδας. Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀσυγκρίτως μεγαλύτεροι ἀριθμοὶ προσέρχονται βεβαίως ἐκ τῆς ὑπερτιμῆσεως τοῦ ξένου νομίσματος.

Χῶραι	Ἔτος 1913		Χῶραι	Ἔτος 1922	
	Εἰσαγ.	Ἑξαγ.		Εἰσαγ.	Ἑξαγ.
1. Μ. Βρετανία.	42.502	28.456	1. Ἑν. Πολιτεῖαι	676.307	659.567
2. Ρωσία	35.398	2.481	2. Μ. Βρετανία	444.036	414.436
3. Αὐστρουγγαρ.	29.168	12.786	3. Ἰταλία	273.549	202.575
4. Γερμανία . . .	13.222	12.191	4. Γαλλία	200.434	122.448
5. Γαλλία	10.559	13.615	5. Γερμανία . . .	184.065	523.310
6. Ἰταλία	6.472	3.780	6. Αἴγυπτος . . .	166.418	113.238
7. Ὁλλανδία . . .	4.485	9.494	7. Ρουμανία . . .	114.500	22.028
8. Τουρκία	3.600	1.374	8. Βέλγιον	101.126	25.099
9. Ἑν. Πολιτεῖαι	2.849	9.263	9. Τουρκία	89.768	53.663
10. Βουλγαρία . .	2.838	904	10. Νοτιοσλαβία .	80.089	41.011
11. Ρουμανία . . .	2.146	824	11. Βουλγαρία . .	61.620	16.490
12. Βέλγιον	2.135	8.634	12. Ὁλλανδία . . .	56.800	148.121
13. Αἴγυπτος . . .	979	8.670	13. Σουηδία	12.436	13.341
14. Ἑλβετία	324	1.629	14. Ἑλβετία	10.339	2.424
			15. Ἰσπανία	9.930	120
			16. Αὐστρία	8.210	13.706

5. Μέτρα καὶ σταθμά. Ἐν Ἑλλάδι πλὴν τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, τὰ ὁποῖα στηρίζονται εἰς τὸ δεκαδικὸν σύστημα, εἶνε ἐν χρήσει μᾶλλον τὰ ὑπὸ τουρκοκρατίας χρονολογούμενα. Τὰ κυριώτατα τούτων εἶνε τὰ ἑξῆς :

1 βασιλικὸς πῆχυς (μέτρον)	= 1 μ.
1 τεκτονικὸς πῆχυς	= 0,75 μ.
1 ἐμπορικὸς πῆχυς	= 0,686 μ.
1 τεκτονικὸς τετραγωνικὸς πῆχυς	= 0,5625 τ. μ.
1 βασιλικὸν στρέμμα	= 1000 τ. μ.
1 ἀρχαῖον στρέμμα	= 1270 τ. μ.
1 κοιλὸν (μέτρ. χωρητικότητος)	= 33,21 λ.
1 στατήρ (44 ὀκάδες)	= 56,328 χιλιόγ.
1 ὀκά (78 ὀκάδ. = 100 χιλιόγ.)	= 1,282 χιλιόγ.
1 δράμιον	= 3,2 γραμ.
1 ἐνετικὴ λίτρα (= 150 δράμια)	= 480 γραμ.
1 κοφφίνιον	= 25,064 χιλιόγ.
1 τόννος	= 1000 χιλιόγ.

6. Συγκοινωνία κατὰ ξηράν. Ἡ κατὰ ξηράν δυσκολία τῆς συγκοινωνίας εὐκολύνεται ἐν πολλαῖς χώραις τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν καὶ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Τὸ 1832 οὐδεμία ἀμαξιτὴ ὁδὸς ὑπῆρχε καὶ ὡς μόνον μέσον συγκοινωνίας κατὰ ξηράν ἐχρησίμευεν ὁ ὄνος. Ἐπιχειρήσεις πρὸς κατασκευὴν τοιούτων ἐθεμελιώθη κατὰ τὸ 1852. Σήμερον ἡ ἀνάπτυξις τούτων φθάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν 5.500 χιλιομ. διὰ τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ 3.300 διὰ τὴν Νέαν. Αὗται συνδέουσιν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἡπειρωτ. Ἑλλάδος καὶ πολλὰς κώμας καὶ χωρία, ἀμαξαὶ δὲ καὶ αὐτοκίνητα πολλὰχοῦ ἀναπληρῶνουν τὴν ἑλλειψιν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Αἱ τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀμαξιτοὶ ὁδοὶ ἔχουν ἀρχὴν τὰς Ἀθήνας. Καλλίστη εἶνε ἡ λεωφόρος Συγγροῦ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Φάληρον, 20 μ. εὐρους καὶ στολιζομένη διὰ δενδροστοιχιῶν· ἄλλαι εἰναι ἡ Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, ἡ Ἀθηνῶν—Μαραθῶνος μετὰ διακλαδώσεως εἰς Λαύρειον, ἡ Ἀθηνῶν—Κηφισσιᾶς—Καλάμου, ἡ Ἀθηνῶν—Δεκελείας—Ὠρωποῦ, ἡ Ἀθηνῶν—Ἐλευσίνος—Θηβῶν

—Λαμίας, ἡ Λαμίας—Στυλίδος καὶ ἡ Λαμίας—Καρπενησίου.

Αἱ τῆς Πελοποννήσου σπουδαιόταται εἶνε αἱ συνδέουσαι τὰς Πάτρας μετὰ τοῦ Πύργου καὶ τῆς Ὀλυμπίας, ἡ Κορίνθου—Ἄργους—Τριπόλεως, ἡ Τριπόλεως—Δημητσάνης, ἡ Τριπόλεως—Σπάρτης—Γυθείου, ἡ Τριπόλεως—Καλαμῶν.

Εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα εἶνε αἱ Κρυονερίου—Μεσολογγίου—Ἀγρινίου, ἡ Ναυπάκτου—Ἀγρινίου, ἡ ἐξ Ἀγρινίου εἰς Καρβασαράν καὶ Ἄρταν. Εἰς τὴν Ἡπειρον ὑπάρχουν λιθόστρωτοι ὁδοί, εἰς Ἰωάννινα ἐξ Ἄρτης, ἐκ Σαλαώρας καὶ ἐκ Πρεβέζης. Αἱ ὁδοὶ τῆς Θεσσαλίας διασχίζουσιν ταύτην ἀκτινοειδῶς ἐκ τῆς Λαρίσσης πρὸς τὸν Βόλον, τὴν Λαμίαν, τὴν Ἐλασσῶνα καὶ τὴν Κοζάνην.

Αἱ τῆς Μακεδονίας ὁδοὶ εἶνε ἐν μέρει ἐν κακῇ καταστάσει. Αὗται συνδέουσιν τὴν Θεσσαλονίκην μετὰ τῶν Σερρῶν καὶ τῆς Δράμας (πρὸς Α.), μετὰ τῆς Χαλκιδικῆς (πρὸς Ν.), μετὰ τῆς Βερροίας καὶ Κοζάνης (πρὸς Δ.). Διακλάδωσις τῆς τελευταίας ταύτης ὁδοῦ (Β.Δ.) διέρχεται διὰ Γενιτσῶν καὶ Ἐδεέσσης εἰς Σόροβιτς, ἐκ τοῦτου δὲ εἰς Καστορίαν καὶ Φλώριναν.

Πλὴν τούτων ἀμαξίτοι ὁδοὶ εὐρίσκονται καὶ εἰς νήσους. Ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, ἐκ τῆς Χαλκιδίδος ὁδοὶ ἄγουσιν εἰς Κύμην καὶ Λίμνην. Τὸ πυκνότερον δίκτυον ὁδῶν ἔχουσιν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι (Κέρκυρα, Κεφαλληνία καὶ Ζάκυνθος).

Μέχρι τοῦ 1867 ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν οὐδεμίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν. Ἡ πρώτη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Πειραιῶς ἐστρώθη τῷ 1868. Τῷ 1880 ἡ Ἑλληνικὴ ἐταιρεία τῶν μεταλλείων Λαυρείου ἱδρυσεν τὴν γραμμὴν Ἀθηνῶν—Λαυρείου. Ἡ ἐποχὴ τῶν σιδηροδρόμων ἦτο ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1893, ἀρχίσασα ἀπὸ τῶν Θεσσαλικῶν (ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας Χαρ. Τρικούπη). Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἡ Παλ. Ἑλλὰς εἶχε 1.590 χιλιόμε. σιδηροδρ. γραμμῶν, τῶν ὁποίων ὅμως μόνον τὰ 450 ἦσαν τῆς κανονικῆς εὐρύτητος. Σήμερον εἰς ταύτας προστίθενται καὶ αἱ τῶν Νέων χωρῶν, οὕτως, ὥστε ἐν ὅλῳ ἡ Ἑλλὰς ἔχει 2.430 χιλιόμε. σιδηροδρ. γραμμῶν. Ἡ σηματοκωτάτη τῶν γραμμῶν εἶνε ἡ Θεσσαλονίκης—Γευγελῆς, ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ πρὸς τὴν Βιέννην ἢ τοὺς Παρισίους.

Πίναξ τῶν κυρίων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν.

- 1) Πειραιῶς—Ἀθηνῶν (12 χιλιομ.), ἡλεκτρικῆς.
- 2) Ἀθηνῶν—Κηφισσιᾶς—Λαυρείου (73 χιλιομ.).
- 3) Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου (773 χιλιομ.). Ἐκ τῆς Κορίνθου φθάνει εἰς Καλάμας διὰ δύο γραμμῶν· α') διὰ Πατρῶν—Πύργου καὶ β') δι' Ἀργους καὶ Τριπόλεως.
- 4) Πειραιῶς—Θεσσαλονίκης (528 χιλιομ.). Διέρχεται διὰ Θη-
βῶν—Λαμίας καὶ Λαρίσσης.
- 5) Θεσσαλονίκης—Γευγελῆς (77 χιλιομ.), συνέχεια τῆς προη-
γουμένης.
- 6) Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου (201 χιλιομ.), διὰ Βερροίας,
Νισούσης, Ἐδέσσης καὶ Φλωρίνης.
- 7) Θεσσαλονίκης—Ἀλεξανδρουπόλεως (370 χιλιομ.), διὰ Σερ-
ρῶν, Δράμας καὶ Κομοτινῆς.
- 8) Ἀλεξανδρουπόλεως—Βουλγ. συνόρων, διὰ τῆς Ν. Ὁρεστιά-
δος (150 χιλιομ.).
- 9) Βόλου—Καλαμπάκας καὶ Βόλου—Λαρίσσης (233 χι-
λιομ.). Ὡς πρὸς τὰς τηλεγραφικὰς γραμμάς, τὸ δίκτυον τούτων ὑπερβαί-
νει σήμερον τὰ 10,000 χιλιομ., ἔλαι δ' αἱ μεγάλαι νῆσοι καὶ πολ-
λαὶ μικραὶ, συνδέονται πρὸς ἀλλήλας καὶ μετὰ τῆς ἡπειρωτικῆς
Ἑλλάδος διὰ τηλεγραφικῶν καλωδίων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι
τηλεγραφείων καὶ τηλεφωνείων ἀνέρχεται εἰς 1319.

Δ. Πολίτευμα καὶ διοικήσεις. Τὸ συνταγματικὸν πολί-
τευμα τῆς Ἑλλάδος χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1843, τὸ δὲ δημοκρα-
τικὸν ἀπὸ τοῦ 1924. Προέσταται ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ
ὁποῖος καλεῖ τὴν Συνέλευσιν, καὶ ἔχει δικαίωμα νὰ τὴν διαλύσῃ ἢ
νὰ τὴν παρατείνῃ διὰ τῆς ὑπογραφῆς του ἐπικυροῖ τοὺς νόμους,
τοὺς ὁποίους ψηφίζει τὸ νομοθετικὸν σῶμα, ἡ **Βουλὴ**. Τὸ σῶμα
τοῦτο ἱδρύθη τῇ 1864, ὅποτε ἐγένετο ἡ ἀναθεώρησις τοῦ συντάγ-
ματος, τὰ δὲ μέλη τούτου, δηλ. οἱ βουλευταί, ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ
λαοῦ κατὰ νομοῦς· ἀπὸ τοῦ 1915 ὑπολογίζεται εἰς ἐκλεκτέας βου-
λευτῆς, ἀνὰ 16.000 κατ. Ἡ δὲ **Κυβέρνησις** ἀποτελεῖται ἐξ ὑπουρ-
γῶν, καὶ ἐφαρμόζει τοὺς ἰσχύοντας νόμους· ὁ ὑπέρτερος τούτων κα-
λεῖται Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἢ Πρωθυπουργός. Ὁ ὑπουργός

προϊσταται ἐκάστου ὑπουργείου, εἶνε δὲ ταῦτα σήμερον 11, τὰ ἐξῆς:

- 1) τῶν Ἑξωτερικῶν· 2) τῶν Ἑσωτερικῶν· 3) τῶν Στρατιωτικῶν,
- 4) τῶν Ναυτικῶν· 5) τῶν Οἰκονομικῶν· 6) τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας· 7) τῆς Δικαιοσύνης· 8) τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως· 9) τῆς Γεωργίας καὶ τῶν Δημοσίων κτημάτων
- 10) τῆς Περιθάλψεως καὶ 11) τῆς Συγκοινωνίας.

Πρὸς εὐκολίαν δὲ τῆς διοικήσεως εἶνε διηρημένη εἰς **νομούς**, οἱ ὅποιοι ἀνέρχονται σήμερον εἰς 35. Τούτων οἱ 16 ἀνήκουν εἰς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα. Κατὰ χώρας ἔχουν ὡς ἐξῆς :

2 ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ· ὁ τοῦ Ἑβρου καὶ ὁ τῆς Ροδόπης. Ἡ χώρα αὕτη διοικεῖται καὶ ὑπὸ ἰδίας γενικῆς διοικήσεως.

8 ἐν τῇ Μακεδονίᾳ· ὁ τῆς Δράμας, ὁ τῆς Καβάλλας, ὁ τῶν Σερρῶν, ὁ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ τῆς Χαλκιδικῆς, ὁ τῆς Πέλλης, ὁ τῆς Φλωρίνης καὶ ὁ τῆς Κοζάνης.

3 ἐν τῇ Ἠπείρῳ· ὁ τῶν Ἰωαννίνων, ὁ τῆς Πρεβέζης καὶ ὁ τῆς Ἄρτης.

2 ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ· ὁ τῶν Τρικινάλων καὶ ὁ τῆς Λαρίσης.

3 ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι· ὁ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ὁ τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ ὁ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

5 ἐν τῇ Πελοποννήσῳ· ὁ τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ὁ τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος, ὁ τῆς Μεσσηνίας, ὁ τῆς Ἀρκαδίας καὶ ὁ τῆς Λακωνίας.

3 ἐν τοῖς Ἰονίοις νήσοις· ὁ τῆς Κερκύρας, ὁ τῆς Κεφαλληνίας καὶ ὁ τῆς Ζακύνθου.

4 ἐν τῇ Κρήτῃ· ὁ τῶν Χανίων, ὁ τῆς Ρεθύμνης, ὁ τοῦ Ἡρακλείου καὶ ὁ τοῦ Λασηθίου.

5 ἐν τοῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου· ὁ τῆς Εὐβοίας, ὁ τῶν Κυκλάδων, ὁ τῆς Λέσβου, ὁ τῆς Χίου καὶ ὁ τῆς Σάμου.

Πλὴν τῶν ὑποδιοικήσεων τούτων ὑπάρχει καὶ ἰδιαιτέρα διοικήσεις, κατὰ μικρὰς περιφερείας ἢ καὶ μόνον κατὰ χωρία. Πρὸ τοῦ 1910 ἡ διοίκησις αὕτη συνίστατο κατὰ ἐγγήμους· ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου οἱ **δῆμοι** διετηρήθησαν εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν καὶ εἰς πόλεις ἐχούσας ὑπὲρ τὰς 10 χιλ. κατοίκους. Οὗτοι διοικοῦνται ὑπὸ δημάρχου, παρὰ ἑὸν ἑποῖον ἵσταται καὶ τὸ δημοτικὸν συμβού-

λιον. Οἱ λοιποὶ δῆμοι σήμερον ἔχουν διαμελισθῆ, εἰς κοινότητας, αὐταὶ διοικοῦνται ὑπὸ κοινοτικοῦ συμβουλίου, τοῦ ὁποίου προέσταται εἰς πρόεδρος. Πάντα τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

8. Δικαιοσύνη. Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης δὲν τελεῖται πάντοτε διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου. Ἰδίᾳ, ὡς πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς δίκας εἶνε ἐν χρήσει διάφοροι κώδικες. Ἡ Παλαιὰ Ἑλλάς ἔχει τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον· αἱ Ἰόνιοι ἰῆσοι, τὸν Ἰόνιον κώδικα· ἡ Σάμος ἴδιον κώδικα· ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη διατηροῦν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν Τουρκικὴν νομοθεσίαν. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν δικαστικὸν ὀργανισμόν, ἡ δικαιοσύνη εἶνε ἡ αὐτὴ πανταχοῦ. Τὰ δικαστήρια διακρίνονται εἰς πολιτικὰ καὶ εἰς ποινικὰ. Ἐκ τῶν πολιτικῶν, κατώτερα εἶνε τὰ *εἰρηνοδικεῖα*, τὰ ὅποια εἶνε πολυάριθμα. Ἀμέσως ἀνώτερα τούτων εἶνε τὰ *πρωτοδικεῖα*, ὑπεράνω τούτων ὑπάρχουν *ἐφετεῖα*, εἰς τὰς κυρίας πόλεις, ἐν Ἀθήναις, ἐν Πάτραις, ἐν Κερκύρᾳ, ἐν Ἰωαννίνοις, ἐν Λαρίσσει, ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Χανίοις καὶ ἐν Σάμῳ. Ποινικὰ δὲ δικαστήρια εἶνε τὰ *πταισματοδικεῖα*, (τὰ ὅποια ἴστανται παρὰ τὰ εἰρηνοδικεῖα), τὰ *πλημμελειοδικεῖα* καὶ τὰ *κακουργιοδικεῖα*. Τὸ ἄνωτατον δικαστήριον εἶνε ὁ Ἀρειος Πάγος, ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι.

9. Θρησκεία. Ἡ ἐπίσημος ἐν Ἑλλάδι θρησκεία εἶνε ἡ ὀρθόδοξος *Χριστιανική*. Ἀνώτατος πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας εἶνε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως· οὗτος διοικεῖ ἀμέσως τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Αἰγύπτου, τῆς Τουρκίας, τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας. Ἡ Ἐκκλησία τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος εἶνε μὲν αὐτοκέφαλος, ἀλλὰ δογματικῶς καὶ κανονικῶς ἡνωμένη μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Αὕτη δὲ διοικεῖται ὑπὸ τῆς *Ἱερᾶς Συνόδου*, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἰσοδίου προέδρου αὐτῆς, καὶ τεσσάρων ἀρχιερέων, καλουμένων ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν. Ἐπισκοπαὶ εἶνε 91. Ὑπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς ἴστανται οἱ ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι ἀναλογοῦν εἰς ἀνά 300 περίπου κατόικους.

Ἄλλαι θρησκεῖαι ἐν Ἑλλάδι περιλαμβάνουν ἐλαχίστους ὁπαδοὺς.

Μωαμεθανοὶ εἶνε οἱ Ὀθωμανοὶ Τούρκοι (περὶ τὰς 100 χιλ. ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ), Ἰουδαῖοι περὶ τὰς 100 χιλ. (ιδίως ἐν Θεσσαλονίκῃ), καὶ ὀλίγοι Χριστιανοὶ δυτικοῦ δόγματος (περὶ τὰς 23 χιλ.), τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι εἰς τὰς νήσους. Ὑπάρχουν μάλιστα καὶ ἰδία ἐπισκοπαὶ τούτων, ἐν Ἀθήναις, ἐν Κερκύρᾳ, ἐν Ζακύνθῳ, ἐν Σύρῳ, ἐν Τήνῳ, ἐν Νάξῳ καὶ ἐν Θήρᾳ.

10. Παιδεία. Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι παρέχεται σχεδὸν δωρεάν. Ὁ νῦν ὀργανισμὸς αὐτῆς, ἀνάγεται εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος. Διαιρεῖται δ' εἰς κατωτέραν, μέσσην καὶ ἀνωτάτην. Ἡ κατωτέρα ἐκπαίδευσις εἶνε ὑποχρεωτική. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι τὰ 50°], τῶν ἀρρένων καὶ τὰ 17°], τῶν θηλέων γινώσκουν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, ἐν δὲ σχολεῖον ἀναλογεῖ πρὸς 650 κατοίκους κατὰ μέσον ὅρον. Διὰ τὴν μέσσην ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν Ἑλληνικὰ σχολεῖα, Λύκεια θηλέων καὶ Γυμνάσια.

Διὰ δὲ τὴν ἀνωτάτην μόρφωσιν εἶνε τὸ Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον, ἡ Ἀνωτάτη ἐμπορικὴ σχολὴ καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ σχολαὶ ἱερατικά, γεωργικαί, ἐμπορικαί, στρατιωτικά, ναυτικά, διδασκαλεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων καὶ ἄλλαι.

11. Τὰ γράμματα, αἱ καλαὶ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι. Ἐν Ἑλλάδι ἐπίσημος γλῶσσα εἶνε ἡ καθαρεύουσα Ἑλληνική, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησαν καὶ χρησιμοποιοῦν οἱ νεώτεροι λογογράφοι καὶ ἐπιστήμονες.

Ὡς πρὸς τὴν ποίησιν, αὕτη ἠκολούθησε μᾶλλον τὴν καλουμένην δημοτικὴν γλῶσσαν, τῆς δὲ νεωτέρας Ἑλληνικῆς ποιήσεως προΐσταται ὁ ποιητὴς Διονύσιος Σολωμός, ἐκ Ζακύνθου (1798—1857), ὁ ποιητὴς τοῦ ἔθνικοῦ ὕμνου.

Ὡς πρὸς τὴν γλυπτικὴν, τὴν ζωγραφικὴν καὶ ἐν γένει τὰς καλὰς τέχνας ἡ νέα Ἑλλὰς δὲν ἔχει ἀκόμη προοδεύσει ἀρκούντως. Πρὸ παντὸς ἐλλείπουν μουσεῖα τῆς νέας τέχνης. Οὐχ ἦττον πολλοὶ Ἑλληγες καλλιτέχναι σπουδάζουν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἢ τὴν Γαλλίαν καὶ διαπρέπουν (Γκϋζης, Ροῦλός, Δημητριάδης). Ὡσαύτως καὶ πολλοὶ ἐπιστήμονες διαφόρων ἐπιστημῶν μεταβαίνουν εἰς χώρας τῆς δύσεως ὅπως τελειοποιήσουν εἰδικὸν κλάδον, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον ἔχει πολλοὺς διαπρεπεῖς καθηγητάς.

Πρὸς πρόοδον ἔτι τῆς πνευματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κινήσεως ἔχουν συσταθῇ ἑταιρεῖαι καὶ σύλλογοι ἐν Ἀθήναις ὡς καὶ ἀλλοῦ. Τοιαῦται λ. χ. εἶνε ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία καὶ ὁ φιλολογικὸς σύλλογος Παρνασσός.

Αἱ ἀρχαιολογικαὶ σπουδαὶ καλλιεργοῦνται καὶ ὑπὸ ξένων σχολῶν ὡς τῆς γαλλικῆς, τῆς ἀγγλικῆς, τῆς ἀμερικανικῆς, τῆς ἰταλικῆς καὶ τῆς γερμανικῆς.

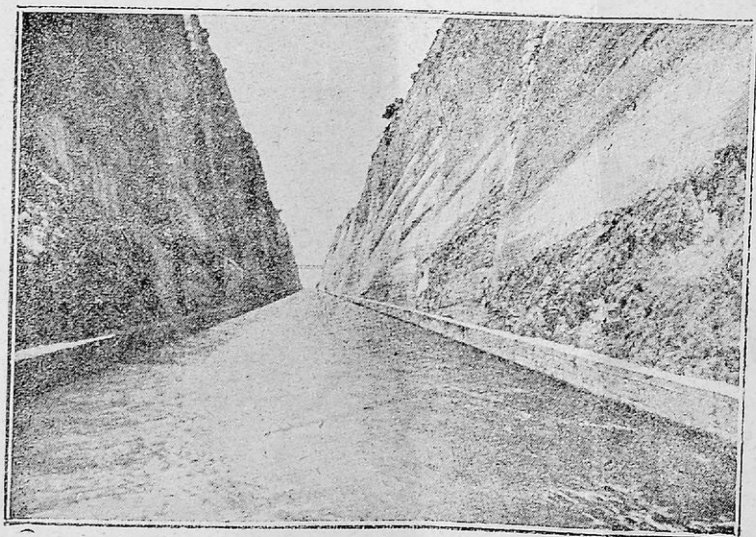
II ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΜΕΡΗ

Α. ΠΑΛΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

1. Πελοπόννησος.

[20.000 τετρ. χιλ. — 1 ἑκατ. κατ. — 48 κάτ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλ.]

Φυσικὴ διαίρεσις. Ἡ Πελοπόννησος (ἐπὶ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων *Μορέας*) διὰ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ θεωρεῖται σήμερον νή-

Σχ. 7. Ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου. Εἰς τὸ βάθος ἡ γέφυρα διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος.

σος ἔχουσα σχῆμα φύλλου μορέας ἢ παλάμης χειρός. Τὸ μέγιστον μῆκος αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Ἀράξου μέχρι τῆς Μαλέας εἶνε 250 χιλ. Δεικνύει κατ' ἐξοχὴν ποικιλίαν τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι: Μέγιστον θαλάσσιον διαμελισμὸν, ποικίλην μορφὴν τοῦ ἐδάφους, τοῦ κλίματος καὶ τῶν προϊόντων. Πλὴν τῆς διαφορᾶς τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους μεταξὺ τοῦ δυτικοῦ καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος, ἡ διάπλασις τοῦ ἐδάφους παρουσιάζει κεντρικὴν χώραν, τὴν Ἀρκαδίαν, ἡ ὁποία περιβάλλεται ὑπὸ ἄλλων παραλίων χωρῶν (Λακωνίας, Μεσσηνίας, Ἡλίδος, Ἀχαΐας, Κορινθίας καὶ Ἀργολίδος)

α) Ἀρκαδία

Ἡ Ἀρκαδία (ἡ ἀκρόπολις τῆς Πελοποννήσου), χώρα ἐξ ὁρέων καὶ κλειστῶν ὁροπεδίων, διακρίνεται εἰς Ἀνατολικὴν (ἐπαρχία Μαντινείας), εἰς Δυτικὴν (ἐπαρχία Μεγολοπόλεως καὶ Γορτυνίας) καὶ εἰς Βόρειον.

1. Ἀνατολικὴ Ἀρκαδία. Εἰς ταύτην ἀνήκει ἡ μακρὰ λεκάνη τῆς Τριπόλεως (ἢ τῆς Μαντινείας), ὕψους 600—700 μέτρ. ἡ ὁποία ἐκτείνεται μεταξὺ τῶν Ἀργολικῶν ὁρέων (Ἀρτεμισίου-Παρθενίου), κατ' ἐξοχὴν ἀσβεστωδῶν, καὶ τοῦ Μαινάλου. Τὰ ὕδατα ταύτης ἐξέρχονται διὰ καταβοθρῶν διὰ τῶν κατ' αὐτὰς προσχώσεων αἱ καταβόθραι κατὰ περιόδους κλείονται, διὰ τοῦτο δὲ μορφοῦνται ἐνταῦθα ἔλη καὶ λίμναι (ἔλη Τάκας). Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον σχηματίζονται καὶ βορειότεραι λίμναι εἰς ἰδίαις λεκάναις (Φενός, Στυμφαλίδας).

Τὸ σχετικῶς ψυχρὸν τοῦ κλίματος διατηρεῖ τὴν υγείαν τῶν κατοίκων, ὁ δ' ἡπειρωτικὸς χαρακτήρ περιορίζει τὴν ποικιλίαν τῶν προϊόντων, Εὐδοκιμεῖ ὁ ἀραβόσιτος, ὁ σίτος, ἡ ἄμπελος καὶ ἡ κάνναβις (χασίς).

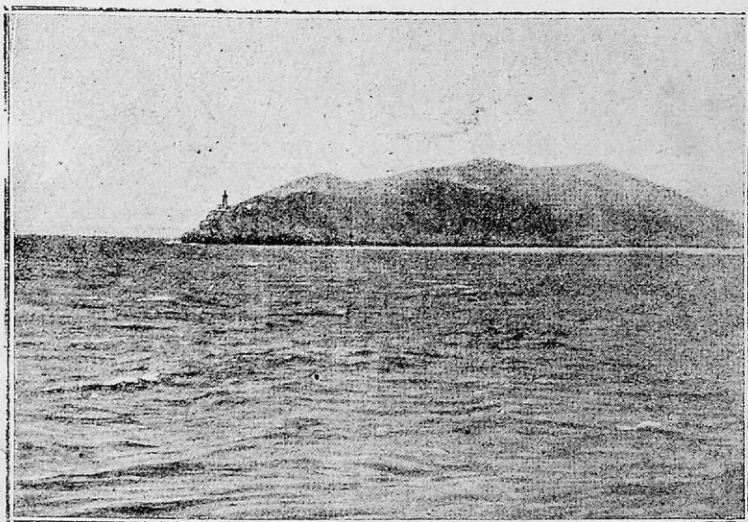
Ἡ Τρίπολις (11 χιλ. κ., πρωτ. τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας) εἶναι κέντρον τῆς διαγωνίου συγκοινωνίας τῆς Πελοποννήσου. Ἐχει βιομηχανίαν φλανελλοποιίας.

2. Δυτικὴ Ἀρκαδία. Ἡ Δυτικὴ Ἀρκαδία εἶναι ὀρειοτάτη χώρα, πολλὰ δ' ὄρη αὐτῆς εἶναι δασώδη. Κατέχει τὸ σύστημα τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος δέχεται τοὺς παραποτά-

μους Γορτύνιον, Λάδωνα (κ. Ρουφιαν) καὶ Ἐρύμανθον. Ὁ Ἄλφειος κατὰ τὸν ἀνώτερον ροὴν διατρέχει τὸ λεκανοειδὲς ὀροπέδιον τῆς Μεγαλοπόλεως (300—400 μ. ὕψ.), πανταχόθεν κεκλεισμένον. Διὰ διαβρωσιγενῶν χραδρῶν ἐξέρχεται ὁ ποταμὸς Β. Δ. καὶ κατέρχεται εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

Ὀλίγοι εἶναι οἱ ἐνταῦθα παραγόμενοι δημητριακοὶ καρποὶ καὶ αἱ ἄμπελοι, τόσον εἰς τὴν λεκάνην τῆς Μεγαλοπόλεως, ὅσον καὶ εἰς τὰς στενάς καὶ δυσπρόσιτους κοιλάδας. Ἡ Μεγαλόπολις εἶναι πτωχὴ κώμη, ἥ δ' εὐάνδρος Δημητσάνα (2) εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ βουνοῦ.

3. Τὰ βόρεια Πελοποννησιακὰ ὄρη. Πρὸς Β. ἡ Ἀρκαδία κλείεται ὑπὸ τῶν ὑψίστων ὄρεων τῆς Πελοποννήσου (μετὰ τὸν Ταγῦτον). Ταῦτα εἶναι ἡ *Κυλλήνη* [2375 μ.], τὰ *Ἀροάνια* (κ. Χελμός) καὶ ὁ *Ἐρύμανθος*, χρήσιμα ἐν μέρει διὰ τὴν κτηνοτροφίαν.

Τὸ Ταίναρον, τὸ νοτιώτερον ἀκρωτήριο τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἰίου.
Λόγω τῶν σφοδρῶν θυελλῶν του εἶνε ἄδενδρον.

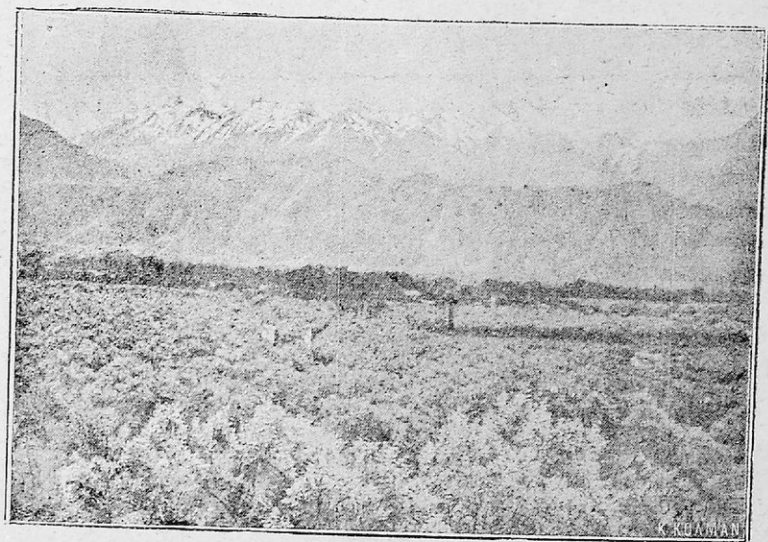
β') Αἱ παράλῃαι χῶραι

Καὶ αὗται αἱ παράλῃαι χῶραι δὲν ἔχουν πανταχοῦ τὸν θαλάσσιον χαρακτῆρα, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως ἀνήκουν εἰς τὴν ἀειθαλῆ ζώνην καὶ τὸ κέντρον ἐκάστης τούτων εἶνε κατὰ τὰ παράλῃα βαθύπεδα, (πλὴν τῆς Σπάρτης). Αἱ νότιαι καὶ δυτικαὶ χῶραι εἶνε υἱρότεραι καὶ μᾶλλον εὐκρατοὶ διὸ καὶ εὐφορώταται· αἱ ἀνατολικαὶ (πρὸς τὸ Αἰγαῖον) εἶνε μᾶλλον ξηραὶ καὶ ὀλιγώτερον εὐκρατοὶ.

1. Λακωνία. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὀρεινῶν χωρῶν, τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταυγέτου, χωριζομένων ἀλλήλων διὰ τῆς μικρᾶς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα (ἡ κοίλη Λακεδαίμων). Ἀμφότεραι αἱ χῶραι αὗται εἶνε προεκτάσεις τῆς Ἀρκαδίας. Ἡ πρὸς Ἀνατολὰς κειμένη χώρα τοῦ Πάρνωνος εἶνε συνέχεια τῆς Ἀνατολικῆς Ἀρκαδίας, τὸ δὲ ὄρος Πάρνων ὑψοῦται ἐν τῷ μέσῳ ταύτης κατὰ διακοπτομένας ὁροσειράς (μέχρι 1940 μ. ὑψ.). Τὸ πρὸς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον τμήμα καλεῖται **Κυνουρία**, καὶ ἀνήκει διοικητικῶς εἰς τὸν νομὸν Ἀρκαδίας. Καταπίπτει πρὸς τὴν ἀκτὴν κατὰ βαθμίδας, τὸ δ' ἀσβεστώδες αὐτῆς ἔδαφος, διατέμενεται δι' ὑψηλῶν καὶ ἀποτόμων χαραδρῶν ἐγκαρσίως. Μεγάλα χωρία κεῖνται κατὰ τὰς κλιτύς, ἐν μέσῳ δασῶν ἐκ καστανῶν, κερασεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων, παρὰ δὲ τὰ ἀλίμενα παράλῃα πεδία κεῖνται τὰ μικρὰ κέντρα **Λεωνίδιον** (3) καὶ **Ἄστρος**. Νοτιώτερον, ὅπου ἡ χώρα τοῦ Πάρνωνος, λαμβάνει μορφὴν χερσονήσου, μορφοῦνται δύο πεδιάδες πρὸς τὸν Λακωνικόν, ἡ τῆς Λεύκης καὶ ἡ τῆς Νεαπόλεως. Κατὰ τὴν πρώτην εἶνε ἡ κώμη **Μολάοι**, διὰ τῆς ὁποίας ἑδρὸς ἐκ τῆς Κοίλης Λακεδαίμονος, βαίνει πρὸς τὴν ὀχυρὰν **Μονεμβασίαν**, ἐπὶ νησίδος κειμένης, εἰς δὲ τὴν δευτέραν εἶνε ἡ **Νεάπολις** (κ. Βάτικα). Κύρια προϊόντα ἐνταῦθα εἶνε οἶνος καὶ κρίμμυα.

Παραλλήλως πρὸς Δ., ἐκτείνεται ἡ χώρα τοῦ Ταυγέτου. Αἱ κορυφαὶ ὅμως αὐτοῦ εἶνε ὑψηλότεραι καὶ συνεχεῖς (2410 μ.), προεκτεινόμεναι καὶ εἰς τὴν στενὴν χερσόνησον τῆς **Μάνης**, καὶ τελευτῶσαι εἰς τὸ Ταίναρον. Κατὰ τὰς ἀναβαθμίδας τοῦ ὄρους καὶ ἄνωθεν τῶν ἀκτῶν, παρατάσσονται τὰ μικρὰ χωρία τῶν Μανιατῶν. Τὸ ἐνταῦθα παραγόμενον ἔλαιον εἶνε ἐξαιρετόν.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ὀρεινὰς ταύτας χώρας, ἡ κοιλάς τοῦ Εὐρώτα ἐκτείνεται ὡς κήπος καταπράσινος. Ἡ κοιλάς αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς λεκανῶν, τὰς ὁποίας ὁ Εὐρώτας διατρέχει μέχρι τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου. Ἡ μεγίστη τούτων, ἡ τῆς Σπάρτης, εἶνε κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν, ἀμπέλων, πορτοκαλλεῶν καὶ ἄλλων ὁπωροφόρων δένδρων. Ἐνταῦθα εἶνε ἔκπαλαι τὸ κύριον κέντρον τῆς Λακωνίας· ἡ ἑνδοξος **Σπάρτη** τῆς ἀρχαιότητος, ὁ **Μυστραῶς** τοῦ Μεσαίωνος, ἡ ἔδρα τῶν Παλαιολόγων (1 ὥραν πρὸς Δ. τῆς Σπάρτης), καὶ σήμερον πάλιν ἡ **Νέα Σπάρτη** (5), ἐπὶ τῆς θέσεως

Σχ. 9 Ἡ πεδιάς τῆς Σπάρτης κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶνων.
Εἰς τὸ βάθος ὁ Ταΰγετος.

τῆς ἀρχαίας, (παρὰ τὸν Εὐρώταν). Ἐπίνειον ταύτης εἶνε τὸ **Γύθειον** (6), λιμὴν μετρίως σημασίας.

Ἡ Λακωνία στερεῖται εἰσέτι σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

2. Μεσσηνία. Κατὰ πολὺ ὁμαλωτέρα, εὐφορωτέρα καὶ προσιωτέρα ἀπὸ θαλάσσης εἶνε ἡ Μεσσηνία. Ἡ διπλῇ Μεσσηνιακῇ πεδιάδι (Ἄνω καὶ Κάτω), ἡ ὁποία διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Παμῖσου,

ὁμοιάζει πρὸς παμμέγιστον κήπον, πλήρη ἐλαιῶνων, ἀμπέλων, σταφιδάμπέλων, συκῶν καὶ ἐσπεριδοειδῶν. Ἡ πυκνὴ αὕτη βλάστησις κατέχει καὶ ὁλόκληρον τὴν χαμηλὴν Μεσσηνιακὴν χερσόνησον, ἐξακολουθεῖ κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν, καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν Ἄνω Μεσσηνιακὴν πεδιάδα. Ἐν μέσῳ τῆς συνεχοῦς ταύτης καλλιεργείας, ὑψοῦνται τὰ πετωδῆ ὄρη τῆς Κυπαρισσίας, μετὰ τῆς ἄνωθεν τῆς πεδιάδος ὑψουμένης Ἰθώμης.

Λόγω τῆς εὐφορίας ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς εἶνε πυκνός. Ἡ κυρία πόλις τῆς Μεσσηνίας, αἱ *Καλάμαι* (21), κεῖται κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον καὶ εἶναι ἐκ τῶν πρώτων Ἑλληνικῶν λιμένων τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου (σταφίς, σῦκα). Ἐνταῦθα λήγουν αἱ σιδηροδ. γραμμαί, αἱ ὅποιαι ἔρχονται ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Πατρῶν. Ἀξιόλογος ἐν Καλάμαις εἶνε καὶ ἡ βιομηχανία τῆς μετάξης.

Ἄλλα ἐπαρχιακὰ κέντρα εἶνε ἡ *Μεσσήνη* (κ. Νησίον, 6), οὐ μακρὰν τῶν Καλαμῶν, ἡ εὐλίμενος *Πύλος* (πρότερον Ναυαρίνον, 2) καὶ ἡ *Κυπαρισσία* (7) κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν.

Β. *Τριφυλίαν* καὶ *Ἡλίδας*. Τριφυλία εἶνε ἡ παραλία πεδινὴ γέφυρα, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς Μεσσηνίας ἄγει πρὸς τὴν εὐρείαν πεδιάδα τῆς Ἡλίδος. Ἡ Τριφυλιακὴ πεδιάς εἶνε στενὴ, τὸ δ' ὄρος Λάπιθος (κ. Καϊάφα), προέκτασις τοῦ Ἀρκαδικοῦ ἀσθεστολιθικοῦ Λυκαίου, καταπίπτει παρὰ τὸν Κυπαρισσιον κόλπον. Ἡ κατὰ τὰς κλιτῆς τοῦ Λυκαίου *Ἀνδροίτσαινα* καὶ ἄλλαι πρὸς τὴν πεδιάδα κῶμαι εἶναι ἀσήμαντοι.

Ἡ ἀνατολικὴ Ἡλὶς ὑψοῦται κατὰ βαθμίδας κροκκολοπαγῶν καὶ ἀργιλλωδῶν πετρωμάτων, τὰ ὅποια διαδιδρώσκονται ὑπὸ τῶν ρεϊθρῶν τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ Πηνειοῦ. Βορειότερον ἐπικρατεῖ ὁ μαλακὸς φλύσσης, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ὑψοῦται τὸ ἀσθεστολιθικὸν ὄρος Σκόλλης. Πρὸς Δ. τούτων ἀπλοῦται ἡ εὐφορὸς προσχωσιγενὴς πεδιάς τῆς Ἡλίδος, ἡ ὁποία νῦν ἔχει μεταβάλει τὰς ἄλλοτε νήσους Ἰχθύν, Χελωνάταν καὶ Ἀραξὸν εἰς ἀκρωτήρια. Μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων τούτων ἐκτείνονται ζωστήρες περιβάλλουσαι λιμνοθαλάσσας ἰχθυοτρόφους.

Ἡ εὐρύτης τοῦ βαθυπέδου τούτου καθιστᾷ τὴν Ἡλίδα οὐ μόνον πρώτην ἐπαρχίαν κατὰ τὴν ποσότητα τῆς παραγωγῆς τῆς

σταφίδος ἀλλὰ πλὴν ἄλλων ἔχει καὶ ἐκτάσεις καὶ διὰ λιβάδια (αἰγοπρόβατα, χοῖροι). Τὰ ἐνταῦθα χωρία ἔχουν ἀνάπτυχθῆ εἰς κωμοπόλεις καὶ πολίχνους (Λεχαινά, Ἀνδραβίδα, Γαστούνη, Ἀρκαλιὰς). Κύριον κέντρον εἶνε ὁ μεσόγειος **Πύργος** (13) ἔχων ὡς ἐπίνειον τὸ **Κατάκωλον**. Ὁ λιμὴν οὗτος τῆς σταφίδος δὲν εἶνε ἀσφαλῆς.

Πάλαι, κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλφειοῦ, ἔκειτο ἡ ἱερὰ **Ὀλυμπία**, περιοχὴ μεγαλοπρεπῶν ναῶν, ἔνθα ἐτελοῦντο οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Παρὰ ταύτην νῦν ἐξορύσσεται λιγνίτης.

Α. Ἀχαΐα καὶ Κορινθία. Ἡ αὕτῃ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους ἐξακολουθεῖ καὶ εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Πελοποννήσου, τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὴν Κορινθίαν. Κατὰ τὴν Ἀχαΐαν τὰ νεογενῆ ὑψηλὰ πετρώματα ἐπικάθηνται τοῦ ἀσβεστολίθου, διατεμνόμενα διὰ βαθειῶν χαραδρῶν· αἱ βαθμιδὲς αὐτῶν φέρουν μικρὰ χωρία. Ἡ ὑψηλὴ αὕτη χώρα μετὰ τοῦ Ἐρυμάνθου, τοῦ Παναχαΐκου καὶ ἄλλων ὁρέων δεικνύει ἀντίθεσιν πρὸς τὰ χαμηλὰ καὶ στενὰ παράλια βαθύπεδα. Πρὸς Α., ἐν τῇ Κορινθίᾳ, τὸ τριτογενὲς ὑψηλὸν ἔδαφος κατέρχεται κατὰ περισσοτέρας βαθμιδὰς πρὸς συνεχῆς παράλιον βαθύπεδον (Κορινθιακὴ πεδιάς).

Καθ' ὅλον τὸ μακρὸν καὶ στενὸν τοῦτο βαθύπεδον ἐκτείνονται ἄμπελοι, σταφιδάμπελοι καὶ ὀπωροφόρα δένδρα. Σειρὰ κωμῶν καὶ χωρίων συνδέονται διὰ τῆς ἐνταῦθα σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἀρχομένη ἐκ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν φέρει διὰ τῆς Κορίνθου εἰς τὰς Πάτρας. Αἱ **Πάτραι** (60) εἶνε ἡ μεγίστη πόλις τῆς Πελοποννήσου· ὁ λιμὴν αὐτῆς (τεχνητὸς) εἶνε ὁ κύριος ἐξαγωγικὸς λιμὴν τῆς Ἑλλάδος (ἰδίᾳ τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος). Ἡ πόλις ἔχει καὶ βιομηχανικὰ καταστήματα (μικρὰ μηχανουργεῖα, οἶνοποιεῖα κ.ἄ.). Ἡ ἐτησία κίνησις τῶν καταπλεόντων καὶ ἀποπλεόντων ἀτμοπλοίων ἀνέρχεται εἰς 1.000 (1 ἑκατ. τόν.). Πάλαι τὸ πρῶτον ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἡ Κόρινθος, κειμένη παρὰ τὸν ὁμώνυμον ἰσθμόν. Ἡ **Νέα Κόρινθος** (5) ἐκτίσθη τῇ 1858 μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Παλ. Κορίνθου ὑπὸ σεισμῶν ἄλλ' ἔχει μικρὰν σήμερον σημασίαν. Ἐκ ταύτης ἄρχονται αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ τῆς Πελοποννήσου, αἱ ὁποῖαι τελευτοῦν εἰς τὰς Καλάμας. Ἡ μὲν διὰ τῆς

Τριπόλεως διατρέχει ἐγκαρσίως τὴν Πελοπόννησον, ἥ δὲ διὰ τῶν Πατρῶν καὶ τοῦ Πύργου συνδέει τὰς δυτικὰς χώρας.

Μεταξὺ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Πατρῶν ἀξιόλογοι πολίχνηαι εἶνε τὸ **Κιάτον** καὶ τὸ **Αἶγιον** (8). Μία σιδηροδρομικὴ διακλάδωσις ὁδοντωτὴ ἐκ τοῦ χωρίου Διακοφτοῦ ἄγει διὰ τῆς χαράδρας τοῦ Βουραϊκοῦ πρὸς τὴν κωμόπολιν **Καλάβρυτα**, παρὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἱστορικαὶ μοναὶ Μέγα Σπήλαιον καὶ Ἀγία Λαύρα.

Β. Ἀργολίς. Ἐκ τῆς Κορινθίας διὰ τῶν στενῶν τῶν Δερβενακίων (300 μ. ὕψ.), ἄγουν αἱ ὁδοὶ πρὸς τὸ βαθύπεδον τοῦ Ἀργους, χαρακτηριζόμενον ὡς «πολυδίψιον». Ἐνταῦθα αἱ βροχαὶ εἶνε σπανιώτεραι, ἥ δὲ εὐφορία αὐτῆς δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν εὐφορίαν τῶν νοτίων καὶ δυτικῶν πεδιάδων τῆς Πελοποννήσου· σταφιδάμπελοι εἶνε ἐλάχισται, ἐπικρατεῖ δ' ἡ ἄμπελος, ὁ σίτος, ὁ καπνὸς καὶ τὰ λαχανικά, ἀρδευόμενα διὰ φρεάτων. Ἐν τοῦτοις ἐνταῦθα ἀρχαιότατα ἦσαν πλοῦσοι πόλεις, αἱ πολύχρουσι Μυκῆναι, ἡ Τίρυνς καὶ τὸ Ἀργος. Ἐν τῇ θέσει τοῦ ἀρχαίου Ἀργους εἶνε καὶ σήμερον ἡ μεγίστη πολίχνη τῆς Ἀργολίδος τὸ Ἀργος, ἐνῷ ὁ λιμὴν τῆς χώρας εἶνε τὸ **Ναύπλιον** (6) ὑπὸ τὰ φρούρια Ἀκροναυπλίαν καὶ Παλαμήδιον.

Ἡ μεταξὺ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου καὶ Σαρωνικοῦ κόλπου, Ἀργολικὴ χερσόνησος εἶνε τραχεῖα ἀσβεστολιθικὴ καὶ σχιστολιθικὴ χώρα ἐκεῖθεν τῶν γραμμῶν συγκοινωνίας. Αἱ ἀπότομοι καὶ διαμελιζόμεναι εἰς χερσονήσους καὶ νήσους ἀκταί, μόνον διὰ θαλάσσης ἐπιτρέπουν τὴν συγκοινωνίαν οἰκουμένων τινῶν παραλίων πεδιάδων. **Ἐπίδαυρος**, **Τροιζήν**, **Ερμιόνη** καὶ **Κρανίδιον** εἶνε κατὰ τὰς ἀκτὰς, **Μέθανα** εἶνε εἰς χερσόνησον, **Πόρος**, **Υδρα** καὶ **Σπέτσαι** εἰς νήσους. Τινὲς τούτων ἔχουν καὶ ἀξιόλογον ἐμπορικὸν ναυτικόν, αἱ νῆσοι δ' Ὑδρα καὶ Σπέτσαι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως προσέφερον ἐξόχους ὑπηρεσίας ὑπὲρ τῆς Παλιγγενεσίας τῆς Ἑλλάδος.

2. Στερεὰ Ἑλλάς.

(Ὀλίγον μικροτέρα τῆς Πελοποννήσου.—1 ¹/₃ ἑκατ. κατ.—

73 κατ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλιόμε.).

Ἡ Στερεὰ Ἑλλάς δὲν ἔχει τὴν ἀρμονικὴν διαμόρφωσιν τῆς

Πελοποννήσου. Ἐλλείπουν εἰς ταύτην εὐραῖς κόλποι. Ἀντὶ παραλίων βαθυπέδων, παράκτιαι ὁροσειραὶ κρημνίζονται κατὰ μήκος τῶν ἀκτῶν, τὰ δὲ κύρια βαθύπεδα εἶνε μεσόγεια, ἀποκλειόμενα τῆς θαλάσσης. Ἐνεκα τούτου, καίτοι μακροτέρα καὶ στενωτέρα τῆς Πελοποννήσου, ἡ θαλασσία ἐπίδρασις εἶνε ἐνταῦθα μικροτέρα. Ἄν δ' ἐξαιρέσωμεν τὴν Ἀττικὴν, ὁ πληθυσμὸς εἶνε ἀραιότερος (26 κἀτ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλιόμε.)

Αἱ ἐν τῇ κέντρῳ ὕψηλαὶ ὁροσειραὶ (συνέχεια τῆς Πίνδου), αἱ ὅποια ἔχουν διεύθυνσιν ἐκ Β. πρὸς Ν., διαίρουσιν τὴν Στερεάν Ἑλλάδα εἰς Ἀνατολικὴν καὶ εἰς Δυτικὴν.

α') Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάς.

1. Ἀττικὴ. Μόνον ἡ χερσόνησος Ἀττικὴ μετὰ τῆς προκειμένης νήσου Εὐβοίας, φέρει κατ' ἐξοχὴν θαλάσσιον χαρακτήρα. Πρὸς Δ. ταύτης ἡ Μεγαρίς, ὡς γέφυρα διατείνεται πρὸς τὸν ἰσθμὸν, χωρὶς ὅμως νὰ παρέχῃ φυσικὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Τὸ ρηξιγενὲς ὄρος Τεγάνεια, ἐγκαρσίως διατεινόμενον, μεταξὺ τῶν κόλπων Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ, καταπίπτει εἰς τὰς ἀποτόμους «Σκαιωνίδας πέτρας» (Κακὴ σκάλα), διὰ τούτων δὲ διέρχεται ἡ τε ἀμαξιτὸς καὶ σιδηρὰ ὁδός. Ἐκ βορρᾶ, διὰ τοῦ Κιθαιρώνος καὶ τῆς Πάρνηθος, διανοίγονται δίοδοι πρὸς ταύτην, οὕτω δ' εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον εἶνε τὸ σημεῖον τῆς ἐνώσεως τῶν ὑπερωτικῶν καὶ θαλασσίων ὁδῶν. Εἰς τὸ πλεονέκτημα τοῦτο τῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς ἐμπορικῆς θέσεως, ὀφείλει ἡ Ἀττικὴ τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν σχετικῶς πενιχρὸν οἰκονομικὸν πλοῦτον. Ξυλείαν καὶ ρητίνην ἀποφέρουν τὰ ἐκ πευκῶν αὐτῆς δάση, ἔλαιον δ' οἶνον καὶ ὀλίγους δημητριακοὺς καρποὺς αἱ ξηραὶ πεδιάδες. Σπουδαῖα μόνον εἶνε τὰ ἐξ ἀσθέστου καὶ μαρμαρίου ὄρη Πεντελικὸν (1110 μ.) καὶ Ὑμηττὸς (1027), τὰ ὅποια παρέχουν οἰκοδομησίμους λίθους· ἰδίᾳ τὸ Πεντελικόν, παρέχει τὸ ἐξαιρετικὸν λευκὸν μάρμαρον, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐκοσμήθησαν καὶ κοσμοῦνται αἱ Ἀθῆναι· εἰς δὲ τὴν Λαυρεωτικὴν ἐξορύσσονται τὰ πλουσιώτατα σχετικῶς μεταλλεύματα τῆς Ἑλλάδος, (μολύβδου,

ψευδαργύρου καὶ μαγγανιούχου σιδήρου). Ἐνταῦθα καὶ ἡ βιομηχανικὴ πολίχνη Λαύρειον.

Ἡ Μεσόγαια, (ἔνθα πολλὰ καὶ κῶμαι), καὶ ἡ περίφημος μικρὰ παιδὶς τοῦ Μαραθῶνος εἶνε ἐκεῖθεν τῶν συγκαίνωνιων. Κατὰ τά-
τας εἶνε ἡ τῶν Μεγάρων, ἡ τῆς Ἐλευσίνος καὶ ἡ τῶν Ἀθηνῶν.
Τὰ **Μέγαρα** (10) εἶνε γεωργικὴ πολίχνη. Ἡ **Ἐλευσίς** (4) ἔχει ἀνα-
πτυχθῆ ἐσχάτως ὡς βιομηχανικὴ πολίχνη, (ἐργοστ. σαπωνοποιίας,
τσιμέντου, οἴνου καὶ αἰνοπνευμάτων). Εὐνοϊκώτατοι ὅμως ὄροι τῆς
φύσεως, συνέδραμον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀπὸ τοῦ 1834 ὀρισθεί-
σης πρωτ. τῆς Ἑλλάδος τῶν **Ἀθηνῶν**. Λοφώδεις ὄγκοι ἀσβεστο-
λιθικοὶ (Ἀκρόπολις, Λυκαδηττὸς κ. ἄ.), προστατεύουν ταύτην ἐκ
βορρᾶ. Οἱ εἰς τοὺς ἀσβεστολίθους ὑποκείμενοι σχιστόλιθοι συγκρα-
τοῦν τὸ ἀναγκαῖον εἰς τὴν πόλιν ὕδωρ. Ὁ εὐλίμενος **Πειραιεὺς**
ἀπέχει 9 μόνον χιλιόμε. Αἱ ὥραιαι καὶ μαγευτικαὶ εἰκόνες τοῦ
ὀρίζοντος τῶν Ἀθηνῶν, αἱ τερπναὶ ἀκταὶ τῆς Ἀττικῆς, ὁ γλαυκὸς
αὐτῆς οὐρανός, ἐπέδρασε σπουδαίως εἰς τὰς αἰσθήσεις τῶν ἀρχαίων
καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καλῶν τεχνῶν, τῶν ὁποίων μνημεῖα
σφύζονται ἔτι, (Παρθενών, Ἐρέχθειον κ.λ.π.). Αἱ Ἀθηναὶ πρὸ τῆς
Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο πολίχνη, ἀριθμοῦσα 10 χιλιάδας
κατ., ἐκτισμένη κατὰ τὴν βορείαν κλιτῶν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀφ'
οὔτου ὠρίσθη πρωτ. τοῦ Κράτους, ἤρχισε ν' αὐξάνῃ καταπληκτικῶς,
σήμερον δ' ἀριθμεῖ 500 περίπου χιλ. κατοίκους, καὶ κτισμεῖται δι'
ὠραίων οἰκοδομημάτων, πλατειῶν καὶ κήπων. Αἱ Ἀθηναὶ εἶνε τὸ
κέντρον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν ἐν Ἑλλάδι· ἔχουν ἔτι ἀνα-
λάβει καὶ ὅλον σχεδὸν τὸ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐμπόριον. Ἡ κίνησις
τοῦ ἐμπορίου τελεῖται διὰ τοῦ **Πειραιῶς** (200), ἔνθα ἔχει ἀναπτυ-
χθῆ καὶ ἀξιόλογος βιομηχανία, (ἀλευρόμυλοι, ὑφαντήρια, κλωστή-
ρια, νηματουργεῖα, σιδηρουργεῖα κ. ἄ.).

Ὁ Πειραιεὺς εἶνε ἡ ἀρχὴ τῶν δύο κυριωτάτων σιδηροδρομικῶν
γραμμῶν τῆς Ἑλλάδος, δηλ. τοῦ Πελοποννησιακοῦ καὶ τοῦ Ἀχαιοῦ,
ὁ ὁποῖος σήμερον εἶνε καὶ διεθνής. Ἡ ἑτησία κίνησις τῶν
καταπλεόντων καὶ ἀποπλόντων ἀτμοπλοίων ἀνέρχεται εἰς 10.000
(7 ¹/₂ ἑκατ. τόν.).

Ἀξιωμακτόνοι ἐνταῦθα εἶνε αἱ μικραὶ νῆσοι τοῦ Σαρωνικοῦ

Σαλαμίς καὶ Αἶγινα. Ἡ πρώτη εἶνε περίφημος διὰ τὴν παρὰ τούτην ἔνδοξον νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν (480 π. χ.), ἡ δὲ δευτέρα πάλαι μὲν ἦτο πολυπληθεστάτη, σήμερον ὅμως πτωχὴ· πλείστοι τῶν κατοίκων ταύτης ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλείαν.

2. Βοιωτία, Βόρειος Φωκίς καὶ Λοκρίς. Βορείως τῶν ὀρέων Πάρνηθος, Κιθαιρώνας, Ἐλικῶνας καὶ Παργασσοῦ, ἐκτείνεται μακρὸν βαθύπεδον, τὸ ὅποιον ἄρχεται ἐκ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, καὶ τελευτᾷ πρὸς Δ. εἰς τὸν Κόρακαν (Γκιώναν) καὶ τὴν Οἶτην. Πρὸς Β. τούτου, κατὰ μῆκος τοῦ Εὐβοϊκοῦ ὑφύονται χαμηλότεραι ὄροσειραί, καταπίπτουσαι εἴτε εἰς ἀκτὰς, εἴτε εἰς προσχωσιγενεῖς πεδιάδας, (ὡς τῆς Ἀταλάντης).

Τὸ βαθύπεδον τοῦτο διαρθροῦται εἰς λεκάνας. Ὁ ἐκ τοῦ Παργασσοῦ πηγάζων Φωκικὸς ἢ Βοιωτικὸς Κηφισός, διασχίζει τὴν δυτικωτάτην λεκάνην, καὶ κατέρχεται εἰς τὴν Κωπαϊδικὴν λεκάνην, ἔνθα ἐσχημάτιζεν ἄλλοτε τὴν λίμνην Κωπαῖδα (ὑψ. 97 μ.). Νῦν, ἀποξηρανθείσης τῆς λίμνης, ἡ λεκάνη αὕτη μετεβλήθη εἰς εὐφωρῶτατον βαθύπεδον, τὸ ὅποιον παράγει πλὴν ἄλλων καὶ βάμβακα.

Αἱ χώραι αὗται, Βόρειος Φωκίς, Λοκρίς καὶ Βοιωτία, κεῖνται κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐκ τῶν ὀχυρῶν Θερμοπυλῶν, πρὸς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Πελοπόννησον. Ἰδίᾳ ἡ Βοιωτία ὑπῆρξε «κονίστρα τοῦ Ἄρεως», (Πλαταιαί, Λεονκτρά, Τάναγρα, Κορώνεια, Χαιρώνεια), σήμερον ἄνωθεν πεδιάδος κεῖνται εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν θέσιν αἱ Θῆβαι (4¹), ἐν δὲ τῇ Κωπαϊδικῇ λεκάνῃ ἡ Δεβάδεια (8), ἡ ὁποία ἔχει καὶ μικρὰν βιομηχανίαν ἐπεξεργασίας τοῦ βάμβακος.

Ἡ ἀρχαία συγκοινωνία τῶν χώρῶν τούτων μετὰ τῆς Θεσσαλίας ἐγένετο διὰ τῆς παραλίας διόδου τῶν Θερμοπυλῶν (μεταξὺ Λοκρίδος καὶ Φθιώτιδος)· ἡ σημερινὴ ὅμως σιδηρὸδρ. γραμμὴ διέρχεται δι' ὀρεινῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν Οἶτην (σήμερα Μπράλλου). Πέραν τῆς Οἴτης ἄρχεται ἡ χώρα «Βοιωτίας», ὅπου ἡ προσχωσιγενὴς πεδιάς τοῦ Σπερχειοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν καλλιεργοῦνται δημητριακοὶ καρποὶ καὶ καπνός. Ἐνταῦθα εἶνε ἡ πόλις **Λαμία** (11¹), καὶ τὸ ἐπίνειον ταύτης **Στυλὶς**, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται καπνός.

3. Εὐβοία. Ἡ κατὰ μῆκος τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος ἐκτεινομένη νῆσος Εὐβοία φέρει τὸν αὐτὸν χαρακτήρα. Ἡ Νότιος Εὐ-

βοια μορφολογικῶς καὶ γεωλογικῶς ὁμοιάζει πρὸς τὴν Νότιον Ἀττικὴν (μάρμαρα Καρύστου). Ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐβοίᾳ ἐπαναλαμβάνονται αἱ ἀσθεστολιθικαὶ ὁροσειραὶ καὶ οἱ ὄρεινοὶ ὄγκοι τῆς Βοιωτίας καὶ Λοκρίδος, (Δίρφυς 1745 μ.), ἡ δὲ Βόρειος Εὐβοία ὁμοιάζει πρὸς τὴν Θεσσαλίαν.

Αἱ μεταξὺ τῶν ὑψηλῶν ὄρεων διεσπαρμέναι λοφώδεις χῶραι τῆς τριτογενοῦς περιόδου, ἀπαρτίζουσιν τὰ εὐφορα καὶ κατοικούμενα μέρη τῆς νήσου. Χαρακτηρίζεται κατ' ἐξοχὴν ὡς οἰνοφόρος. Ἡ πρωτ. **Χαλκίς** (13) ὀφείλει τὴν ἀκμὴν αὐτῆς εἰς τὸ παρακείμενον εὐφορον Αἰγλαντίον πεδῖον καὶ τὴν πρὸς τὴν Στερεὰν γέφυραν. Ἐνταῦθα ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου ἔχει ἐλάχιστον εὐρὸς 40 μ. Τὸ στενὸν καὶ ἀβαθὲς τοῦ πορθμοῦ ἐπιφέρουσιν ἔντασιν τῆς παλιρροίας, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ θαλάσσια ρεύματα ἐναλλάσσονται πολυλάνθης τοῦ ἡμερονυκτίου.

Ἡ πρὸς Α. ταύτης ἀκμάζουσα ἄλλοτε **Ἐρέτρια** εὕρεται ἐν παρακμῇ. Ἀξίαι λόγου κῶμαι εἶνε νῦν ἡ **Κύμη** (4) καὶ τὸ **Ἀλιβέριον**, παρὰ τὰς ὁποίας τὰ ἀνθρακωρυχεῖα. Ὁ δὲ λευκόλιθος ἐξορύσσεται ἐν τῇ Βορείῳ Εὐβοίᾳ, παρὰ τὴν Λίμνην καὶ τὸ Μαντοῦδι, ἐνθα καὶ μηχανήματα πρὸς πλινθοποίησιν. Ἡ πρὸς Β. κώμη **Ἰστίαία** (κ. Ξηροχώρι) εἶνε μικρὰς σημασίας.

β) Ἡ ὄρεινὴ κεντρικὴ χώρα.

Τὰ κεντρικὰ καὶ ὑψηλὰ ὄρη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος (Παρνασσός, Κόραξ, Βαρδούσια) ἐμποδίζουν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν χωρῶν αὐτῆς. Ταῦτα πρὸς Ν. καταπίπτουσιν εἰς τὸν Κορινθιακόν, μὴ ἀφίνοντα πεδιάδας. Μόνον μία, ἡ τῆς **Ἀμφίσσης**, ἐκτείνεται ὡς κοιλάς μεταξὺ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Κόρακος, δίοδος δὲ κατὰ μεσημβρινὴν γραμμὴν (τῆς Ἀμπλιάνης), ἐπιτρέπει τὴν συγκοινωνίαν τοῦ λιμένος τῆς Ἰτέας μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Κηφισοῦ. Ἡ **Ἀμφισσα** (6) εἶνε γνωστὴ διὰ τὰς εὐμεγέθεις αὐτῆς ἐλαίας. Ἐπὶ ἀναβαθμίδος τοῦ Παρνασσοῦ δυσπρόσιτου κεῖται ἡ θέσις τῶν ἀρχαίων **Δελφῶν**, περιφήμων διὰ τὸν πάλαι ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ μαντεῖον. Ἐκεῖθεν ὄρεινὴ ὁδὸς ἄγει πρὸς Α. διὰ τῆς Ἀραχώδης (ὕψ. 1000 μ.), εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Πρὸς Δ. τοῦ Κόρακος, κατὰ τὸν ποταμὸν Δάφνον, ὁ χαρακτὴρ τῶν ὄρεων μεταβάλλεται. Ἐκείθεν τοῦ ποταμοῦ αἱ κορυφογραμμαὶ τῶν ὄρέων διεύθυνονται ἐκ Β. πρὸς Ν. Ἀντὶ τοῦ ἀσβεστόλιθου ἀρχεται ἐπικρατῶν ὁ φλύσχης, ὁ ἀσβεστόλιθος ὅμως εὐρίσκεται πάντοτε εἰς πολλὰ ὑψηλὰ μέρη. Τοιαύτης φύσεως εἶνε τὰ ὑψιστα **Βαρδούσια** ὡς καὶ τὰ Βόρεια Αἰτωλινὰ ὄρη (Καλιακοῦδα, Τυμφρηστός). Τὴν αὐτὴν δὲ διεύθυνσιν τῶν ὄρέων ἀκολουθοῦν καὶ οἱ ποταμοὶ (Δάφνος, Εὐηνος, Ἀχελῷος), ἐκβάλλοντες πρὸς Ν.

Αἱ βαθεῖαι χαράδραι ἐμποδίζουσιν τὴν συγκοινωνίαν, διό αἱ ὁδοὶ καὶ τὰ χωρία εὐρίσκονται εἰς ὑψηλὰς ἀναδαθμιδας ἢ εἰς ὑψηλὰς λεκάνας (Λιδωρίκιον, Καρπενήσιον). Ἡ δυσκολία τῆς συγκοινωνίας ὑφίσταται καὶ κατὰ τὰς ἀκτάς. Οἱ λιμένες **Γαλαξιδίου** καὶ τῆς **Ναυπάκτου** δὲν εὐρίσκονται ἐν ἀμέσῳ ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῆς ἐνδοχώρας, τὸ δ' ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῶν πολυχῶν τούτων ἀφείλεται εἰς ἰδίαν ἐπίδοσιν τῶν κατείκων.

γ' Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάς

1. **Τὸ Ἰζημα τοῦ Ἀχελῷου.** (Δυτικὴ Αἰτωλία). Πρὸς Δ. τῶν Αἰτωλικῶν ὄρέων τὴν ὑψηλὴν χώραν διατέμνει τὸ Ἰζημα τοῦ Ἀχελῷου (ἐκ Β. πρὸς Ν.). Προέκτασις τούτου πρὸς Α. εἶνε τὸ λεκανοπέδιον τοῦ **Ἀργινίου**, ἐνθα καίται ἡ μεγίστη τῶν ἐνταῦθα λιμνῶν, ἡ **Τριχωνίς**. Καθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ λεκανοπεδίου τούτου χωρεῖ καὶ δεύτερον Ἰζημα κατὰ μεσημβρινὴν διεύθυνσιν, τὸ ὅποιον συνδέει τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μετὰ τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Μεσολογγίου. Τὴν χαμηλὴν ταύτην γραμμὴν ὁ Ἀχελῷος τέμνει διαγωνίως καὶ εἰς τὸ δέλτα αὐτοῦ διὰ τῆς ἰλῦος ἐξηπειρώνει τὰς παρακειμένας νησίδας (τὰς Ἐχινάδας).

Εἰς τὰ εὐφορα ταῦτα βαθύπεδα καλλιεργεῖται κατ' ἐξοχὴν ὁ καπνός. Κεντρικὴ πολίχνη εἶνε τὸ **Ἀργίνιον** (11), τὸ δὲ **Αἰτωλικὸν** καὶ τὸ περίφημον **Μεσολόγγιον** (8¹/₂) ἔχουν τοπικὴν σημασίαν. Τὸ Μεσολόγγιον ἔχει ἰχθυοτροφεῖον, παρασκευάζεται δ' ἐνταῦθα τὸ γνωστὸν αὐγοστραχον.

2. **Ἡ Ἀκαρνανία.** Πρὸς Δ. τοῦ Ἰζήματος ὑφύεται ἡ σχετικῶς πυκνῶς κατοικουμένη ὀρεινὴ χώρα Ἀκαρνανία. Αἱ ἀκταὶ

ταύτης εἶνε χαρακτηρηστικαὶ ρηξιγενεῖς ἀκταί. Ἡ χώρα ἔχει δάση βαλανιδεῶν. Τὰ συλλεγόμενα βαλανίδια συγ' εντροῦνται εἰς παραλίους κώμας πρὸς ἐξαγωγήν (Ἀμφιλοχία, Βόνιτσα, Ἀστακός).

3. Ἡπειρος.

[270 χιλ. κατ.]

Αἱ ὄροσειραὶ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας συνεχιζονται πρὸς Β. καὶ πληροῦσι τὴν Ἡπειρον, τὴν δυτικωτάτην χώραν τῆς Ἑλλάδος. Φύσις καὶ προϊόντα εἶνε τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῶν ὀρεινῶν χωρῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Τὸ μόνον διάφορον εἶνε ἡ ὑψηλὴ καὶ ἐν μέρει κλειστὴ κοιλὰς τῶν Ἰωαννίνων, ἐνθα ἡ πόλις Ἰωάννινα (21), εἶνε τὸ κέντρον τῶν οἰκήσεων καὶ τῶν συγκαινωνιῶν τῆς Ἡπείρου. Ὡς ἐν τῇ ὀρεινῇ χώρᾳ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ ἐν Ἡπείρῳ εὐκολοὶ σχετικῶς εἶνε αἱ τὸ μεσημβρινὸν ἀκολουθοῦσαι ὁδοί. Ταύτας εὐκολύνει καὶ ὁ ρηξιγενὴς Ἀμβρακικὸς κόλπος, πρὸς τὸν ὅποιον ἀπλοῦται ἡ πεδιάς τῆς Ἀρτης. Αὕτη ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν προσχώσεων τοῦ Ἀράχθου καὶ τοῦ Λούρου, φέρεῖ δὲ κατὰ μήκος τῶν παραλίων, λιμνοθαλάσσης καὶ ἑλλ. Ἡ μορφὴ τῆς πεδιάδος ταύτης ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὰ κατὰ τὸ Ἰόνιον παράλια, ἀλλὰ κατὰ πολὺ μικροτέρας ἐκτάσεις. Ἐνταῦθα οἱ ρηξιγενεῖς κολπίσκοι ἐπληρώθησαν ὑπὸ τῆς ἀφθόνου ἰλύος, τὴν ὁποίαν φέρουν ἐκ τῆς ὑψηλῆς χώρας οἱ ποταμοί. (Ἀχέρων, Θύαμις, Καλεσιώτικος). Εἰς τὰς πεδιάδας ταύτας εὐδοκιμεῖ οὐ μόνον ἡ ἐλαία, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ.

Πρὸς Α. ὑψοῦνται αἱ ὑψηλαὶ κορυφογραμमाὶ τῆς Πίνδου (Ἀθμανικά ὄρη 2336, Λάκμος 2300, Βόιον 2574) αἱ ὁποῖαι ἀποκλείουν τὴν χώραν ταύτην ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας. Πρὸς τούτοις καὶ αἱ ἀκταὶ αὐτῆς εἶνε ἀλίμενοι, ἀπρόσιτοι δ' ἐντελῶς κατὰ τὰς παρακτίους ὀροσειράς, (Κεραύνια, κ. βουνὰ τῆς Χιμάρρας). Διὰ τοὺς λόγους τούτους, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀπόκεντρον θέσιν, ἡ Ἡπειρος ἐν τῇ ἀρχαιότητι εἶχεν ὑστερήσει εἰς τὸν πολιτισμόν. Ὡς λιμένες χρησιμεύουν ἡ **Πρόβεζα** (8) καὶ τὸ μικρὸν ἐπίνειον τῆς **Ἀρτης** (7¹/₂) **Κόπρανα**. Ἐκ τῆς Θεσσαλίας (Καλαμπάκα), ἀγεί ἡμιονικὴ ὁδός, διερχομένη τὴν διόδον τοῦ Ζυγοῦ (1550 μ.),

παρά τὸν Λάχμον καὶ ἄνωθεν τοῦ ἐπισήμου χωρίου Μετσόδου.

Ἐκ τῶν Ἰωαννίνων, ἄγουν ὁδοὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἑπειρον (Ἀργυρόκαστρον, Κορυτσάν), ἡ ὁποία ὅμως σήμερον κατέχεται ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας.

4. Θεσσαλία

(12 χιλ. τετρ. χιλιόμε.— 430 χιλ. κατ.— 40 κάτ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλιόμε.)

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν στολιδωσιγενῆ καὶ νέον σχηματισμὸν τῶν Ἑπειρωτικῶν ὀρέων, τὰ ὄρη τῆς Θεσσαλίας, ὡς καὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, συνίστανται ἐκ παλαιογενῶν ὀρεινῶν ὄγκων. Τὸ ἐν μέσῳ τῆς Θεσσαλίας εὐρὺ Ἱζημα, ἀποτελεῖ δύο λεκάνας ἐκτεινομένας ἐκ Ν. Α. πρὸς τὰ Β. Δ., περὶ αὐτάς δ' ὑψοῦνται ὑψηλὰ ἢ μέτρια ὄρη, (Ὀλύμπος, Ὄσσα, Πήλιον, Ὄθρυς, Πίνδος). Πάντα τὰ ὕδατα τῶν λεκανῶν, συνέρχονται εἰς ἓνα ποταμὸν, τὸν Πηνειόν. ὁ ὁποῖος διὰ τῆς προκινῶν διαδρώσεως τῆς χαράδρας τῶν Τεμπῶν, ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Εἰς τὸ νοτιώτερον ὅμως μέρος τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης, σχηματίζεται ἡ λίμνη Βοιδοῆς (κ. Κάρλα), τρέφουσα Ἱχθυς.

Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο χωρεῖ ἡ θάλασσα διὰ τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου, ὁ ὁποῖος περιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἀγκιστροειδοῦς χερσονήσου Μαγνησίας. Πρὸς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον αἱ ἀκταὶ τῆς Θεσσαλίας εἶνε ἀπόκρημνοι καὶ ἀλίμενοι. Οὕτως, ὡς ἄριστος λιμὴν ἐνδείκνυται ὁ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Παγασιτικοῦ κείμενος Βόλος, ἐκ τοῦ ὁποίου χαμηλὴ καὶ εὐκολος δίοδος ἄγει εἰς τὰς μεσογείους πεδιάδας. Ὁ μεσογειακὸς χαρακτήρ τῆς ἀειθαλοῦς περιοχῆς περιορίζεται περὶ τὸν Παγασιτικὸν ἐνταῦθα καὶ ὁ πληθυσμὸς εἶνε πυκνότερος, (Βόλος 40 χιλ., Ἀλμυρὸς 6, τὰ 24 χωρία τοῦ Πηλίου). Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει κλίμα ἡπειρωτικόν· ἀλλ' αἱ εὐφοροὶ αὐτῆς πεδιάδες καθιστοῦν τὴν Θεσσαλίαν χώραν κατ' ἐξοχὴν σιτοφόρον. Ἡ παραγωγή ταύτης μέλλει ν' αὐξηθῇ, ὅταν ἀπαλλοτριωθῶσι τὰ ἐνταῦθα μεγάλα τσιφλίκια, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς μεγαλοκτῆμονας. Εἰς τὰς πεδιάδας καλλιεργεῖται ἔτι ἡ ἄμπελος, ὁ καπνός, γεώμηλα, τρέφονται δὲ καὶ διάφορα ζῷα.

Κέντρα ἐμπορικὰ εἶνε εἰς μὲν τὴν Ἀνατολικὴν Θεσσαλίαν ἡ

Δάρισα (21), εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν ἢ **Καρδίτσα** (13) καὶ τὰ **Τρίκαλα** (21). Β. Δ., ἀνωθεν τῆς Καλαμπάκκης (3), ὑψοῦνται τὰ περὶ-
φημα **Μετέωρα**, ἀπότομοι βράχοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶνε ἐκτισμέναι
μοναί. Πάντα ταῦτα τὰ κέντρα, συνδέονται σιδηροδρομικῶς μετὰ
τοῦ ἐπινείου Βόλου. Οὐχὶ δύσκολοι εἶνε καὶ αἱ κατὰ τὴν Ὅθρυ
δίοδοι (850—900 μ.), πρὸς Ν. Πρὸς δὲ τὴν Μακεδονίαν ἄγουν
ἐκεῖθεν τοῦ Ὀλύμπου δύο ἀμαξίτοι ὁδοί· ἡ μὲν τῆς (Πέτρας) φέρει
πρὸς τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν, ἡ δ' ἑτέρα διὰ τῆς Ἐλασσόνης
καὶ τοῦ περιψήμου Σαρανταπόρου εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν.

Ἡ ἐκ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ μετὰ τὴν
Λαμίαν διέρχεται τὴν Ἀνατολ. Θεσσαλίαν καὶ διὰ τῆς κυιάδος
τῶν Τεμπῶν βαίνει πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην.

Βόρειοι Σποράδες. Πρὸς Α. τῆς Μαγνησίας ἐκτείνον-
ται αἱ Βόρειοι Σποράδες, 4 κατοικούμεναι (Σκιάθος, Σκόπελος,
Λιαδρόμια καὶ Σκυρος) καὶ πολλαὶ μικραὶ ἀκατοίκητοι. Ἡ φύσις
αὐτῶν εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν Νότιον Θεσσαλίαν (ἐν ἔλφ 9 χιλ. κ.).
Παράγουν ὀπώρας καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἡ δὲ Σκυρος καὶ
μάρμαρα.

5 Ἑλληνικὴ Μακεδονία.

[31.000 τετρ. χιλόμε. 1 ¹/₂, ἑκατ. κατ. 48 κάτ. ἀνὰ 1 τετ. χιλ.]

Ὡς ἡ Θεσσαλία, οὕτω καὶ ἡ Μακεδονία συνίσταται ἐξ ἀρχαίων
ὄρειων ὄγκων. Ἡ τοπογραφία ὅμως ταύτης εἶναι κατὰ πολὺ πο-
λυσχιδεστέρα. Πολυάριθμα ὄροπέδια καὶ βαθύπεδα ἀνοίγονται με-
ταξὺ ὄρέων ὑψηλῶν, ταῦτα δὲ περιβάλλουν τὰ ὄροπέδια ἐν εἶδει
δικτύου. Καὶ τὰ μὲν ὄροπέδια καὶ τὰ βαθύπεδα εἶνε πολυὺδρα καὶ
εὐφορα, τὰ ὄρη ὅμως, μακρὰν τῆς θαλασσίας ἐπιδράσεως, εἶνε ἐν
μέρῃ μόνον κατοικήσιμα. Ἡ μεταξὺ τῶν ὄροπεδίων συγκαίγωνία κω-
λύεται ὑπὸ τῶν ὄρέων καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἐνταῦθα ποικίλιαν τῶν λαῶν

Τὰ ἀφθονα ὕδατα τῆς Μακεδονίας ἢ συνέρχονται εἰς λίμνας ἰχθυο-
τρόφους, ἐχούσας ὑπόγειον ἔκρουν, ἢ διαρρηγνύουν τὰ ὄρη καὶ ἐξέρ-
χονται εἰς τὸ Αἰγαῖο (Ἀλιάκμων, Ἀξιός, Στρυμών, Νέστος).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνήκει ἡ Νοτιοδυτικὴ Μακεδονία, ἡ Χαλκι-
δικὴ χερσό.ητος καὶ ἡ Νοτιοανατολικὴ Μακεδονία.

1. Νοτιοδυτική Μακεδονία. Αὕτη γενικῶς ἀποκλίνει πρὸς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον· διὰ τοῦτο οἱ ποταμοὶ αὐτῆς Ἀλιάκμων, Λουδίας καὶ Ἀξιὸς ἀκτινοειδῶς κατέρχονται εἰς τὸν κόλπον τοῦτον, προσχέοντες τὸ εὐρὺ βαθύπεδον τῆς Θεσσαλονίκης. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ αἱ ὁδοὶ τῆς συγκοινωνίας συνέχονται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ, ὅπου ὁ μέγας λιμὴν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ Θεσσαλονίκη ἔκπαλαι ἤκμασεν ὡς ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις (σιδηρουργεῖα, βυρσοδεψεῖα, ἀλευρόμυλοι, καὶ ἄ.).

Ἐκ τοῦ ἐξαγωγικοῦ αὐτῆς ἐμπορίου λαμβάνει τις ἰδέαν τῆς παραγωγῆς τῆς Μακεδονίας (δέρματα, κουκούλια¹, νήματα, παράγει ὅμως καὶ ἀρκετοὺς δημητριακοὺς καρποὺς ὡς καὶ καπνόν). Ἡ πόλις ἔχει χαρακτῆρα διεθνή· τὸ τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ (ἐν ὅλῳ 250 χιλ.) ἀποτελεῖται ἐξ Ἑβραίων ὁμιλούντων τὴν Ἰσπανικὴν.

Ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης ἄρχονται τρεῖς σιδηροδρομικαὶ γραμμαί· μία πρὸς Δ. (εἰς τὴν Παλ. Ἑλλάδα καὶ Μοναστήριον), μία πρὸς Β. (εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν καὶ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην) καὶ ἄλλη πρὸς Α. (εἰς τὴν Νοτιοανατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Θρᾷκην).

Κατὰ τὸ δυτικὸν κράσπεδον τοῦ βαθυπέδου (ὑπὸ τὸ ὄρος Βέρμιον) κεῖνται αἱ πόλιναι **Βέροια (14)**, **Νιάουσα (9)** καὶ **Ἐδεσσα (κ. Βοδενά, 10)**. Εἰς ταύτας χρησιμοποιοῦνται οἱ ἐκ τοῦ ὄρους καταρράκται πρὸς κίνησιν τῶν ἐργαστασίων (νημάτων τουργείων καὶ ὑφαντουργείων). Τούτων στρατηγικωτάτην θέσιν ἔχει ἡ Ἐδεσσα (πρωτ. τοῦ νομοῦ Πέλλης) κεκλιμένη κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑγνατίαν ὁδόν, ἡ ὁποία πάλαι ἀρχομένη ἐκ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους διήρχετο τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ διηυθύνετο εἰς τὸ Βυζάντιον. Καὶ σήμερον ἡ δημοσία ὁδὸς πρὸς τὴν Θεσσαλονικὴν ἀκολουθεῖ ταύτην διερχομένην διὰ τῶν Γενισῶν (8) καὶ τῆς Ἀρχαίας Πέλλης, ἐνῶ ἡ ἐκ Θεσσαλονίκης σιδηροδρομικὴ γραμμὴ συνδέει τὰς ὑπὸ τὸ Βέρμιον πόλιναις. Ἐκ τῆς Ἐδέσσης διέρχεται τὴν λεκάνην τῆς λίμνης τοῦ Ὀστρόβου καὶ διὰ τῶν χωρίων Σόροβιτς καὶ Μπάνιτσης φθάνει εἰς τὸ εὐρὺ ὁροπέδιον τῆς Πελαγονίας. Παρὰ τὰ χωρία ταῦτα ἐξορύσσεται νῦν λιγνίτης. Εἰς τὸ ὁροπέδιον (ὕψ. 640 μ.) πόλις εἶνε ἡ **Φλώρινα (14)**. Τὸ Ἑλληνικώτατον ὅμως ἄλλοτε **Μοναστήριον**

1. Εἰσάγονται κατὰ μέσον ὅρον ἐτησίως 500.000 ὀκάδ. κουκουλίων.

(65) ἀνήκει εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν. Τὸ Μοναστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον τερματίζεται ἡ σιδηροδρ. γραμμὴ εἶνε τὸ μέγιστον ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Αἱ πρὸς Δ. πέραν τοῦ ὑψηλοῦ Περιστερίου, δύο λεκάναι πληροῦνται ὑπὸ τῶν μεγάλων λιμνῶν τῆς Πρέσπας καὶ τῆς Ἀχρίδος, εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν ἀνηκούσης. Ἄλλο λεκανοπέδιον πρὸς Ν. τῆς Πελαγονίας εἶνε τὸ τῆς Καστορίας, μετὰ ὁμωνύμου λίμνης καὶ πόλεως (7). Κατὰ τοῦτο ῥέει ὁ ἄνω Ἀλιάκμων ἐκ Β. πρὸς Ν. Κατωτέρῳ στρέφεται οὗτος Β. Α., καὶ διὰ μέσου τοῦ Βερμίου καὶ τοῦ Πιέρρου, κατέρχεται εἰς τὸ βαθύπεδον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ ποταμία αὐτοῦ χώρα, (ιδίᾳ ἢ ἐπαρχίᾳ Γρεβενῶν) εἶνε δασύδης καὶ πλουσία εἰς ὀρυκτά, ἀλλ' ἔνεκα ἐλλείψεως συγκοινωνίας, μένει ἀνεκμετάλλευτος. Τὸ κύριον ἐνταῦθα κέντρον εἶνε ἡ **Κοζάνη** (11), κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Λαρίσης—Σόροβιτς, καὶ Γρεβενῶν—Βεροίας—Θεσσαλονίκης.

Ἡ πρὸς Β. τῆς Θεσσαλονίκης, ἄγουσα σιδηρὰ ὁδός, χρησιμοποιεῖ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιού, ἡ ὁποία εἰς πολλὰ μέρη διαφαίνεται ὡς χαράδρα. Πέραν τῶν συνόρων διέρχεται ἡ γραμμὴ τὸ Γευγελί (6). πρὸς Α. ταύτης ὁροσειρὰ ἐκτείνεται ἐκ Δ. πρὸς Α. (Κερκίνη) καὶ περικλείει τὴν λίμνην τῆς Δοιράνης, ἡ ὁποία κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τρίτη ἐκ Θεσσαλονίκης σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, διερχομένη παρὰ τὸ ἱστορικὸν **Κιλκίς**, στρέφει πρὸς Α., διευθυνομένη εἰς τὴν Νοτιοανατολικὴν Μακεδονίαν.

2. Χαλκιδική. Πρὸς Α. τῶν ὑψωμάτων τῆς Θεσσαλονίκης, διήκει ἕξῃς μέχρι τοῦ Σπρυμονικοῦ κόλπου πληρούμενον ὑπὸ δύο λιμνῶν, τοῦ **Ἀγίου Βασιλείου** καὶ τῆς **Βόλβης**. Πρὸς Ν. τοῦ ἕξῃματος ὑφούται ἡ ὀρεινὴ Χαλκιδικὴ χερσονήσος, ἡ ὁποία διασχίζεται εἰς τρεῖς μικροτέρας. Καὶ ἐν μὲν τῷ κυρίῳ αὐτῆς κορμῷ τὰ ὄρη εἶνε χαμηλὰ (Υψίφωνος—τῷ Ὑμηττῷ), ἐν τῇ ἀνατολικωτάτῃ ὁμῶς ἄκρα ὑφούται ὁ κωνοειδὴς **Ἄθως** (κ. Ἀγιον Ὄρος), εἰς διπλάσιον ὕψος.

Ἡ Χαλκιδικὴ εἶνε μεταλλοφόρος· ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐξάγεται σιδηροπυρίτης. Πάλαι ἤχμασαν ἐνταῦθα σημαντικαὶ πόλεις, (Ὀλυμπος, Ποτίδαια, Στάγिरα, Ἀπολλωνία)· σήμερον κατοικεῖται ὑπὸ

γεωργικῶν χωρίων ἢ κωμῶν. Ἡ πρωτ. **Πολύγυρος** ἔχει μόλις 3 χιλ. κατοίκους. Εἰς δὲ τὴν ἀνατολικωτάτην τῶν μικρῶν χερσονήγων, Ἀκτὴν (τοῦ Ἀγίου Ὁρους), ὑπάρχουν 20 μοναὶ καὶ 12 σκῆται, εἰς τὰς ὁποίας κατοικοῦν 7 χιλ. μοναχοὶ (Ἕλληνες καὶ Σλάβοι). Διοικοῦνται δ' αὐταὶ ὑπὸ τῆς «Ἱερᾶς Κοινότητος», δηλ. ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῶν μονῶν.

3. Νοτιοανατολικὴ Μακεδονία. Αὕτη περιλαμβάνει τὴν διπλὴν λεκάνην τῶν Σερρῶν—Δράμας, ἡ ὁποία πρὸς Β. προστατεύεται ὑπὸ τῆς Κερκίνης, τοῦ Ὁρβήλου καὶ τῆς Ῥοδόπης, πρὸς Ν. δ' ἀποκλείεται ὑπὸ παρακτίου ὁροσειράς, εἰς τὴν ὁποίας ἀνήκει καὶ τὸ Παγγαῖον. Εἰς τὴν λεκάνην ταύτην κατέρχεται ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς Μακεδονίας ὁ Στρυμών. Τὸ ὕδωρ πούτου συναθροίζεται εἰς τὴν ἀβαθὴ λίμνην Κερκινίτιδα (κ. τοῦ Ἀχينوῦ), διαιτμένον δὲ τὴν πρὸς τὸν Στρυμονικὸν λοφοσειράν, ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τοῦτου.

Τὸ ἔδαφος εἶνε εὐφορώτατον· καλλιεργεῖται σῖτος, ἀραβόσιτος, βάμβαξ καὶ πολὺς καπνός. Εἰς τὴν δυτικωτέραν λεκάνην προήχθη ἡ πόλις **Σέρραι** (30), ἡ ὁποία εἶχε καταστραφῇ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὸ 1913 καὶ ἤδη ἀνοικοδομεῖται, κατὰ δὲ τὴν ἀνατολικωτέραν λεκάνην ηὐξήθη ἡ **Δράμα** (30), ὡς πόλις τοῦ καπνοῦ. Τὸ ἐπίνειον ταύτης ἡ **Καβάλλα** (50), εἶνε μέγας ἐμπορικὸς λιμὴν τοῦ καπνοῦ, στερεῖται ὅμως ἀσφαλοῦς λιμένος.

Ἀνατολικώτερον ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Νέστος, ἀπέναντι τῆς νήσου Θάσου, σχηματίζων μέγα δέλτα. Ἡ **Θάσος** εἶνε θασώδης καὶ εὐφορος, ἐξορύσσεται δ' ἐνταῦθα καὶ λευκόλιθος.

6 Ἑλληνικὴ Θράκη.

Ἀπασα ἡ Θράκη, ἡ ἀνατολικωτάτη χώρα τῆς Βαλκανικῆς, βρέχεται ὑπὸ τριῶν θαλασσῶν καὶ δύο σημαντικωτάτων πορθμῶν, τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου· ἀλλ' ἡ ἐπιδράσις τῆς θαλάσσης εἶνε ἐλαχίστη. Μόλις κατὰ τὰς ἀκτὰς ἐπιδρᾷ αὕτη εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου ἡ ποταμία χώρα τοῦ Ἑβρου, τὸ κλίμα εἶνε ἡπειρωτικόν.

Ἡ σπουδαιότης τῆς Θράκης ἔγκειται εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς· κατὰ

ταυτην εἶνε ἡ κυριωτέρα γραμμὴ τῶν συγκοινωνιῶν μεταξὺ τῆς Ν. Α. Εὐρώπης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ δὲ διασταύρωσις ταύτης μετὰ τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας συμπέπτει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Τὸ σπουδαιότερον αὐτῆς μέρος, ἐκείθεν τοῦ Ἑδρου (Ἀνατολικῇ Θράκῃ) ἀνήκει εἰς τὴν Τουρκίαν, ἡ Βόρειος Θράκη (Ἀνατολικὴ Ρωμυλία) εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἡ δὲ Νοτιοδυτικὴ Θράκη εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Νοτιοδυτικὴ Θράκη (250 χιλ. κατ.). Συνέχεια τῆς Νοτιοανατολ. Μακεδονίας εἶνε ἡ Νοτιοδυτικὴ Θράκη, προστατευομένη καὶ αὕτη ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ ὑπὸ τῆς Ῥοδόπης. Πρὸς τὴν θάλασσαν ἀνοίγονται εὐφορώτατα βαθύπεδα, ἐνθα παράγεται ἄριστος καπνός. Τὸ εὐφορώτατον τμήμα εἶναι τὸ πρὸς τὸν Ἑδρον βαθύπεδον, εἰς τὸ ὅποιον εὐδοκιμεῖ καὶ ὄρυζα καὶ βάμβδαξ.

Αἱ ἀκταὶ δὲν εἶναι ἐνταῦθα πολύκολποι. Εἰς μόνον πρὸς Δ. κόλπος, ὁ τοῦ **Πόρτο-Λάγο**, συνδέεται μετὰ λιμνοθαλάσσης. Τοῦτο εἶνε τὸ ἐπίνειον τῶν πόλεων **Ξάνθης** (27) καὶ **Κομοτίνης** (Γιουμουτζίνα, 40). Ἀνατολικώτερον ἡ **Ἀλεξανδρούπολις** (χ. Δεδεαγάτς, 10) εἶνε τὸ ἐπίνειον τῶν κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑδρου πόλεων **Σουφλίου** (10) καὶ **Διδυμοτείχου** (9). Τὸ Σουφλίον εἶνε κέντρον σηροτροφίας. Δι' ὧν τῶν πόλεων τούτων διέρχεται ἡ ἐκ Μακεδονίας σιδηροδρομικὴ γραμμὴ βαίνουσα πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὴν Κων]πολιν. Ὁ τελευταῖος Ἕλληγ. σταθμός εἶνε ὁ τῆς Νέας Ὁρεσιᾶδος, ὅχι μακρὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως.

7. Αἱ παρὰ τὴν Θράκην καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν νῆσοι.

Αἱ παρὰ τὴν Θράκην νῆσοι **Σαμοθράκη**, **Λήμνος**, **Τμβρος**, καὶ **Τένεδος** ἔχουν στρατηγικὴν σημασίαν, ἰδίᾳ ἡ Λήμνος διὰ τὸν εὐρύτατον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα, τὸν Μοῦδρον.

Ἡ **Τμβρος** ἔχει ὄρυκτά, γαιάνθρακας, μόλυδον, ἄργυρον καὶ χαλκόν, τὰ ὅποια ὅμως μένουσιν ἀνεκμετάλλεα.

Λέσθος. Οἰκονομικὴν σημασίαν ἔχει ἡ μεγίστη τῶν ἐλευθέρων ἑλληνικῶν νήσων (μετὰ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Εὐβοίαν). Λέσθος (χ. Μυτιλήνη, 140 χιλ. κ.). Ἡ νῆσος εἶνε μᾶλλον πεδινὴ καὶ κατάφυτος· ἐκ τῶν ποικίλων προϊόντων ἀφθονώτατον εἶνε τὸ ἔλαιον (τὸ

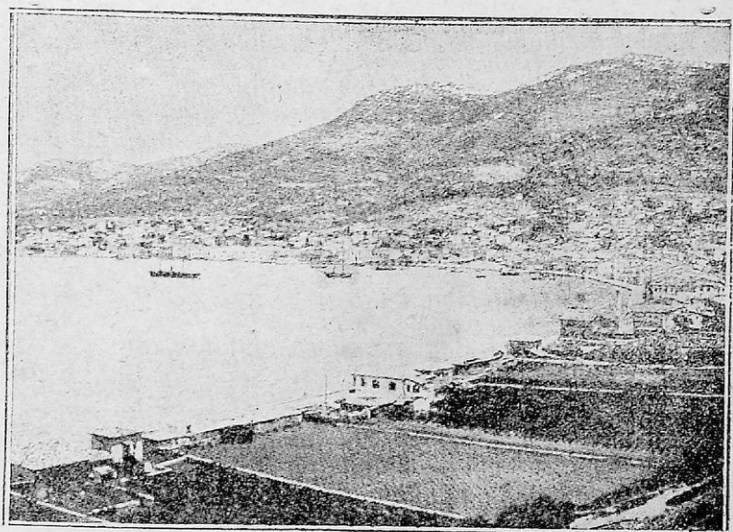
¹/₆ τῆς ὅλης ἑλληνικῆς παραγωγῆς).

Οἱ πρὸς Ν. κόλποι τῆς νήσου (τῆς Γέρας καὶ τῆς Καλλονῆς) χρησιμεύουν μόνον πρὸς ἀλιείαν καὶ ἀλικάς. Ὡς λιμὴν χρησιμεύει τῆς πόλεως **Μυτιλήνης** (20) κατὰ τὴν ἀνατολ. παραλίαν, ἀπέναντι τῆς Μυσίας καὶ τοῦ Ἀδριαμυττηνοῦ κόλπου. (Μικρὰς Ἀσίας).

Χίος (63 χιλ. κ.) Ἡ Χίος κεῖται ἀπέναντι τῆς Ἑρυθραίας χερσονήσου τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐχει ὑψιστον ὄρος τὸ **Πελλινναῖον** (1260 μ.), πεδιάδας δὲ μικράς, ἀλλ' εὐφορωτάτας. Πλὴν τῶν ἐσπεριδοειδῶν καὶ ἄλλων προϊόντων παράγει καὶ μαστήχην ἐξαγομένην ἐκ τῶν μαστιχοφόρων δένδρων. Ἡ ὁμώνυμος πρωτ. **Χίος** (15) κεῖται ἀντικρὺ τῆς Κρήνης (Τσεσμέ), πόλεως τῆς Ἑρυθραίας.

Β. Δ. τῆς Χίου εἶνε ἡ μικρὰ ἀλλ' ἐνδοξος νήσος **Ψαρά**.

Σάμος (50 χιλ. κ.). Μικροτέρα τῶν προηγουμένων εἶνε ἡ Σάμος, ἀλλὰ πυκνότερον κατοικημένη (100 κάτ. ἀνὰ 1 τετ. χιλ.).

Εἰκὼν 10. Ὁ Λιμὴν Βαθέος τῆς Σάμου.

Κεῖται ἀπέναντι τῆς Μυκάλης, ἀκρωτ. τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐχει ὄρη ὕψηλότερα τῆς Χίου καὶ πεδιάδας εὐφορωτάτας. Παράγει ποικίλα

προϊόντα (οἶνον, ἔλαιον, καπνόν, ὀπώρας καὶ σταφίδα). Ὁ *Διμήν Βαθέος* (7) εἶναι μέγας καὶ ἀσφαλῆς λιμὴν.

Πρὸς Δ. τῆς Σάμου κεῖται ἡ *Ἰαγρία* (12) τραχεῖα ἀλλὰ κατάρυμος νῆσος.

8. Νότιοι Σποράδες ἢ Δωδεκάνησοι.

[2.500 τετρ. χιλ.—153 χιλ. κ.]

Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἔχει ἀποφασισθῇ ἡ ἔνωσις αὐτῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, πλὴν τῆς μεγίστης Ρόδου καὶ τοῦ Καστελλόριζου, κατέχουν ὅμως ταύτας ἀκόμη οἱ Ἰταλοί.

Ἐκτείνονται κατὰ τὰς πολυχόλπους ἀκτὰς τῆς Καρίας (χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας) καὶ φθάνουν πρὸς Ν. πλησίον τῆς Κρήτης. Εἶνε ὀρειναὶ καὶ τραχεῖαι, τινὲς ὅμως ἀρκούντως εὐφοροὶ. Πολλοὶ κάτοικοι τούτων (ἰδίᾳ τῆς Καλύμνου καὶ τῆς Σύμης) ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλιείαν.

Ἡ μετὰ τὴν Ρόδον σπουδαιότατη *Κῶς* (28) εἶνε ἡ πατρίς τοῦ μεγίστου τῆς ἀρχαιότητος ἱατροῦ Ἱπποκράτους. Ἡ *Νίσυρος* εἶνε ἡφαιστειογενὴς μετὰ θερμῶν πηγῶν, ἡ δ' *Ἀστυπάλεια* ἔχει λιμένα εὐρύχωρον.

Ρόδος. Αὕτη εἶνε μεγαλυτέρα τῆς Χίου (50 χιλ. κ.) καὶ ὑπῆρξε σπουδαία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἡ ὁμώνυμος πρωτ. (15) κεῖται κατὰ τὴν Β. Α. γωνίαν τῆς νήσου, ὅπου καὶ ἡ ἀρχαία. Ἀνήκει σήμερον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπως καὶ ἡ ἀνατολικωτάτη νησίς, τὸ Καστελλόριζον (12) κειμένη ἐγγύτατα τῆς Λυκίας.

9. Κυκλάδες.

[2.700 τετρ. χιλίον.—123 χιλ. κατ.]

Ἐν ὧν ἀδαθοῦς θαλάσσης ὑφιοῦνται αἱ ὀρειναὶ Κυκλάδες νῆσοι, λείψανα χώρας καταδυθισθείσης. Ἀποτελοῦν γέφυραν μεταξὺ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Κάτιοι ἐκ πρώτης ὀψεως αἱ θέσεις αὐτῶν φαίνονται ὡς σχηματίζουσαι κύκλον τινά, ἐν τούτοις διακρίνονται σειραὶ τινες. Αἱ βόρειαι σχηματίζουσιν τρεῖς παραλλήλους γραμμὰς ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος-Εὐβοίας κατὰ Ν. Α. διεύθυνσιν. Ἡ ἀνατολικωτάτη τούτων ἄρχεται ἐκ τῆς *Ἀνδρου*, συ-

νέχεια τῆς Νοτίου Εὐβοίας· αὕτη ἀπὸ τῆς **Τήνου** χωρίζεται διὰ στενοῦ πορθμοῦ, Ν. Α. δὲ περατοῦται ἢ σειρά αὕτη διὰ τῆς **Μυκόνου** καὶ τῆς Δήλου. Δευτέρα σειρά, ἢ τῆς **Γυάρου**—**Σύρου** φαίνεται συνέχεια ὡσαύτως τῆς Εὐβοίας, ἐνῶ ἡ δυτικωτάτη **Κέας**—**Κύθνου**—**Σερίφου**—**Σίφνου** εἶνε προέκτασις τῆς Ἀττικῆς. Ἡ ἐν τῇ κέντρῳ σειρά διατείνεται ἐκ Δ. πρὸς Α. ὡς ἰδία συστάς: **Πάρου**, **Ἀντιπάρου**, **Νάξου** μετὰ πολυαριθμῶν ἄλλων ἐρημονήσων. Κάθετον δὲ πρὸς τὰς πρώτας σειράς σχηματίζει ἡ σειρά **Φολεγάνδρου**, **Σικίνου**, **Ἴου**—**Ἀμοργοῦ**. Αἱ σειραὶ αὗται κλείονται διὰ τῶν νοτιωτάτων **Μήλου**, **Κιμώλου**, **Πολυαίγου**, **Θήρας** καὶ **Ἀνάφης**.

Αἱ πλεῖσται τῶν Κυκλάδων ἀνήκουν εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην γεωλογικὴν περιοχὴν τοῦ Κυκλαδικοῦ συστήματος. Ἄλλαι ὑφίστανται ὡς ὄγκοι μὲ εὐθείας ἀκτὰς (Ἄνδρος, Τήνος, Νάξος), ἄλλαι σχηματίζουνσι κοιλίσκους καὶ λιμένας (Πάρος, Μῆλος). Εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν πετρώματα ὑπάρχουν μάρμαρα καὶ ἄλλα ὀρυκτὰ (ἢ Ναξία σμύρις). Μόνον ἡ νοτιωτάτη σειρά συνίσταται ἐκ νεωτέρων πετρωμάτων· ἰδίᾳ ἡ **Θήρα** (Σαντορήνη), συνίσταται ἐκ νέων ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων (θηραϊκὴ γῆ). Τὸ μνηοειδὲς αὐτῆς σχῆμα μετὰ τῆς νησίδος Θηρασίας ἀποτελεῖ γιγάντειον κρατῆρα ἡφαιστείου θαλασσοβούτου. Ἐν τῇ κλειστῇ τούτῳ κόλπῳ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν κοιτῶν τῆς Θήρας ἐσχηματίσθη ἀπὸ τοῦ 2ου αἰῶνος π. χ. νέα μικρὰ νησοσυστάς (αἱ Καϋμέναι), κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1868—1870 ἐπὶ τούτων ἐσχηματίσθη τὸ νέον ἡφαιστειογενὲς τοῦ Γεωργίου. Τὸ εὐφορον ἡφαιστειογενὲς ἔδαφος τῆς Θήρας συντελεῖ εἰς τὸν ἄφθονον καὶ ἐκλεκτὸν αὐτῆς οἶνον.

Ἡφαιστειογενὲς εἶνε καὶ ἡ Μῆλος, ἀλλ' ἀρχαιοτέρας συστάσεως· αὕτη παρέχει μυλοπέτρας, θεῖον καὶ στυπτηρίαν.

Καίτοι αἱ νῆσοι ἔχουν ὠκεάνειον κλίμα, ὁ σφοδρὸς βορρᾶς ἐμποδίζει τὴν ἐξάπλωσιν τῆς βλαστήσεως. Ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, ἐπωφελοῦμενοι τῶν εὐφόρων καὶ ὑπηνέμων κοιλάδων (οἶνος, ἔλαιον, ἐσπεριδοειδῆ)· ὡσαύτως ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν (τυρὸς Νάξου, Μυκόνου). Πολυάριθμα χωρία εἶνε ἐκτισμένα μακρὰν τῶν ἀκτῶν, ἐκ φόβου τῶν πειρατῶν,

ναυτιλίαν δ' ὀλίγαι νῆσοι ἔχουν προαγάγει (Σῦρος, Ἄνδρος).

Ἀρχαιότερον, ὡς λιμὴν τῶν διερχομένων διὰ τοῦ Αἰγαίου πλοίων, καὶ ὡς ἐμπορικὸν κέντρον ἐχρησίμευεν ἡ Δῆλος. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν μέσων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, τὸ ἐμπορικὸν κέντρον κατέλαθεν ἡ Σῦρος, ἔνθα ἐκτίσθη ἡ **Ἐρμούπολις** (19), κατὰ εὐρύχωρον λιμένα. Ἡ πόλις αὕτη ἔχει 13 ὑφαντουργεῖα καὶ κλωστήρια, 12 βυρσοδεφεῖα, 10 ἐργοστάσια λουκουμιῶν, ναυπηγεῖον καὶ δεξαμενὴν.

10. Κρήτη.

[8.600 τετρ. χιλ.—350 χιλ. κατ.].

Τὸ Αἰγαίον πέλαγος περιβάλλεται νοτιώτατα ὑπὸ τῆς μεγαλο-νῆσου Κρήτης, ἥ ὁποία ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς Κάσου, τῆς Καρπάθου καὶ τῆς Ρόδου, διατείνεται πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν Ἀντικυθήρων καὶ Κυθήρων πρὸς τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ κατὰ μῆκος ἑκτασίς ἐκ Δ. πρὸς Α. (255 χιλιόμε.), ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰ στολιδωσιγενῆ αὐτῆς ὄρη (Λευκά, Ἰδη καὶ Δίκτη). Ἡ Ἰδη (κ. Ψηλορείτης), κατέχει τὸν κεντρικὸν κορμὸν τῆς νήσου καὶ εἶνε κατὰ τὸ ὕψος ἴση πρὸς τὸν Παρνασσὸν (2457 μ.). Μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς νοτίας παρακτίου **Ἀστερουσίας**, ἐκτείνεται ἡ πεδιάς τῆς **Γόρτυνος** (κ. Μεσσαρά), ἡ μεγίστη καὶ εὐφορωτάτη τῆς νήσου.

Ἡ νοτία ὅμως αὕτη πλευρὰ στερεῖται λιμένων. Εὐνοϊκωτέρα εἶνε ἡ πρὸς τὸ Αἰγαίον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα πλευρά. Ἐνταῦθα ὑπάρχουν καὶ κόλποι καὶ λιμένες, (ὁ κάλλιστος τῆς Σούδας), ὡς καὶ παράλια πεδιάδες εὐφοροὶ, προϊόντα : ἄφθονον ἔλαιον, (15 ἑκατ. ὀκάδ. ἐτησίως), σῦκα, κάστανά, ἐσπεριδοειδῆ, βαλάνιδια, — τυρός. Ἐνταῦθα κεῖνται αἱ τρεῖς παράλια πόλεις τῆς νήσου. **Χανιά** (25) πρὸς Δ., **Ρέθυμνος** (9), καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ μέρῃ τῆς νήσου τὸ **Ἡράκλειον** (25). Μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ Ἡρακλείου ἔκειτο ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις Κνωσσός, ἡ φορεὺς τοῦ ἀρχαιοτάτου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

11. Ἰόνιοι νῆσοι.

[Ἄνευ τῶν Κυθήρων 224 χιλ. κατ.].

Αἱ νῆσοι αὗται εἶνε λείψανα τῆς καταβυθισθείσης χώρας μεταξὺ

τούτων καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος· διὰ τοῦτο εἶνε καὶ εὖσειστοι, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔπαθον κατὰ καιροῦς φοβεράς καταστροφάς (Ζάκυνθος, Λευκάς).

ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἴονιοι νῆσοι ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1863 ἐσχημάτιζον ἴδιον κράτος, ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς Ἀγγλίας· ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἐπτάνησος ἐκ τῶν 7 κυρίων νήσων. Τούτων δύο, τὰ **Κυθήρα** καὶ ἡ **Ζάκυνθος**, παράκεινται τῇ Πελοποννήσῳ· τρεῖς, ἡ **Κεφαλληνία**, ἡ **Ιθάκη** καὶ ἡ **Λευκάς**, παράκεινται τῇ Ἀκαρνανίᾳ· αἱ λοιπαὶ δὲ δύο, οἱ **Παξοὶ** καὶ ἡ **Κέρκυρα**, κεῖνται ἀντικρὺ τῆς Ἡπείρου.

Τὸ κλίμα τούτων, λόγῳ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης τοῦ Ἰονίου εἶνε γλυκύτατον, ἡ ὑγρασία μεγαλυτέρα καὶ αἱ βροχαὶ διαρκέστεραι ἢ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι. Διὸ οὐ μόνον τὰ ὄρη εἶνε θαλάσσιον, ἀλλὰ καὶ πεδιάδες κατάφυτοι ἐκ ποικίλων δένδρων καὶ ἀνθέων· τὰ κυριώτατα προϊόντα εἶνε οἶνος, σταφίς καὶ ἰδίᾳ ἄφθονον ἔλαιον. Ἐνεκα τῆς εὐφορίας ταύτης καὶ ὁ πληθυσμὸς ἐνταῦθα (πλὴν τῶν Κυθήρων) εἶνε πυκνότερος ἢ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας, (πυκνότετος ἐν Κερκύρᾳ, 170 κ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλίῳ.).

α') Πτωχοτάτη σχετικῶς νῆσος εἶνε τὰ παρὰ τὴν Μαλέαν, **Κυθήρα** (13), κατὰ μικρὰ χωρία οἰκουμένη. Τούναντίον, εὐφορωτάτη εἶνε ἡ ἀπέναντι τῆς Ἠλίδος **Ζάκυνθος** (38, τὸ ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς), ἔχουσα καὶ πηγὰς πισσασφάλτου. Τὸ ἐμπορικὸν κέντρον εἶνε ἡ πρωτ. τῆς νήσου **Ζάκυνθος** (14), κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν.

β') Ὅμοιοι πρὸς τὴν πολύκολπον μορφήν τῆς Ἀκαρνανίας εἶνε αἱ ἀπέναντι τῆς χώρας ταύτης **Κεφαλληνία** καὶ **Ιθάκη**. Ὁ διαμελισμὸς οὗτος παρώρμησε τοὺς κατοίκους τούτων εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Ἡ Κεφαλληνία εἶνε ἡ μεγίστη τῶν Ἰονίων (720 τετρ. χιλίῳ., 60 χιλ. κατ.), ἔχουσα τὸ ὑψιστον ὄρος τῶν νήσων τούτων, τὸν **Αἶνον** (1620 μ. ὑψ.), καλυπτόμενον ὑπὸ ἐλατῶν. Αἱ κύριαί πόλεις εἶνε τὸ **Αργοστόλιον** (7 ¹/₂), καὶ τὸ **Διξοῦριον** (4), ἀμφότεραι κατ' ἀσφαλὲς κόλπον.

Πλησιεστάτη εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν εἶνε ἡ βορειοτέρα **Λευκάς**. Ὁμιχλὸς ζωστήρ συνδέει ὡς ἰσθμὸς τὴν νήσον μετὰ τῆς Ἀκαρνα-

νίας, ταμείς τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Κορινθίων. Ἐνταῦθα σχηματίζεται καὶ λιμνοθάλασσα, χρησιμεύουσα ὡς ἀλική. Ἡ πολίχνη **Δευκάς** (5), κεῖται κατὰ τὴν λιμνοθάλασσαν ταύτην καὶ τὸν ἰσθμὸν. Μικρὰ μόνον πλοῖα εἶνε δυνατόν νὰ διέλθωσι διὰ ταύτης· τὰ μεγάλα ἀτμόπλοια διαπλέουν πρὸς δυσμὰς τῆς νήσου, παραπλέοντα τὸ τρικυμιῶδες ἀκρωτήριο **Δευκάταν** (κ. τῆς Κυρᾶς).

γ') Οἱ **Παῖοι** εἶνε δύο νησιδες ἀπέναντι τῆς Ἡπειρωτικῆς Πάργας. Παράγουν ἔλαιον, καὶ κατοικοῦνται κατὰ μικρὰ χωρία (4).

Ἡ δὲ βορειοτάτη **Κέρκυρα** εἶνε σπουδαιότατη, διὰ τε τὴν εὐφορίαν αὐτῆς καὶ διὰ τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέχει· διὰ ταύτης διέρχονται αἱ ἀτμοπλοῖκαὶ γραμμαὶ πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Κατὰ μῆκος τῆς Ἡπείρου ἐκτεινομένη, πρὸς Β. προσεγγίζει ταύτην κατὰ πορθμὸν εὖρους 2 ¹/₂ μίλις χιλιομέτρων.

Ὠραιότατοι ἐλαιῶνες στολίζουν τὰς πεδιάδας καὶ τοὺς λόφους τῆς νήσου, ὑπὸ τὰς ἐλαίας δὲ σπεύρονται γεώμηλα, κύαμοι καὶ ἄλλα. Τὸ παραγόμενον ἔλαιον εἶνε ἄφθονον. Ἡ θέσις τῆς πόλεως **Κερκύρας** (27). εἶνε ὠραία, ἀπέναντι τῆς Ἡπείρου. Ἐχει βιομηχανικὰ καταστήματα, ἐν οἷς καὶ λιθογραφεῖον.

Τὸ οἰκονομικὸν μέλλον τῆς Ἑλλάδος.

Ὅτε ἡ Ἑλλὰς διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἐξήλθεν ἐλευθέρα, εὗρίσκετο κατεσπαργμένη, ἔχουσα κατοίκους μὲν 500 χιλ. Ἐκτοτε οὐ μόνον τὰ ὄρια αὐτῆς κατὰ καιροὺς ἡυξήθησαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς σημαντικὰς ἔχει σήμερον νὰ ἐπιδείξῃ. Πόλεις ὠραίας, τεχνητοὺς λιμένας, καὶ ἄλλα τεχνητὰ ἔργα, (ὡς ἡ διώρυξ τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ, ἡ ἀποξηράνσις τῆς Κωπαΐδος), σιδηροδρόμους, στόλον ἐμπορικὸν καὶ πολεμικόν, διαφόρους βιομηχανίας. Ἦδη, μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἤρchiσε νὰ ἐπιδίδεται εἰς τὴν περαιτέρω αὐτῆς πρόοδον, διὰ μεταρρυθμίσεων καὶ ἔργων, ὅπως αὐξήθῃ ὁ οἰκονομικὸς αὐτῆς πλοῦτος.

Ἡ κυριωτέρα φροντίς στρέφεται εἰς τὴν ἄγρονομίαν. Κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἡ διανομή τῆς καλλιεργήσιμου γῆς, ἐν μέσῳ τῆς ὀρεινῆς χώρας, ἐπιφέρει τὰς μικρὰς ἰδιοκτησίας, ἀλλ' ἀπὸ τῶν βαθυπέδων τῆς Φθιώτιδος καὶ τῆς Θεσσα-

λίας, ἄρχεται ἡ περιοχὴ μεγάλων σχετικῶς ἰδιοκτησιῶν. Ἡ διαφορά αὕτη μεταξύ τῶν δύο τούτων τμημάτων προέρχεται, τόσον ἐκ φυσικῶν ὥρων, ὅσον καὶ ἐξ ἱστορικῶν λόγων. Αἱ μεγάλαι ἰδιοκτησίαι (τσιφλικία), ἀνάγονται οὐ μόνον εἰς τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πρὸ αὐτῶν κυρίους Ἑλλήνας ἢ ξένους. Τὸ τοιοῦτον ὑπόκειται εἰς δυσμενεῖς συνθήκας διὰ τὴν οἰκονομίαν, ἐφ' ὅσον οἱ ἐν ταῖς ἰδιοκτησίαις καλλιεργηταί, διοικοῦνται ὑπὸ ἰδιοκτήτου μακρὰν διαμένοντος. Διὰ τοῦτο σήμερον γίνονται ἀπαλλοτριώσεις γαιῶν, καὶ συνιστῶνται γεωργικοὶ συνεταιρισμοί. Οὕτως οἱ ἐργάται θὰ ἐφοδιάζωνται διὰ νέων γεωργικῶν μηχανῶν θὰ λιπαίνουσι τὸ ἔδαφος διὰ τεχνικῶν μέσων· τὰ ὀρμητικὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν θὰ τακτοποιῶνται, αἱ δὲ πεδιάδες θ' ἀρδεύονται κατ' ἀρέσκειαν· τὰ ἔλη θὰ ἀποξηραίνωνται, οὕτως, ὥστε οὐ μόνον νὰ αὐξάνηται ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπαλλάσσωνται οἱ κάτοικοι τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν.

Ἄλλαι κύριαι φροντίδες εἶνε ἡ παγίωσις τῆς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας, καὶ ἡ πύκνωσις τῆς συγκοινωνίας, δι' ἐπεκτάσεων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ ἀμαξιτῶν ὁδῶν.

Β'. ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

[22.000 τετρ. χιλιόμε., ἥτοι ὀλίγον μεγαλυτέρα τῆς Πελοποννήσου [1.800.000 κατ.].

Θέσις. Τὸ νοτιοανατολικὸν τμήμα τῆς μεγάλης χώρας Θράκης, τῆς ὁποίας τὸ μέχρι τῆς Τσατάλτζας μέριστον τμήμα κατεῖχeto ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1822 ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, ὀρίζεται πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἑβρου, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ, μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ὀλίγα ἔτι χιλιόμε. πέραν ταύτης. Ἐκεῖθεν, τὰ πρὸς Β. ὄρια σχηματίζονται μετὰ τῆς Βουλγαρίας· ταῦτα διατέμνουσι τὸν παραπόταμον τοῦ Ἑβρου Τόντζον, καὶ διευθυνόμενα πρὸς Α. ἀκολουθοῦν τὸ βόρειον μεθύδιον τοῦ Ἐργίνου (παραποτάμου τοῦ Ἑβρου), μέχρι τοῦ ποταμίου τῆς Ρεσδάγιας, τὸ ὁποῖον ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον, παρὰ τὴν κώμην Ἀγ. Στέφανον.

Θαλάσσιος διαμελισμός. Τὴν χώραν ταύτην βρέχει ἡ βορειοανατολικὴ γωνία τοῦ Αἰγαίου πελάγους (Μέλας κόλπος)

ὁ Ἑλλήσποντος (Δαρδανέλλια), ἡ Προποντίς, ὁ Βόσπορος καὶ ὁ Εὐξείνιος πόντος. Ὅλαι αἱ κατὰ ταύτας παραλίας εἶνε ἀπότομοι ἀκταί, καθ' ὅσον προέρχονται ἐκ νεωτέρων ῥηγμάτων τῆς καταδυσάσης χώρας μεταξὺ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μόνον εἰς ὀλίγα μέρη καὶ κατὰ μικρὰς ἐκτάσεις διακρίνεται ἡ ἀκτὴ δι' ὀμαλῶν αἰγιαλῶν. Ἄν δ' ἐξαίρεσωμεν τὰς δύο λοφώδεις χερσονήσους, τὴν Θρακικὴν τῆς (Καλλιπόλεως) καὶ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Θράκη δὲν ἔχει τὸν μέγαν διαμελισμὸν καὶ τοὺς λιμένας, τὰς ὁποίας ἔχουν αἱ ἀκταί τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος.

Ἡ χερσονήσος τῆς Κων]πόλεως (ἴση τῇ Ἀττικῇ) χωροῦσα ἐκ Δ. πρὸς Α. καταπίπτει ἀποτόμως ἀπὸ ὕψους μέχρι 160 μ. εἰς τὸν Βόσπορον, ὁ ὁποῖος ἔχει πλάτος 660 μ. συνεχίζεται δ' ἡ ξηρὰ πέραν τούτου διὰ τῆς Βιθυνικῆς χερσονήσου (τῆς Νικομηδείας). Ὁ Βόσπορος ὁμοιάζει πρὸς ποταμὸν, ὅπως καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ($1\frac{1}{2}$ — 3 χιλ. εὐρους), ὁ ὁποῖος ἀνοίγεται εἰς μῆκος 70 χιλιομ. μεταξὺ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου καὶ τῆς Ἰδαίας χερσονήσου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Διάπλασις τοῦ ἑδάφους. Ὅλην τὴν Τουρκ. Θράκην κατέχει προέκτασις τοῦ Μακεδονοθρακικοῦ συστήματος, ἀνυψουμένη πρὸς Α. τοῦ ῥήγματος τοῦ Ἑβρου. Ἡ μορφὴ αὐτοῦ εἶνε ὀγκώδης, ἀλλὰ τὸ ὕψος μικρὸν (300-1.000 μ. ὕψ.). Οἱ ὑψηλότεροι κορμοὶ εἶνε Β. Α. (ὄρη τῆς Στράντζας) καὶ πρὸς τὴν Προποντίδα (Ἰερὸν ὄρος).

Ἡ ὁδοὶ τῆς ξηρᾶς. Τὰ δύο τρίτα τῆς χώρας ἀνήκουν εἰς τὴν ποταμίαν χώραν τοῦ Ἑβρου, τοῦ μεγίστου ποταμοῦ τῆς χερσονήσου. Οὗτος κατερχόμενος ἐκ τῆς Βουλγαρίας ῥέει εἰς τὴν ἑμῶν νυμον χαμηλὴν κοιλάδα· ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως μέχρι τῶν ἐκβολῶν ἡ ἀπόστασις εἶνε 140 χιλιομ. Μακροτέρα ἐν τῇ Τουρκικῇ Θράκῃ κοιλάς εἶνε ἡ τοῦ παραποτάμου Ἐργίνου, ἡ μεγάλη κεντρικὴ λεκάνη τῆς Θράκης· αὕτη ἄρχεται παρὰ τὴν πολίχνην Τυρολόην καὶ τῶν ὕψων τῆς Στράντζας· ὁ Ἐργίνης ῥέει Ν.Δ. δεχόμενος ἐκατέρωθεν πολλοὺς παραποτάμους· ἡ κοίτη αὐτοῦ εὐρύνεται μέχρι 4 χιλιομ.

Ὁ Ἑβρος μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶνε πλωτὸς διὰ μικρῶν λέμβων, εἶνε δὲ δυνατὸν διὰ κανονισμοῦ τῆς κοίτης αὐτοῦ νὰ γίνῃ πλωτὸς καὶ διὰ μικρῶν ἀτμοπλοίων.

Οἱ λοιποὶ ποταμοὶ εἶνε παράκτιοι ρύακες ἢ χεῖμαρροι.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς Θράκης παρουσιάζει μεγάλας ἀντιθέσεις, παρὰ τὴν μικρὰν σχετικῶς ἔκτασιν αὐτῆς. Μόνον ἡ Θρακικὴ χερσόνησος καὶ τὰ παρὰ ταύτην στενὰ παράλια ἔχουν ἀκόμῃ τὴν γλυκεῖαν ἐπίδρασιν τοῦ Μεσογειακοῦ κλίματος. Ἡ πτώσις τῆς βροχῆς κυμαίνεται μεταξύ 0,75 μ. μέχρις ἐνὸς μέτρου, πίπτουσα καὶ κατὰ τὸ θέρος. Ἡ μεγίστη θερμοκρασία τῆς Κων]πόλεως εἶνε 14° (ψυχρὰ ἀναλόγως τοῦ γεωγρ. πλάτους, τὸ ὅποιον εἶνε 41°), ἡ δὲ διαφορὰ τῆς θερμοκρασίας μεταξύ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ θέρους εἶνε μεγαλυτέρα ἢ ἐν Ἑλλάδι· τὸν χειμῶνα κατέρχεται αὕτη πολ- λάκις εἰς—16°. Κατὰ τὴν λεκάνην τοῦ Ἐργίνου καὶ τὴν κοιλίαν τοῦ Ἐβρου κατέρχεται ἔτι χαμηλότερον· ἐνταῦθα ἡ ξηρασις εἶνε μεγαλυτέρα, τὸ δὲ κλίμα ἔχει ἡπειρωτικὸν χαρακτῆρα.

Βλάστησις. Εἰς τὴν Τουρκικὴν Θράκην διακρίναι τις τρεῖς διαφόρους ζώνας, εἶνε δ' αὗται 1) ἡ νότιος ἀκτὴ μέχρι τοῦ Βοσπόρου, ἡ ὁποία ἀνήκει μόλις εἰς τὴν ἀειθαλῆ ζώνην· 2) ἡ λεκάνη τοῦ Ἐβρου, ἡ ὁποία, πλὴν ὑδρηλῶν τινῶν μερῶν, εἶνε χώρα στεπ- πώδης φέρουσα μόνον ἐκασταχοῦ θάμνους· εἶνε κατάλληλος μᾶλλον πρὸς κτηνοτροφίαν· 3) ἡ βορειανατολικὴ ὀρεινὴ χώρα μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ἡ ὁποία εἶνε ἡ μεταβατικὴ χώρα τῆς Μεσογειακῆς βλα- στήσεως καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὴν Ποντικὴν περιοχὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐνταῦθα ἐκτείνονται πυκνὰ δάση φυλλοβόλα (δρυαί, δρύες καὶ ἄ.) μετὰ πυκνῶν θάμνων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἰδιάζει τὸ Ποντι- κὸν ῥοδόδενδρον.

Κατὰ τὴν χερσόνησον τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶνε περίφη- μον τὸ δάσος τοῦ Βελιγραδίου, ἀποτελούμενον ἐκ ποικίλων δένδρων (δρυῶν, καστανεῶν, καρυδεῶν, πετελεῶν, λευκῶν, θαλασσίων πευ- κῶν, ἐλατῶν κ. ἄ.). Αἱ δ' ἀκταὶ τοῦ Βοσπόρου καλλωπίζονται ὑπὸ ποικίλων δένδρων. Παρὰ τὰς πεύκας τὰς δάφνας καὶ τὰς μυρσίνας ὑψοῦνται πενήθμως οἱ κυπάρισσοι τῶν κομητηρίων τῆς Κων]πόλεως.

Ποοῦντα. Μεγάλῃ οἰκονομικῇ ἀξίᾳ τῆς χώρας εἶνε ἡ χρη- σιμοποίησις τῶν δασῶν. Ἡ μέχρι τοῦδε ὅμως κακὴ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν διὰ ξυλείαν ἔχει ἐλαττώσει τὴν δασικὴν ἔκτασιν Ἀλλῶς τε

ἐκπαλαί ἔχουν ἐκκοπή δάση διὰ κατασκευὴν πλοίων ὑπὸ Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἄλλων κυρίων.

Ἡ Θράκη εἶνε χώρα κατάλληλος πρὸς καλλιεργίαν· σήμερον ὅμως μικρὸν μόνον μέρος τοῦ εὐφόρου αὐτῆς ἐδάφους εἶνε ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν. Ἡ δὲ κακὴ Τουρκικὴ διοίκησις καὶ οἱ τελευταῖοι ἐνταῦθα ἀλλεπάλληλοι πόλεμοι καὶ διωγμοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπέφερον ὀπισθοδρόμησιν. Τινὲς θέσεις ἔχουν τεχνητὴν ἄρδευσιν, ἄλλαι δέ, ἰδίᾳ λαχανόκηποι, ἀρδεύονται διὰ φρεατίων ὑδάτων (μαγγανοπηγάδων). Ἡ γεωργία τελεῖται ἄνευ λιπασμάτων.

Εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὰς κοιλάδας εὐδοκιμοῦν πάντα τὰ εἶδη τῶν ἀγρῶν, ἰδίᾳ ὁ σίτος καὶ ὁ ἀραβόσιτος. Οἱ ἀγροὶ περιβάλλουν ἕκαστον χωρίον, χωρὶς νὰ συνέχωνται πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑβρου εὐδοκιμεῖ καὶ ὄρυζα καὶ βάμβαξ. Καπνὸς παράγεται εἰς τὰς παραλίους περιοχὰς καὶ τὰ κράσπεδα τῆς μεγάλης λεκάνης τοῦ Ἑρρίνου. Τὸ ἄριστον εἶδος εἶνε τοῦ Ἀνακτορίου (Σαράι).

Ὅπωροφόρα δένδρα εὐδοκιμοῦν, ἰδίᾳ εἰς τὴν νοτίαν παραλίαν, (μωρέαι, ροιαί καὶ συκαί). Οἶνος παράγεται καθ' ὅλην τὴν Θράκην, θεωρούμενος ὡς ἐκλεκτός. Λαχανικὰ ἐν μεγάλῳ βαθμῷ, ἐν οἷς ἐξάρετοι πέπωνες καλλιεργοῦνται παρὰ τὴν Κων]πολιν, δύναται δ' ἡ παραγωγή ἐνταῦθα διὰ τεχνητῆς ἀρδεύσεως νὰ αὐξηθῇ.

Ἡ κτηνοτροφία συνδέεται μετὰ τῆς γεωργίας. Πρόβατα καὶ αἰγες τρέφονται κατὰ τὰ ὄρη, ἐπιφέροντα καταστροφὴν εἰς τὰ δάση. Βόες ὑπάρχουν σχετικῶς ὀλίγοι, περισσότεροι δὲ βοῦδαλοι, οἱ ὅποιοι ὑποβάλλονται εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ ἀρότρου. Πλὴν τῶν ὄνων καὶ ἡμιόνων, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὡς ὑποζύγιον χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ Ἀραβικὴ κάμηλος.

Οἱ κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Τουρκικῆς Θράκης ἀνέρχεται εἰς 1.800.000, πλέον ὅμως τοῦ ἡμίσεως τούτου, ἀνήκει εἰς τὴν Κων]πολιν. Πλὴν τῆς Κων]πόλεως, ἡ λοιπὴ Θράκη κατοικεῖται ἀπὸ χωρία ἢ μικρὰς πόλεις ἀραιῶς (30 κάτ. ἀνὰ ἓν τετρ. χιλ.). Μόνον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑβρου ἡ πυκνότης ἀνέρχεται εἰς 75 κάτ.

Ἑλληγες σήμερον μετὰ τοὺς διωγμοὺς κατοικοῦν μόνον ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει (περὶ τὰς 400 χιλ.), πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, καὶ πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Θράκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ

στρατοῦ, κατέχουν ἔτι ἐν τῇ λοιπῇ Θράκῃ περὶ τὰς 400 χιλ. Ἕλληνες. Σήμερον ἐν ταύτῃ ὁ ξένος πληθυσμὸς ἀποτελεῖται ὑπὸ Τούρκων καὶ ὀλίγων Ἰουδαίων.

Συγκοινωνία. Συγκοινωνία καὶ ἐμπόριον σχεδὸν ἐλλείπει. Σπανίως μεταβαίνουν Τούρκοι χωρικοὶ εἰς τὰς ἐγγὺς πολίχνους πρὸς ἐμπόριον. Τὰ παράλια μάλιστα τοῦ Εὐξείνου εἶνε ἄξενα. Μικρὸν ἐμπόριον ἐνεργεῖται κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία ἐκ τῆς πρωτεύουσας ἄγει εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀκολουθοῦσα τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐργίνου. Πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διέρχεται τὸν Ἑβρον καὶ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους φθάνει εἰς τὸ προάστειον τῆς πόλεως ταύτης Καραγάτς, ἐκεῖθεν δέ, ἀκολουθοῦσα ἐπὶ τι διάστημα τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἑβρου, εἰσέρχεται εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Διακλάδωσις τῆς γραμμῆς ταύτης εἶνε ἡ Μπαμπὰ ἐσκή—Σαράντα Ἑκκλησιῶν.

Ἡ ἀξία τῆς σιδηροδρομικῆς ταύτης γραμμῆς ἔγκειται εἰς τὴν διεθνῇ ἑνώσει τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Κων/πόλεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς.

Πόλεις. Στρατηγικὴν καὶ οἰκονομικὴν σημασίαν κατέχει ἡ Ἀδριανούπολις, κειμένη ἐν καταλληλοτάτῃ πρὸς τοῦτο θέσιν· εἶνε ἡ πύλη, ἡ ὁποία ἄγει ἐκ δυσμῶν εἰς τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ Ἑβρου καὶ τὸ προπύργιον τῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁδοῦ. Ἐνταῦθα συμβάλλουν εἰς τὸν Ἑβρον ὁ Ἀρδὰς καὶ ὁ Τόντζος εἰς ὕψ. 40 μ. ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Αυτοκράτορος Ἀδριανοῦ, καὶ ἤκμαζε κατὰ τὴν Βυζαντινὴν Αυτοκρατορίαν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων, διετέλεσεν ὡς πρωτεύουσα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐχει βιομηχανίαν βαμβακίων καὶ μεταξίνων ὑφασμάτων. Πρὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνῆρχετο εἰς 120 χιλ. κατ., τῶν ὁποίων 50 χιλ. ἦσαν Ἕλληνες. Ἡ πόλις ἔχει ὄψιν μεγάλου χωρίου.

Αἱ κατὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν κεντρικαὶ θέσεις εἶνε μικροῦ λόγου ἀξίαι. Ἡ *Μακρὰ Γέφυρα* κεῖται κατὰ τὸν Ἐργίνην. Αἱ *Σαράντα Ἑκκλησίαι* εἶνε μεγαλυτέρα, (17), κεῖται ὁμῶς πρὸς τὰς ὑπορείας τῆς Στράντζας καὶ συνδέεται μετὰ τῆς κυρίας γραμ-

μῆς δι' ἰδίας διακλαδώσεως. — Ἡ **Ἀρκαδιούπολις** (κ. Λουλὲ—Βουργάζ) ἀπέχει τῆς γραμμῆς ὀλίγα χιλιόμε. πρὸς Β. (6 χιλ. κ.)—Ἡ **Τσορλοῦ** ἢ **Τυρολόη** (7) κεῖται ἀνατολικώτερον, παρὰ τὸν ὁμώνυμον παραπόταμον τοῦ Ἐργίνου.

Σπουδαιότεραι πολίχναι κεῖνται κατὰ τὰ παράλια τῆς Προποντίδος, ὅπου σχηματίζονται μικρὰ παράλια πεδία· τινὲς τούτων ἔχουν προικισθῇ καὶ διὰ λιμένων. Ἡ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑδρου **Αἶνος** σήμερον εἶνε ἀσήμενος. Εἰς τὴν Θρακικὴν χερσονήσον, ἥ ὁποία νῦν εἶνε κεκυρηγμένη οὐδετέρα, προΐσταται ἡ **Καλλιπολις** (8), κατὰ τὸ βόρειον στόμιον τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἡ Ἑλληνικωτάτη **Ῥαιδεστός** (21) ἔχει ἀξιόλογον ἐμπόριον.—Ἡ **Ἡράκλεια** (π. Πέρηνθος) καὶ ἡ **Σηλύβρια** κεῖνται ἀνατολικώτερον.

Θαυμασία εἶνε ἡ τοπογραφικὴ θέσις τῆς **Κωνσταντινουπόλεως**, «τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων». Ἡ κυρία πόλις (Τουρκ. Σταμπούλ) κεῖται ἐπὶ μικρᾷ τριγωνικῆς χερσονήσου ἐπταλόφου, σχηματιζομένης ὑπὸ τῆς Προποντίδος, τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Κερατίου κόλπου. Ἐνταῦθα διασταυροῦται ἡ κατὰ ξηράν καὶ ἡ κατὰ θάλασσαν συγκοινωνία. Ὁ Κεράτιος κόλπος (ἢ Χρυσοῦν Κέρας) εἶνε ἕξω τοῦ διαρκοῦς ρεύματος τοῦ Βοσπόρου, τὸ ὅποιον ῥέει μὲ ταχύτητα 9 ἕως 10 χιλιομ. καθ' ὥραν. Ἡ πόλις ἰδρύθη τὸ πρῶτον ὡς ἀποικία Ἑλλήνων ὑπὸ τὸ ὄνομα Βυζάντιον (667 π. Χ.), ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (324 μ. Χ.) ἐκτίσθη ὡς μεγάλη πρωτ. τῆς Ἑλληνικῆς Αυτοκρατορίας καὶ ὡς πρώτη πόλις τοῦ κόσμου. Ἐκεῖθεν τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος εἶνε σήμερον αἱ Ἑλληνικαὶ καὶ Εὐρωπαϊκαὶ συνοικίαι **Πέραν** καὶ **Γαλατᾶς**, εἰς δὲ τὴν ἀπέναντι Ἀσιατικὴν ἀκτὴν εἶνε τὰ προάστεια **Χρυσόπολις** (Σκουτάρι) καὶ **Χαλκηδών**. Ἐκ τῆς Χρυσόπολεως ἄρχονται αἱ σιδηροδρ. γραμμαὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ Κων[πόλει] ἀνέρχεται εἰς 400.000. Εἶνε δ' ἡ πόλις μεγίστης σημασίας διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐνταῦθα διαμένει ὁ Πατριάρχης διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος ἐτησίως ἀνέρχεται εἰς 12.000 ἀτμόπλοια διαφόρων ἐθνῶν (τῶν πλείστων Ἀγλικῶν καὶ Ἑλληνικῶν).

Καθ' ὅλον δὲ τὸ μῆκος τοῦ Βοσπόρου χαριέστατα προάστεια τῆς πόλεως ὑψοῦνται κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὀχθας (Ὁρτάκιοι, Θεραπειά, Βαθυρύαξ καὶ ἄλλα).

Γ. ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

[102.000 τετρ. χιλιόμε.—4¹]₂ ἑκατ. κάτ.—46 κάτ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλιόμε.]

Θέσις, σχῆμα καὶ ὄρια. Τὸ βασιλείον τῆς Βουλγαρίας κατέχει τὸ Β. Α. τμήμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Τὸ μέγεθος αὐτῆς εἶνε μικρότερον τοῦ τῆς Ἑλλάδος, διαφέρει ὅμως ἐκείνης κατὰ τὸ ὀγκῶδες τῆς ἐκτάσεως. Ἐχει σχῆμα ὀρθογωνίου τετραπλεύρου, τοῦ ὁποίου ἡ Ἀνατολικὴ καὶ μικροτέρα πλευρὰ βρέχεται ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Αἱ κατὰ τοῦτον ἅκται, μήκους περίπου 150 χιλιομ., ἔχουν μικρὸν διαμελισμὸν, εἰς δὲ μόνον κόλπος σχηματίζεται, ὁ τοῦ Πύργου (Βουργάζ), ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ῥωμυλίᾳ. Ν. Α., ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τοῦ Ἑδρου ὀρίζεται ὑπὸ τῆς Τουρκίας, περαιτέρω δ' ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν Δυτικὴν Θράκην καὶ Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. Κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτῆς πλευρὰν ὀρίζεται ὑπὸ τῆς Νοτιοσλαβίας (Σερβικῆς Μακεδονίας καὶ Σερβίας) καὶ κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν ὑπὸ τῆς Ῥουμανίας.

Αἱ χώραι τῆς Βουλγαρίας. Διὰ μέσου τῆς Βουλγαρίας ἐκτείνεται τὸ ὄρος Αἶμος (κ. Βαλκάνια), τὸ ὁποῖον διαιρεῖ ταύτην εἰς δύο μεγάλας ἰδίας χώρας, 1) εἰς τὴν πρὸς Ν. **Βόρειον Θράκην**, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς λεκανῶν καὶ 2) εἰς τὴν πρὸς Β. **τραπεζοειδῆ κυρίως Βουλγαρίαν**.

1. α). Ὁ Αἶμος εἶνε μακρὸν σύστημα ὀρέων μήκους 660 χιλιομ. καὶ εὗρους 30 κατὰ μέσον ὄρον. Βαλκάνια σημαίνει ὄρη δασώδη, τὸ δὲ δασικὸν ὄριον κατὰ ταῦτα φθάνει εἰς τὸ ὕψος τῶν 1850 μ. Ἀρχετὶ ἀπὸ τοῦ παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως Τιμόκου καὶ τελευτᾷ εἰς τὸν Εὐξείνου πόντον. Ὅλον τὸ ὄρος διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα. Τὸ δυτικὸν τμήμα ἐκτείνεται ἐκείθεν τοῦ ὄροπεδίου τῆς Σαρδικίης (κ. Σόφιας) καὶ ὀρίζεται τοῦ κεντρικοῦ συστήματος διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Ἰσκέρου, ὁ ὁποῖος ἐκ τοῦ ὄροπεδίου κατέρχεται εἰς τὸν Δούναβιν. Τὸ κεντρικὸν τμήμα δεικνύει σειρὰν κορυφογραμμῶν καὶ ἀλχένων. Ἡ ὑψίστη ἐνταῦθα κορυφὴ εἶνε Ἰσχι

πρὸς τὴν Κυλλήνην τῆς Πελοποννήσου (2374 μ.), ὁ δὲ χαμηλότερος αὐχὴν (1100 μ.) Ἱστορικὴ εἶνε ἡ διόδος τῆς Σίπκας (1234 μ.), διὰ τῆς ὁποίας σήμερον διέρχεται καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ. Εἰς δὲ τὸ πρὸς ἀνατολὰς τμήμα (Μικρὸς Αἶμος) τὸ ὄρος εὐρύνεται καὶ διασχίζεται εἰς πολλὰς χαμηλὰς ὀροσειράς· κατὰ τὴν ἀκτὴν προέχει τὸ ἀκρωτήριο Αἰμόνιον (κ. Ἑμινέ), ὅπου ἑλληνικαὶ μὲν ἀρχαιόταται δεικνύουν τὸ βόρειον ὄριον τῆς μέχρις ἐνταῦθα ἐκτάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

β) Πρὸς νότον τοῦ Αἴμου ἐκτείνεται χώρα πλήρης κλειστῶν ὀροπεδίων καὶ βαθυπέδων. Τὰ ὀροπέδια εἶνε πρὸς δυσμὰς, τὰ δὲ βαθύπεδα πρὸς Α. Μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων ὀροπεδίων εἶνε τὸ μνημονευθὲν τῆς Σαρδικῆς ἢ τῆς Σόφιας· τοῦτο κατέχει τὸ κέντρον τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ τὴν θέσιν ὅπου διασταυροῦνται αἱ ὁδοί, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Ἰσκέρου, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τῆς Ναῖσοῦ (Νίς) τῆς Σερβίας πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑδρου καὶ τὴν Κων/πολιν. Ἡ ἐνταῦθα πρωτ. τῆς Βουλγαρίας **Σόφια** (120) ἔχει ὅψιν νέας πόλεως καὶ λόγῳ τῆς θέσεως κλίμα ἡπειρωτικὸν (θερμοκρ. τοῦ Ἰανουαρίου—3°). Ὠραίαν ἄποψιν ἔχει τὸ πρὸς Ν. γυμνὸν ὄρος Σκόμιον (κ. Βιτός, 2280 μ.).

γ) Τὸ Σκόμιον συνδέεται πρὸς Ν. μετὰ τοῦ Ῥίλου καὶ τῆς Ῥοδόπης. Τὸ Ῥίλον (π. Δούναξ) ὑψοῦται εἰς τὴν βορειοδυτικωτάτην γωνίαν τῆς Ῥοδόπης μέχρι 2924 μ. καὶ εἶνε μετὰ τὸν Ὀλυμπον τὸ ὕψιστον τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Μεγαλοπρεπὴ δάση ὄρυων, φηγῶν καὶ ἐλατῶν ἔχουν δασικὸν ὄριον 2000 σχεδὸν μέτρων, μετὰ ἀλπείων νομῶν. Ἡ δὲ Ῥοδόπη (κ. Δεσποτοβοῦνι· διὰ τὰς πολλὰς χριστιανικὰς μονὰς αἱ ὁποῖαι ὑφύονται εἰς τὰς κλυτεῖς αὐτῆς) εἶνε ἐκτεταμένον σύστημα ὀγκῶδες ὑψόμενον πολλαχθὺ ὑπὲρ τὰ 2000 μ. Ἐχει σχεδὸν τελείως γυμνωθῆ δασῶν διὰ τῶν πολυαρίθμων αἰγῶν τῶν Κουτσοβλάχων, οἱ ὅποιοι τὸν χειμῶνα κατέρχονται εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Νέστου καὶ τοῦ Ἀρδα. Διὰ τῆς Ῥοδόπης διέρχονται τὰ ὄρια τῆς Βουλγαρικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, κατὰ δὲ τὰς νοτίας ὀροσειράς τὰ πολιτικὰ ὄρια τῆς ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας.

δ) Ἡ Ἀνατολικὴ Ῥωμυλία ἔχει τὸ εὐρὺ βαθύπεδον τοῦ

Ἑβρου. Τοῦτο καλύπτεται ὑπὸ παχέος ὑπομέλανος χοῶς ἐξαιρετικῆς εὐφορίας. Εὐδοκιμοῦν ἐνταῦθα ὅχι μόνον οἱ δημητριακοὶ καρποί, ἡ ἄμπελος, ὁ καπνὸς καὶ ἡ μωρέα, ἀλλὰ καὶ ἡ ὄρυζα καὶ ὁ βάμβαξ. Ἡ πρωτ. τῆς Ἀνατ. Ῥωμυλίας **Φιλιππούπολις** (60) κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, κεῖται κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἑβρου καὶ εἶνε νῦν ἡ δευτερεύουσα πόλις τῆς Βουλγαρίας. Ἐχει τὸ πρῶτον ἐμπόριον τῶν γεωργικῶν προϊόντων, διέρχεται δὲ διὰ ταύτης ἡ εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ λοιπὴν Θράκην (Ἑλληνικὴν καὶ Τουρκικὴν) σιδηρὰ ὁδός.

Ἀμέσως πρὸς Β. τῆς κοιλάδος τοῦ Ἑβρου ὁ Ἀνθαιμος (Ἀντιβαλκάνια) ἐκτείνεται παραλλήλως τοῦ Αἴμου. Μεταξὺ τῶν ὁροσειρῶν τούτων ὑπάρχει ἡ κοιλάς τοῦ Τόντζου, παραποτάμου τοῦ Ἑβρου. Πολυάριθμα ὠραῖα χωρία ὑπάρχουν ἐνταῦθα, ἰδιάζουσιν δ' ὅψιν ἔχουν οἱ ἀγροὶ τῶν ῥόδων. Ὀνομοστῇ διὰ τὸ ῥοδέλαιον εἶνε ἡ πολίχνη Καζανλίχ (12), μεγίστη δὲ τὸ Σλιβνον (Σήλιμνος, 25).

Συγκομιδὴ ῥόδων ἐν Βουλγαρίᾳ.

Ἡ φυσικὴ πρὸς τὴν θάλασσαν ὁδὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας εἶνε ἡ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πύργου ἄγουσα. Εἰς τὴν πολίχνην ταύτην, φέρεται σιδηροδρομικὴ γραμμή· ὁ λιμὴν ὅμως αὐτῆς εἶνε ἀβα-

θής, ἔλη δὲ καθιστοῦν τὸ κλίμα νοσηρόν. Διὰ τοῦτο, ὡς κύριος λιμὴν τῆς Βουλγαρίας εἶνε ἡ νέα πόλις Βάρνα (40), κειμένη 80 χιλίωμ. βορειότερον. Ὁ λιμὴν αὐτῆς ἔχει ἤδη ἐκβαθυνοθῆ, ἐξάγονται δ' ἐκ τοῦτου τὰ 40 °] τοῦ διὰ τὸ ἐξωτερικὸν προσοριζομένου ἐμπορίου.

2. Τὸ βόρειον ἀπόκλιμα τοῦ Αἴμου, κατέρχεται ὁμαλῶς εἰς τὴν τραπέζειδῃ χώραν, ἡ ὁποία, φέρουσα πεδινὴν μορφήν, κατέρχεται μέχρι τοῦ Δουνάβεως. Τὸ ὕψος ταύτης εἶνε μεγαλύτερον τῆς Βλαχικῆς πεδιάδος, οἱ δὲ διασχίζοντες παραπόταμοι Ἰσκερος, Βίδος Ἰάντρας κ. ἄ., διέρχονται διὰ βαθειῶν καὶ στενῶν χαραδρῶν, φέροντες πρόσκοιμα εἰς τὴν συγκοινωνίαν.

Ἡ χώρα αὕτη εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς βορείους ἀνέμους· κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ χιών πίπτει ἄφθονος· τὸ θέρος τοῦναντίον εἶνε σχετικῶς θερμόν· αἱ θυελλώδεις θεριναὶ βροχαὶ καθιστοῦν τὸ ἔδαφος κατάλληλον πρὸς παραγωγὴν ἀραβοσίτου, ὡς καὶ σίτου καὶ βρώμης.

Οἱ μεγαλύτεροι οἰκισμοὶ εἶνε, ἄφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τοὺς πρόποδας τῶν προβοῦνων τοῦ Αἴμου, ὅπου αἱ ἐκ Σόφιας σιδηραὶ ὁδοὶ ἄγουν πρὸς τὸ Βιδίνιον (πρὸς Δ.), καὶ εἰς τὴν Βάρναν (πρὸς Α.), ἄφ' ἑτέρου δὲ κατὰ μῆκος τῶν ὀχθῶν τοῦ Δουνάβεως, ὅπου στρατηγικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ θέσεις. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν ἡ Βράτσα (15), ἡ Πλεῦνα (23), τὸ Τίρνοβο (14, ἀρχαία πρωτ. καὶ ὀχυρὰ πόλις κατὰ τὸν Ἰάντραν), ἡ Σοῦμλα (24), ὡσαύτως ὀχυρὰ. Παραδουνάβιοι δὲ σπουδαῖαι πόλεις εἶνε τὸ Βιδίνιον (17), ἐν μέσῳ ἀμπελώνων καὶ μωρεῶν, τὸ Σίστοβο (14), καὶ τὸ Ρουσσούκιον (45), κείμενα ἀπέναντι βλαχικῶν πόλεων.

Πληθυσμός. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Βουλγαρίας (περὶ τὰ 4 ¹/₂ ἑκατ.), συνίσταται κυρίως ἐκ τῶν Βουλγάρων (τὰ ⁸/₁₀). Οὗτοι κατὰγονται ἐκ τῆς κιτρίνης Ἀσιατικῆς φυλῆς, ἡ ὁποία κατέφυκε κατ' ἀρχὰς περὶ τὸν ποταμὸν Βόλγαν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν. Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Αἴμου ἦλθον κατὰ τὴν 7ην ἑκατονταετιρίδα, μετὰ τοὺς Σλάβους, κατοικήσαντες δὲ μετὰ τούτων παρέλαβον καὶ τὴν σλαβικὴν γλῶσσαν. Ἀνίκανοι γὰρ ἐλευθερωθῆναι ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ μόνοι των, ὀφείλουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των εἰς τὰς

νίκας τῶν Ῥώσων κατὰ τὸ 1878· θρασεῖς εἰς τὰς ἀξιώσεις των ἐν τῇ Βαλκανικῇ, κατέλαβον κατ' ἀρχὰς τὴν Ἀνατολικὴν Ῥωμυλίαν (1885), κατὰ δὲ τὴν συμμαχίαν αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων, εἶχον ἐκτείνει τὰ ὅρια τῆς Βουλγαρίας μέχρι τοῦ Αἰγαίου διὰ τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἄλλ' ἡ μωρὰ αὐτῶν πολιτικὴ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἔσχεν ἀποτέλεσμα νὰ χάσουν τὴν Δυτικὴν Θράκην, πλὴν μικροῦ τινος τμήματος παρὰ τὸν Ἄρδαν ποταμόν. Οἱ Βούλγαροι θρησκευτικῶς εἶνε ὀρθόδοξοι χριστιανοί, ἀλλὰ σχιματικοί, ἔχοντες ἰδίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν.

Πλὴν τῶν Βουλγάρων, κατοικοῦν ἐνταῦθα καὶ Τοῦρκοι, Ἀθίγγανοι, ὀλίγοι Κουτσόβλαχοι, Ῥουμᾶνοι, Ἑβραῖοι, Ἀρμένιοι καὶ Ἑλληγες. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἄλλοτε ἦσαν οἱ κύριοι κάτοικοι τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, σήμερον κατόπιν τῶν διωγμῶν ἀνέρχεται εἰς 70 χιλ., καὶ κατοικοῦν εἰς λιμένας τοῦ Εὐξείνου, ὡς ἔμποροι, (Βασιλικό, Σφῆζόπολις, Ἀγχίαλος, Πύργος, Βάρνα) ἢ καὶ εἰς μεσογείους πόλεις καὶ χωρία, (Φιλιππούπολις, Στενίμαχος, χωρία τοῦ κάτω Τόντζου).

III ἀσχολία τῶν κατοίκων καὶ ὁ Βουλγαρικὸς πλοῦτος. Οἱ Βούλγαροι εἶνε λαὸς γεωργικὸς, προσκεκολλημένος εἰς τὴν γῆν, καὶ δουλεύων εἰς μεγαλοκτημονας. Βιομηχανία οἰκιακὴ εὐρίσκεται εἰς τινα χωρία, ἀναξία λόγου, τὸ δ' ἐμπόριον εἶνε εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ἀρμενίων καὶ ξένων ἐταιρειῶν. Καὶ αὕτῃ ἔτι ἡ κτηνοτροφία εἶνε ἐν μικρῷ βαθμῷ διαδεδομένη.

Γεωργία καὶ γεωργικὰ προϊόντα. Ἐν Βουλγαρίᾳ διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν γεωργικῶν σχολῶν, οἱ χωρικοὶ ἔχουν ἀρχίσει νὰ καλλιεργοῦν τὸ ἔδαφος ἐπιστημονικῶς, λιπαίνοντες τὸ ἔδαφος, καὶ μεταχειριζόμενοι γεωργικὰς μηχανάς. Καλλιεργεῖται τὸ ¹/₃ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Τὰ ⁵⁷/₁₀₀ τῆς καλλιεργουμένης ἐπιφανείας κατέχουν οἱ δημητριακοὶ καρποί, κατὰ πρῶτον λόγον σίτος, ἔπειτα ἀραβόσιτος. Τοὺς ἀγροὺς ἀκολουθοῦν οἱ ἄμπελοι. Τὰ λοιπὰ προϊόντα εἶνε καπνὸς (40 ἑκατ. τόννοι, ἐν Ἑλλάδι 50), βάμβαξ, λίνον, κάνναβις, τεῦτλα, ὀπώραι. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Καζανλίκ εἰς μεγάλῃν ἔκτασιν καλλιεργοῦνται οἱ ῥοδεῶνες πρὸς παραγωγὴν ροδελαίου.

Ἐκτεταμέναι εἶνε καὶ αἱ φυσικαὶ νομαὶ καὶ τὰ τεχνητὰ λιβάδια, ἔνθα ζοῦν **ξῶα**, (πρόβατα, βόες, βούβαλοι, ἵπποι καὶ χοῖροι) τῶν ἐν Ἑλλάδι). Ἀξιόλογος εἶνε καὶ ἡ ὀρνιθοτροφία καὶ ἡ σηροτροφία, (παραγωγὴ κουκουλίων διπλασίων τῶν ἐν Ἑλλάδι, ἀνερχομένη εἰς 1.200 τόν. ἐτησίως).

Ὀρυκτὸς πλοῦτος εἶνε μικρὸς (< τῆς Ἑλλάδος), συνίσταται δ' οὗτος ἐξ ὀλίγου σιδήρου, χαλκοῦ καὶ γαιανθράκων καὶ ἡ ἐκτάλλευσίς εἶνε ἀσήμαντος. Ὡς πρὸς τὴν ἀγροτικὴν **βιομηχανίαν** ἄξια λόγου εἶνε τὰ ἀποστακτικὰ ἐργοστάσια τῶν ῥόδων ἐν Καζανλίκ καὶ Μάγκλις, τινὰ ζαχαροποιεῖα (ἐν Σόφια καὶ Φιλίππουπόλει), ζυθοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα καὶ ὑφαντήρια μετὰξῆς καὶ λίγου εἰς τινὰς πόλεις.

Συγκοινωνία. Ἡ Βουλγαρία ἐσχάτως ἔχει ἀποκτήσει ἀμαξίτας ὁδοὺς καὶ σιδηροδρομικὸν δίκτυον (< τοῦ Ἑλληνικοῦ) Δύο σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ διατέμνουσι τὸν Αἰμον· ὅλαι σχεδὸν αἱ κύριαι πόλεις συνδέονται διὰ σιδηροδρόμου, αἱ δὲ παραδουνάβιοι δι' ἀτμοπλοίων.

Ἐὸ ἐμπόριον. Ἡ Βουλγαρία, ὥς καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐξάγει ὀλιγώτερα τῶν ὅσων εἰσάγει. Κύρια ἐξαγόμενα προϊόντα εἶνε κατὰ πρῶτον μὲν λόγον δημητριακοὶ καρποὶ καὶ τὰ ὦά, κατὰ δευτέρον δὲ τὸ ῥοδέλαιον, ὁ καπνός, ξῶα καὶ δέρματα. Εἰσάγονται δὲ βιομηχανικὰ καὶ χημικὰ προϊόντα. Τὰς πρῶτας θέσεις τοῦ ἐμπορίου μετὰ τῆς Βουλγαρίας, κατέχει σήμερον ἡ Τουρκία, ἡ Μεγ. Βρετανία, ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Γαλλία. Ὁ ἐπόμενος πίναξ δεικνύει τὸ κατὰ εἶδη ἐμπόριον αὐτῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ ἔτος 1921.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	Ἀξία εἰς δοχ. κατὰ χιλιάδ.	ΕΞΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ	Ἀξία εἰς δοχ. κατὰ χιλιάδ.
Ἐλαιον ἐλαιῶν	2.232	Σίτος εἰς κόκκους	10.043
Ἐλαίαι	1.858	Κριθή	408
Σάπωνες	1.135	Ἀλευρα	418
Νήματα ἀλεύκαστα	1.180	Φασόλιοι	1.747
Σάκκοι καινουργεῖς ἢ μὴ	593	Καπνὸς εἰς φύλλα	744
Λοιπὰ ἐμπορεύματα	1.130	Εὐλεία πριστη	313
Ἐν ὅλῳ	8.128	Αἶγες	1.104
		Πρόβατα	532
		Λοιπὰ ἐμπορεύματα	1.646
		Ἐν ὅλῳ	16.955

Δ' ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΙΑ

ἢ τὸ Βασίλειον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβήνων.

[250.000 τετρ. χιλ.—12 ¹/₂ ἑκατ. κατ.—50 κατ ἀνὰ 1 τετρ. χιλ.].

Ἔθνη. Οἱ νότιοι Σλάβοι (Γιουγκοσλάβοι), περιλαμβάνουν ὄχι μόνον τοὺς Σέρβους, Κροάτας καὶ Σλοβήνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς Δαλμάτας καὶ Μαυροβουίνους· οὗτοι πάντες ἐγκατεστάθησαν ὡς ἐν ἔθνος κατὰ τὸ Β.Δ. τμήμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, κατὰ τὸν 60ον αἰῶνα μ. Χ. Πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου, οἱ Σέρβοι ἀπετέλουν τὸ βασίλειον τῆς Σερβίας, τὸ ὅποιον ἐξετείνετο πρὸς Β. τῆς Ἑλλάδος, μέχρι τοῦ Δουνάβεως, οἱ Μαυροβούνοι ἀπετέλουν μικρὸν ἀνεξάρτητον κράτος, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπῆγοντο εἰς τὴν Αὐστρουγγρικήν μοναρχίαν. Σήμερον τὸ μεγαλυθὲν τοῦτο κράτος ἐκτείνεται πρὸς Β. 250 χιλιάμετρα πέραν τοῦ Δουνάβεως καὶ πρὸς Δ. μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης.

Αἱ χώραι τῆς Νοτιοσλαβίας. Δύναται τις σήμερον εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν νὰ διακρίνῃ τέσσαρας φυσικὰς περιοχάς· 1) τὴν Σερβίαν μετὰ τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας· 2) τὰς βορείας πεδινὰς γώρας, (Βανάτον, Βάσκα, Σλαβονία, Κροατία)· 3) τὰς χώρας τῶν Ἰλλυρικῶν Ἀλπεων, (Καρνίολη, Βοσνία—Ἑρζεγοβίνη, Μαυροβούνοι) καὶ 4) τὴν Ἀδριατικὴν ἀκτὴν, (Δαλματία καὶ Ἰλλυρικαὶ νῆσοι).

1. Σερβία καὶ Σερβικὴ Μακεδονία.

Μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας, ὀρίζεται ἡ Σερβικὴ Μακεδονία διὰ σειρὰς ὑψηλῶν ὀρέων, τὰ ὅποια ὁμῶς διακόπτονται κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Μοναστηρίου. Πολλὰ ἄλλα ὄρη περιβάλλουν τὴν ποταμίαν χώραν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τὰ λοιπὰ ὀροπέδια. Τινὰ τούτων ὑπερβαίνουν τὸ ὕψος τῶν 2500 μ., ὡς τὸ Σκάρδον (Σκρ-δὰχ) Β.Δ., τὸ Καρ-δὰχ, ἡ Βάδουνα, ὁ Βαρνοῦς (περιστέρι) πρὸς Δ., τὰ Παιονικὰ ὄρη πρὸς Α. Δύο μεγάλοι λίμναι πληροῦν κατὰ μέγα μέρος δύο νοτιοδυτικὰ λεκανοπέδια, ἡ τῆς Ἀχρίδος καὶ τῆς Πρέσπας. Λόγῳ τῆς θέσεως τῆς χώρας ἡ ἐπιρροή τοῦ Μεσογειακοῦ κλίματος εἶνε μικρά, τὰ δὲ δάση εἶνε ὀλίγα καὶ ναννώδη, (δρύες καὶ λεπτοκαρυαί).

Οἱ ἐνταῦθα σλαδόφωνοι διαφέρουν τῶν Σέρβων. Μόνον εἰς τὰ Σκόπια καὶ εἰς τὰ Βελεσσά εἶνε ἀληθεῖς Σέρβοι· οἱ λοιποὶ εἶνε ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων οἱ ὅποιοι παρέλαβον Σλαβικὸν ἰδίωμα, εἰς τινὰς μάλιστα κώμας καὶ χωρία, ὥς καὶ εἰς τὴν μεγίστην πόλιν, τὸ Μοναστήριον, διατηρεῖται καὶ ἡ Ἑλλην. γλῶσσα. Κατὰ τὴν θρησκείαν οἱ πλεῖστοι ἀνήκουν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἄλλοι εἰς τὴν ὀρθόδοξον Σερβικὴν καὶ ἄλλοι εἰς τὴν ἑξαρχικὴν Βουλγαρικὴν. Ὑπάρχουν καὶ Ἀλβανοὶ καθολικοὶ καὶ ἄλλοι μουσουλμάνοι. Οἱ Τοῦρκοι οἱ ὅποιοι κατεῖχον μεγάλα κτήματα ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1913 νὰ ἐκποιοῦν ταῦτα καὶ νὰ ἀπέρχωνται εἰς Μ. Ἀσίαν.

Πάντες σχεδὸν εἶνε γεωργοὶ καὶ ποιμένες. Τὰ λεκανοπέδια τοῦ Μοναστηρίου, τοῦ Περλεπέ, τοῦ Ἰοτίπ, τῶν Σκοπίων, τοῦ Τετόβου, ἡ κοιλάς τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῆς Στρωμνίτης, ἡ λεκάνη τῆς Δοϊράνης εἶνε εὐφρώτατα.

Καλλιεργεῖται ὁ σίτος, τὸ λῖνον, ἡ κύν. αβίς, ἡ ἄμπελος, ἡ μωρέα, ὁ καπνός, τὸ δ' ἔριον τῶν προβάτων χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ὑφαντουργίαν. Ὀλίγαι κεντρικαὶ πόλεις εἶνε ἐμπορικαί. Εἰς τὸ **Μοναστήριον** εἶνε τὸ τέρμα τῆς ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν σιδηροδρ. γραμμῆς, ἐκ τούτου δὲ εὐκολός εἶνε καὶ ἡ εἰς τὰς δυτικὰς λίμνας συγκοινωνία δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν· ἡ πόλις ἐκπαλαί ἦτο ὁ κύριος σταθμὸς τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἤγεν ἐκ τοῦ Δυρραχίου τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Κων/πολιν. Νῦν ἔχει 65 χιλ. κ.

Ὡς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Μοναστηρίου, οὕτω καὶ ἕκαστον τῶν ἄλλων ἔχει τὴν κυρίαν αὐτοῦ πόλιν, ἡ ὁποία κεῖται εἰς σημεῖον διασταυρώσεων τῶν ὁδῶν. Ἐπὶ τοῦ ἄνω Ἀξιοῦ τὰ **Σκόπια** (50) κατέχουν τὰς διόδους αἱ ὁποῖαι ἄγουν 1) εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Μοράβας (Β.Α.), 2) εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰθαρ, διὰ τῆς ὁποίας ἄγει ὁδὸς εἰς τὴν Βοσνίαν (διὰ τῆς Μητροβίτης καὶ τοῦ Νόβι-παζάρ), 3) εἰς τὴν Βόρ. Ἀλβανίαν (διὰ τοῦ Τετόβου-Πρισρένης) καὶ 4) εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Σόφιας διὰ τοῦ Κιουστένδῆλ. Κατὰ τὸν κατώτερον ροὺν τοῦ Ἀξιοῦ κεῖνται οἱ σιδηροδρ. σταθμοὶ τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρόμου Βελεσσά (15), Νεγκοτίν, Καφαδάρ, Γευγελῆ.

Ὁ πρὸς Ν. τῆς Βαβούνας Περλεπὲς ἔχει χάσει τὴν ἐμπορικὴν ἀξίαν αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ πλησίον κειμένου Μοναστηρίου.

Εἰς τὴν **Παλαιὰν Σερβίαν** συνεχίζεται τὸ ἔζημα τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ διὰ τῆς κοιλάδος τῆς Μοράβας, παραποτάμου τοῦ Δουναβέως. Διὰ τῆς φυσικῆς ταύτης ὁδοῦ διέρχεται ἡ ἐκ τῆς Ἑλλάδος σιδηροδρ. γραμμὴ πρὸς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην· τὸ ὁμαλὸν μεθύδιον τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῆς Μοράβας, τὸ ὅποιον διέρχεται ἡ γραμμὴ (παρὰ τὸ Κουμάνοβον) μόλις ὑψοῦται 200 μ. ἐκ τῆς ἐπιφ. τῆς θαλάσσης.

Ἡ κοιλάς τῆς Μοράβας, μετὰ τῶν παρακειμένων λόφων καὶ χαμηλῶν ὁρέων ἔχει κλίμα ἡπειρωτικόν· τὸ ἔδαφος ὁμῶς, ὑπὸ τὴν κανονικὴν διανομὴν τῶν βροχῶν, εἶνε εὐφορον, παράγον σίτον, ἀραβόσιτον καὶ ὀπώρας. Ἡ πρὸς Δ. ἔκτασις εἶχεν ἄλλοτε μεγάλα δάση σήμερον ὁμῶς καλλιεργοῦνται δημητριακοὶ καρποὶ ἢ ἐκτείνονται κήποι δαμασκήνων καὶ λειμῶνες μετὰ ὠραίων κτηνῶν. Ἐκάστη οἰκία ἔχει ἀγέλην χοίρων τρεφομένων μὲ ἀραβόσιτον καὶ τυρόγαλα. Τὸ δυτικόν τοῦτο μέρος τῆς Σερβίας, πρὸ τῆς προσαρτήσεως τῆς Βάσκας καὶ τοῦ Βανάτου ἦτο ὁ σιτοβολῶν τῶν ὀρεινῶν. Ἡ πυκνότης ἐνταῦθα τοῦ πληθυσμοῦ, καίτοι κατὰ χωρία, εἶνε μεγάλη (100 κάτ. εἰς 1 τετρ. χιλίῳ.)

Ἡ πρωτ. τῆς Σερβίας καὶ ἑλγης τῆς Νοτιοσλαβίας **Βελιγράδιον** εἶνε σχετικῶς μικρᾶς σημασίας (140). Ἀλλὰ κέντρα εἶνε τὸ Ποσσάρεβατς (13)· ἡ Κραγούγεβατς (18) πρὸς Δ. ἡ Νις (π. Ναϊσσός), 25 χιλ. κ., κέντρον τῆς ἐνώσεως τῶν σιδηροδρ. γραμμῶν Θεσσαλονίκης—Βελιγραδίου καὶ Κων]πόλεως—Σόφιας—Βελιγραδίου.

2) Αἱ βόρειοι πεδινὰὶ χῶραι.

(Βανάτον, Βάσκα, Σλαβονία, Κροατία).

Αἱ βόρειοι αὗται πεδινὰὶ χῶραι ἐκτείνονται μεσογείως ἐκατέρωθεν τοῦ Σάβου. Εἶνε συνέχεια τοῦ μεγάλου Οὐγγρικοῦ βαθυπέδου εἰς τὸ ὅποιον πλὴν τοῦ Σάβου ῥέουν ὁ Δράβος, ὁ Δούναβις καὶ ὁ Θάις. Εἰς τὰς χώρας ταύτας ἡ πτώσις τῆς βροχῆς εἶνε ἀφθονος, τὸ δὲ μέγιστον τῆς πτώσεως αὐτῆς εἶνε τὴν ἀνοιξιν, τὸ προσχωσιγενὲς ἔδαφος, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν ἀνοιξιν κατακλύζεται ὑπὸ τῶν πο-

ταμῶν, εἶνε εὐφορον καλυπτόμενον ὑπὸ σίτου καὶ ἀραβοσίτου.

Εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας κατοικοῦν Σερβοκροάται, ὡς καὶ ἀριθμὸς Οὐγγρων, Γερμανῶν καὶ Ρουμάνων, εἰς τὰς δυτικὰς δὲ Σλο-
βῆνοι. Ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὴν γεωργίαν, εἶνε
δ' ἥπιοι τοὺς τρόπους, διαφέροντες τῶν ὀρεινῶν. Μεγίστη ἐνταυθα
πόλις εἶνε ἡ Σουμποτίτσα (90), εἰς τὴν Βάσκαν, πόλις γεωργικὴ
καὶ κτηνοτροφικὴ, σπουδαιότερα ὅμως ἡ Ἀγράμι (Ζαγκρέβ, 80),
πρωτ. τῆς Κροατίας, ἔχουσα βιομηχανίαν μεταξίνων ὑφασμάτων.

3) Αἱ χώραι τῶν Ἰλλυρικῶν Ἀλπεων.

Αἱ Ἰλλυρικαὶ (ἢ Διναρικαὶ) Ἀλπεῖς κατέχουν τὸ μέγιστον
τμήμα τῆς Νοτιοσλαβίας, ἔχουσαι μῆκος καὶ πλάτος ἴσον πρὸς τὴν
Ἑλλάδα. Τὰ ὄρη ταῦτα συνίστανται ἐκ σειρᾶς ὀροπεδίων καὶ ὀρο-
σειρῶν, αἱ ὁποῖαι διευθύνονται παραλλήλως πρὸς τὸ Ἀδριατικὸν
πέλαγος ὡς σύνδεσμος τῶν Ἀνατολικῶν Ἀλπεων τῆς Κεντρικῆς
Εὐρώπης μετὰ τῆς Πίνδου. Βορειότατα, κατὰ τὰς χώρας Καρνιό-
λην καὶ Κροατίαν, στενοῦνται εἰς πλάτος 50 χιλιομ. Ἀπὸ τῆς Δαλ-
ματίας καὶ Βοσνίας αἱ παράλληλοι ὀροσειραὶ πληθύνονται, διατρέ-
χουσαι οὐ μόνον τὰς χώρας ταύτας, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἐρζεγοβίνην, τὸ
Μαυροβούνιον καὶ τὴν Σερβίαν. Ὑψιστον ὄρος τούτων εἶνε ὁ Δορ-
μίτωρ (2528 μ.), ἐν τῷ Μαυροβούνιῳ. Πάντα τὰ ὄρη ταῦτα, κατ'
ἐξοχὴν ἀσβεστολιθικά, περιβάλλουν ὀροπέδια καὶ λεκάνας ὑψηλὰς·
τὰ ὕδατα διεισδύουν εἰς ταῦτα διὰ καταβοθρῶν, φαινόμενον εἰς με-
γαλύτερον βαθμὸν ἢ ἐν Ἑλλάδι, χαρακτηριζόμενον διὰ τοῦ ὀνόμα-
τος **κάρσι**. Ἡ χημικὴ ἀποσύνθεσις τοῦ ἀσβεστώδους πετρώματος
παρέχει εἶδος ἐρυθρᾶς ἀργύλου, ἡ ὁποία εὕρισκεται εἰς τὸν πυθ-
μένα τῶν κλειστῶν τούτων ὀροπεδίων καὶ λεκανῶν. Οἱ πυθμένες
συνήθως διαμένουν ξηροί, σπανίως δὲ διατηρεῖται τὸ ὕδωρ σχη-
ματίζων λίμνας (Λαδεαῖτις ἢ τοῦ Σκούταρι).

Ἡ ἀνατολικὴ ζώνη τῶν ὀρέων τούτων, ἡ ὁποία ἐκτείνεται εἰς
τὴν Σερβίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ μέρος τῆς Κροατίας, ἔχει ὅψιν χλο-
εράν. Πυκνὰ καὶ ὑψηλὰ δένδρα (ἰδίως ὀρύες) φυλλορροοῦν, βελο-
νόφυλλα δ' ἀνέρχονται μέχρι 1600 καὶ 1700 μ. Ἀνωθεν τούτων
ἐκτείνονται ἄλπειαι νομαί. Τὴν χλοεράν ταύτην διατρέχουν

οί παραπόταμοι τῆς Μοράβας καὶ τοῦ Σάβου διὰ μέσου στενῶν κοιλάδων μὲ ἀποτόμους ὄχθας (Δρίνας, Βόσνας, Βέρβας, Οὐνας). Αἱ ὁδοὶ τῆς συγκοινωνίας ἀναγκάζονται νὰ ἀκολουθοῦν τὰς ράχεις τῶν ὀρέων, αἱ ὁποῖαι ἐξ Α. πρὸς Δ. καθίστανται ὑψηλότεραι καὶ ἐπὶ μᾶλλον δύσβατοι. Τὰ πρὸς νότον μεγάλα ὀροπέδια, ὡς τὸ Κοσσυφοπέδιον (τῆς Πρισρένης καὶ Διάκοβας), τὸ τῆς Πριστίνης καὶ Μητροδίτης καλύπτονται ὑπὸ δημητριακῶν καρπῶν, μῆλων, ἀχλαδεῶν, καστανεῶν. Ἡ κεντρικὴ καὶ βόρειος Βοσνία εἶνε πλήρης ὠρεῶν δασῶν, λειμῶνων, κήπων, αἱ δ' οἰκίαι τῶν χωρίων καλύπτονται ὑπὸ τῶν κλάδων τῶν δαμασκηνεῶν.

Διάφορον ὄψιν ἔχει ἡ δυτικὴ ζώνη, ἡ περιοχὴ τοῦ κάρστ. Ἐνταῦθα κανονικαὶ κοιλάδες ἐλλείπουν σχεδὸν ἐντελῶς. Δύο μόνον ἀνοίγονται πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν ἢ τοῦ Νάρωνος ποταμοῦ (Ναρέντα) ἐν τῇ Ἐρζεγοβίνῃ καὶ ἡ τοῦ Δρίλωνος (Δρίνου), ἡ ὁποία ὅμως ἀνήκει εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Οἱ λοιποὶ ποταμοί, διαδιβρώσκοντες τὰ ὄρη ὡς χαράδραι, καταπίνονται κατὰ τὰ ἐκτεταμένα ὀροπέδια, ἢ εἰσδύουν εἰς τὸ ἔδαφος διὰ καταβοθρῶν. Αἱ χαμηλαὶ πηγαὶ εἶνε σπάνιαι, παρ' ὅλην δὲ τὴν ἀφθόνην πίπτουσαν βροχὴν ἐπικρατεῖ λιψυδρία, ἰδίᾳ τὸ θέρος. Δάση ἐλλείπουν, ἐν γένει δ' ἡ ζώνη αὕτη ὁμοιάζει πρὸς ἔρημον.

Αἱ ἄξιαι λόγου πόλεις εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀνατολικὴν ζώνην. Πρωτ. τῆς Βοσνίας εἶνε τὸ Σεράγεβο (52) νοτιοανατολ. ταύτης εἶνε τὸ Νόδι-παζάρ (13), ἡ Πριστίνα (18) καὶ ἡ Πρισρένη (22). Εἰς τὸ ἄλλοτε ἐλεύθερον Μαυροβούνιον ἡ Κετίγγη καὶ τὸ Νίκτσις ἀριθμοῦν μόλις ἀνὰ 5 χιλ. κ., ἐνῷ ἡ Ποδγορίτσα ἔχει 15 χιλ., ἕνεκα τῆς ἐνταῦθα εὐφορίας τῆς πεδιάδος κατὰ τὴν λίμνην τοῦ Σκούταρι. Εἰς τὴν Ἐρζεγοβίνην εἶνε ἡ Μοστάρη (16), εἰς δὲ τὴν Καρνιόλην, Β. Δ., ἡ Λιουμπλιάνη ἢ Λαϊδάχη (60), βιομηχανικὴ πόλις παρὰ τὸν Σάβον· διὰ ταύτης ἡ ἐκ Βελιγραδίου σιδηροδρ. γραμμὴ ὑπερβαίνει τὰ ὄρη καὶ κατέρχεται εἰς Τεργέστην, συνδέουσα οὕτω τὴν κοιλίαν τοῦ Σάβου μὲ τῆς Ἀδριατικῆς.

4) Ἀδριατικὴ ἀκτὴ.

[Δαλματία καὶ Ἰλλυρικαὶ νῆσοι].

Ἡ Δαλματία κατέχει τὸ μέρος τῶν Ἰλλυρικῶν Ἀλπεων καὶ

τῶν ὁροπεδίων, τὸ ὁποῖον καταπίπτει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ἢ κλίσις αὐτῆς καὶ αἱ παράκτιαι νῆσοι δεικνύουν, ὅτι μέγα μέρος τῆς χώρας ἔχει κατακρημνισθῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ Ἰλλυρικαὶ νῆσοι ἦσαν ἄλλοτε ἠνωμένοι μετὰ τῶν ὑψηλῶν μερῶν τῆς Νοτιοσλαβίας. Αἱ ἀκταὶ ἐνταῦθα εἶνε ἀπόκρημνοι. Στενὰ μόνον παράλια τῆς Δαλματίας, δεχόμενα ἄφθονον βροχὴν, καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν βορείων ἀνέμων, ἀναπτύσσουσιν ἀειθαλῇ Μεσογειακὴν βλάστησιν. Καλλιεργεῖται ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, ἡ ῥοδέα, ἡ μωρέα, ἡ συκῇ καὶ ἡ ἀμυγδαλέα. Ὁ κόσμος οὗτος χωρίζεται ἐντελῶς ἀπὸ τῆς λοιπῆς Νοτιοσλαβίας· ἐν τούτοις καὶ ἐνταῦθα κατῴκησαν Σλάβοι, καὶ ἐκ ποιμένων ἔγιναν ναυτικοί. Περίφημοι εἶνε οἱ στενοὶ κόλποι καὶ λιμένες τοῦ Καττάρου καὶ τοῦ Σεβενίκου. Κατάλληλοι ὅμως λιμένες διὰ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην εἶνε αἱ βορειότεραι τῆς Δαλματίας κείμεναι Φιούμη καὶ Τεργέστη, οἱ ὅποιοι συνδεθέντες μετὰ τῆς Βιέννης καὶ τῆς Βουδαπέστης διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἠδὲ ἤθισαν ὡς μεγάλαι πόλεις. Ἡ Δαλματικὴ πόλις Ζάρα (36), ἀνήκει εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἄλλοι δὲ λιμένες, τὸ Σεβένικον (30), ἡ Σπάλατος (31), ἡ Παγοῦσα (14), καὶ τὸ Καστελνιούδο, (εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τοῦ Καττάρου), συνεδέθησαν ἐσχάτως μετὰ τῆς ἐνδοχώρας διὰ πολυδαπάνων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν.

Ἡ πλοῦτος τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ τὸ ἐμπόριον.
Τὸ κράτος τῆς Νοτιοσλαβίας συνεστάθη διὰ τῆς ἐνώσεως χωρῶν, αἱ ὁποῖαι διαφέρουν ἀλλήλων οἱ δ' ἐν αὐταῖς λαοὶ ἔζησαν πολιτικῶς κατὰ τρόπον ἀνεξάρτητον. Διὸ εἶνε ἀδύνατον νὰ προῖδῃ τις ἂν ἡ μεταπολεμικὴ αὕτη πολιτικὴ ἔνωσις θὰ φέρῃ καὶ ἠνωμένην οἰκονομικὴν κατεύθυνσιν. Ἡ πρώτη προσπάθεια συνίσταται εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας δι' ἁμαξιτῶν καὶ σιδηρῶν ὁδῶν.

Μέχρις ἐσχάτων αἱ χῶραι αὗται εἶχον μικρὰν συγκοινωνίαν. Εἰς πλείστας περιοχάς, μακρὰν τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, οἱ κάτοικοι ζοῦν ἔτι ὡς πρὸ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ αἰώνων. Ἐνδύονται ἐνδύματα ὑφ' αὐτῶν ὑφαινόμενα ἐκ τῆς πρώτης ὕλης καὶ κοσμοῦν ταῦτα δι' ὠραίων κεντημάτων. Τρώγουν προϊόντα τῶν πέριξ ἀγρῶν αὐτῶν, ἀραβόσιτον, πιπερέας, φασιόλους, ἀγγούρια, ψά, γάλα, κρέας πτηνῶν καὶ κτηνῶν. Τὰ 85 % ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν

κτηνοτροφίαν. Ἐκ τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἀφθονώτερα εἶνε·
δημητριακοὶ καρποὶ (1), ὄρυζα, γεώμηλα, φασιόλοι, καπνὸς 22 ἐκτ.
τόν. κάνναβις, μῆλα, δαμάσκηνα. Ἡ βιομηχανία τῶν γεωργικῶν
καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας εἶνε ἀξία
λόγου, (ζάκχαρις, μαρμελάδαι, συμπεπυκνωμένον γάλα, ζυθός), ἡ
ὕφαντουργία ὅμως καὶ ἡ μηχανουργία εἶνε μετριώταται.

Ἡ Νοτιοσλαβία περιέχει ἐνιαχοῦ καὶ ὀρυκτά. Τούτων μεταχειρί-
ζεται ἐτησίως λιγνίτην (3 1/2, ἐκατ. τόν.), χαλκὸν (40 χιλ. τόν.) καὶ
μικροτέρας ποσότητας σιδήρου, μολύβδου καὶ μαγνησίας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐννοεῖ τις, ὅτι ἡ Νοτιοσλαβία εἰσάγει ἐκ τοῦ
ἐξωτερικοῦ προϊόντα βιομηχανικά, καὶ ἐξάγει ἀντ' αὐτῶν γεωργικά
καὶ κτηνοτροφικά. Κύρια ἐξαγόμενα προϊόντα εἶνε δημητριακοὶ (ἐκ
τῆς Παλαιᾶς Σερβίας), δαμάσκηνα, ξυλεία (τῆς Βοσνίας καὶ Καρ-
νιόλης), οἶνος, καὶ ἰχθύες (τῆς Δαλματίας), καπνὸς (τῆς Μακεδο-
νίας), βόες, ἀγελάδες, πρόβατα καὶ ἔρια.

Τὸ ἐμπόριον διεξάγεται κυρίως διὰ ξηρᾶς. Ἡ πρὸς τὸ Ἀδρια-
τικὸν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Νάρωνος σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία
εὐνοεῖ ὥρισμένας χώρας, τὴν Ἑρζεγοβίνην καὶ τὴν Βοσνίαν, τὰ δ'
ἐπίνεια Ῥαγούσα καὶ Καστελνιούδο εἶνε μικρά. Αἱ σπουδαιότεραι
σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ Ἀγρόμης—Φιούμης καὶ Λιουμπλιάνης—
Τεργέστης, λήγουν βεβαίως εἰς μεγάλους ἐμπορικοὺς λιμένας, ἀλλ'
ἡ μὲν Φιούμη εἶνε ὑπὸ Ἰταλικὴν ἐπιρροὴν πόλις, ἡ δὲ Τεργέστη
Ἰταλική· διὰ τοῦτο ἐπερατώθη ἐσχάτως ἡ διὰ μέσου τῶν ὁρέων
γραμμὴ, ἡ ὁποία ἐκ τῆς Ἀγρόμης τελευτᾷ εἰς τὸ Σεδενίκον καὶ
τὸ Σπάλατον.

Ἡ εὐκολωτέρα ὅμως ἐμπορικὴ διέξοδος τῆς Σερβίας εἶνε πρὸς
τὸ Αἰγαῖον. Διὸ ζητεῖ ἡ Σερβία ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως
παραχώρησιν ἐλευθέρως ζώνης ἐν τῷ λιμένι Θεσσαλονίκης, ὅπως
διεξάγῃ τὸ ἴδιον αὐτῆς ἐμπόριον.

Τὸ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐμπόριον κατὰ τὸ 1921 εἶχεν ὡς ἑξῆς :

(1) Ἡ Νοτιοσλαβία κατὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀρσενικοῦ, κατατάσσεται εἰς τὴν δευτέραν θέσιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, κατὰ δὲ τὴν παραγωγὴν τοῦ σίτου εἰς τὴν πέμπτην (ἀγδοὴν ὅλου τοῦ κόσμου).

Εισαγωγή ἐξ Ἑλλάδος	Ἀξία εἰς χιλ. δρχ.	Ἐξαγωγή εἰς Ἑλλάδα	Ἀξία εἰς χιλ. δρχ.
Ἔρια καὶ τρίχες ζώων ἀκατέργαστοι	2.250	Βόες καὶ ἀγελάδες ἄνω τῶν 140 ἐκάδ. . . .	10.586
Δέρματα ἀκατέργαστα	400	Βούβαλοι	544
Βύρσαι καὶ πέλματα	214	Ἴπποι, ἡμίον. καὶ πῶλοι	6.921
Σταφίς (διαφ. εἰδῶν)	1.167	Αἴγες	2.896
Σῦκα	415	Πρόβατα	7.100
Καπνὸς εἰς φύλλα	887	Χαίροι	237
Ἐλαιον ἐλαιῶν.	1.055	Κρέατα ἀλίπαστα κλπ.	328
Πυρηνέλαιον	337	Σίτος εἰς κόκκους	2.346
Ἐλαῖαι ἐν γένει	457	Ἀραβόσιτος	4.630
Σάπωνες	2.708	Κριθή	2.650
Οἶνοι	725	Ἀλευρα	795
Βάμβαξ ἐκκοκισμένος	300	Ὅρουζα κατεργασμένη	374
Νήματα λελευκ. ἢ μὴ	20.300	Γεώμηλα	611
Δρίλλια (ἀλατῳάδες)	7.800	Φασόλοι	6.820
Κουκουλόσπορος	516	Μήλα	397
Αὐτοκίνητοι ἄμαξαι	850	Δαμάσκηνα ξηρὰ	220
Λοιπὰ ἐμπορεύματα	7.200	Κάνναβις ἀκατέργ. . . .	535
Σύνολον	48.531	Ξυλεία ποικίλη	8.494
		Σχοινία	402
		Λοιπὰ ἐμπορεύματα	4.870
		Σύνολον	64.826

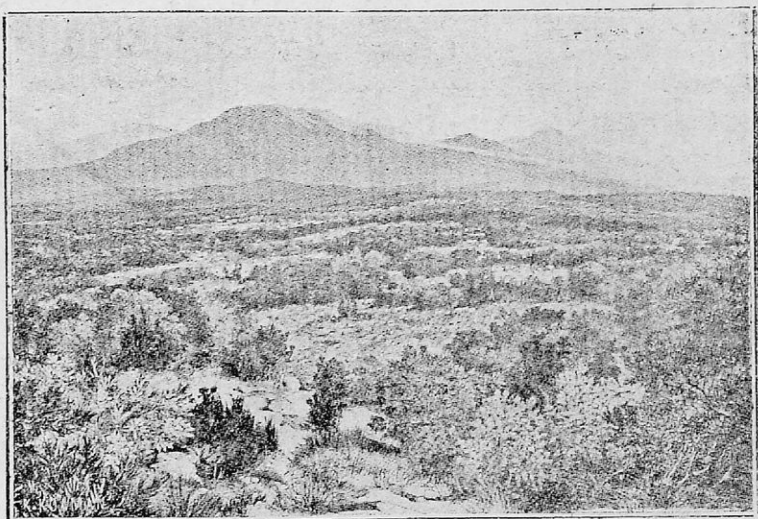
ΑΛΒΑΝΙΑ

[25.600 τετρ. χιλιόμε.—1 ἑκατ. κατ. 40 κάτ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλ.]

Ῥέσεις καὶ ὄρια. Ἀλβανία εἶνε ἡ ὀρεινὴ κατὰ τὸ πλεῖστον χώρα, ἡ ὁποία κεῖται μεταξὺ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, τοῦ Μαυροβουνίου, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἠπείρου, περιλαμβάνει δὲ καὶ τὴν Βόρειον Ἠπειρον. Φυσικὰ αὐτῆς ὄρια εἶνε πρὸς Β. μὲν αἱ Ἀλβανικαὶ Ἀλπεις (τμήμα τῶν Ἰλλυρικῶν), πρὸς Α. δ' ὁ Σκάρδος καὶ ἡ λίμνη τῆς Ἀχρίδος. Ἀλλὰ πρὸς Ν. οὐδὲν φυσικὸν ὄριον ὀρίζουν ταύτην τῆς Ἑλλάδος· ἡ Ἀλβανικὴ φυλὴ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἔχει ὑπερβῆ τὸ φυσικὸν πρὸς Ν. αὐτῆς ὄριον,

δηλ. τὸν Γεγοῦσον ποταμὸν (κ. Σκοῦμπι) καὶ κατοικεῖ σποραδικῶς ἐν μέσῳ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ πεδινὴ Ἀλβανία. Τὰ περιβάλλοντα τὴν χώραν ὄρη ἀποκλείουν τὴν Ἀλβανίαν ἀπὸ ξηρᾶς· ἀλλὰ πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπλοῦται σειρὰ πεδιάδων, αἱ ὁποῖαι ὑψοῦνται πρὸς τὴν ἐνδοχώραν ὁμαλῶς ὡς κοιλάδες. Ἀπὸ τῶν Δαλματικῶν ἀκτῶν μέχρι τῶν Κεραυνίων ὀρέων τὰ παράλια δὲν παρουσιάζουν, ὡς εἰς ἐκεῖνας, τὰς παραλλήλους ὄροσειράς πρὸς τὰς ἀκτάς, ἀλλ' αἱ ὄροσεῖραι διευθύνονται πρὸς τὰς ἀκτάς πλαγίως. Αἱ προσχωσιγενεῖς αὗται πεδιάδες διαρρέονται ὑπὸ ποταμῶν· ἢ βορειοστάτῃ, ἢ τῆς Ζαδρίνας, διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Βογιάνα, ἢ τοῦ Δυρραχίου ὑπὸ τοῦ Οὐλουλέως καὶ ἢ ἀργιλώδης πεδιάς τῆς Μουζακιάς, ἢ καὶ εὐφορωτάτῃ, διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Γεγοῦσου, τοῦ Ἀψου καὶ τοῦ Ἀφού.

Εἰκ. 12 Θαμνώδης βλίσσησις ἐν Ἀλβανίᾳ.

Αἱ πεδιάδες αὗται κατὰ τὸν χειμῶνα κατακλύζονται ὑπὸ τῶν ποταμῶν καὶ μεταβάλλονται εἰς ἕλη καὶ λιμνοθαλάσσας· καίτοι ἐκ φύσεως εὐφοροί, ἡ ἐλονοσία ἀπομακρύνει τοὺς κατοίκους τῶν πα-

ραλίων και μόνον μικρά ἔκτασις καλλιεργεῖται διὰ δημητριακῶν καρπῶν, λίνου και καπνοῦ. Τὰ εἶδη τιθῆτα τῆς καλλιεργείας ἐξ-
κολουθοῦν μεσογείως μέχρι τῶν ξηροτέρων και ὑγεινότερων περιο-
χῶν, ὅπου και αἱ σχετικῶς πολυπληθεῖς πολίχναι τῆς Ἀλθανίας
Κρόϊα, Τύραννα, Καθάϊα, Φίερη.

Ἡ ὄρεινὴ Ἀλθανία. Τὰ ὄρη ἐν Ἀλθανίᾳ ἐπικρατοῦν.
Αἱ πρὸς Β. Ἀλθανικαὶ Ἀλπεις, ἀπὸ τῆς Σκόδρας μέχρι τοῦ Ἰπέκ
(ὕψ. μέχρι 2500 μ.) εἶνε ὄρεινὸν σύστημα διεσχισμένον δι' ἀγρίων
χαραδρῶν και καλυπτόμενον μέχρι 1500 μ. ὑπὸ δασῶν ἐκ σφεν-
δάμων, φηγῶν και ἐλατῶν· διατέμνεται δ' ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Δρί-
λωνος (Δρίν), πηγάζοντος ἐκ τῆς λίμνης Ἀρίδος. Πρὸς Ν. τοῦ Γε-
νούσου ποταμοῦ ὑψοῦνται πάλιν ὑψηλὰ ὄρη, ὡς ἡ Κανδαουῖα, ἡ
Καμνά, ἡ Ὀστροβίτσα, τὸ Τομόρ και τὰ Κεραύνια. Πάντα ταῦτα
ἀπομονοῦν διαφόρους κοιλάδας τῶν ποταμῶν Γενούσου, Δεβόλη,
Ὀσσούμ και Ἀφού. Ν. Α., εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον, αἱ ὄρειναι
στολιδῶσεις τῶν ἀσβεστωδῶν ὀρέων, διασταυροῦμεναι μετὰ τῶν γρα-
νιτικῶν πετρωμάτων και μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων τῆς Πίνδου,
διαμορφῶνουν τριπλὴν λεκάνην. Τὰ δύο βόρεια ταύτης μέρη ἀπο-
τελοῦν τὰ λεκανοπέδια τῆς Ἀχρίδος και τῆς Πρέσπας (ἰδ. Σερβ.
Μακεδονίαν), τὸ δὲ νότιον τὸ λεκανοπέδιον Κορυτσᾶς—Βιγλίστης
ἐνθα ὁ ἀνώτερος ῥοὺς τοῦ Δεβόλη (παραποτάμου τοῦ Ἀφού).

Κλίμα και βλάστησις. Αἱ παράλιοι πεδιάδες και αἱ κοι-
λάδες ἔχουν τὸ μεσογειακὸν κλίμα· ἡ γλυκύτης τοῦ χειμῶνος δια-
κόπτεται μόνον, ὅταν πνέῃ ὁ βόρειος ἄνεμος τῶν χιονοσκεπῶν
ὀρέων. Τὸ θέρος εἶνε θερμὸν και ξηρόν. Οὕτω τὸ κλίμα ὁμοιάζει
πρὸς τὸ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, και μάλιστα πρὸς τὸ τῆς Ἠπείρου.
Ἡ ἐλαία, ἡ συκὴ, ἡ ἄμπελος, ἡ μωρέα, εὐρίσκονται πανταχοῦ,
μέχρις ὕψ. 600 ἢ 700 μ., ὁμοία δὲ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν θαμνώ-
δης βλάστησις καλύπτει τοὺς λόφους και τοὺς προδούρους. Ὑπὲρ
τὰ 700 μ. ἡ χλωρίς παρουσιάζεται συνήθως ὡς δένδρα ἐκ πλατά-
νων, δρυῶν, φηγῶν, ἐλατῶν. Ἀλλὰ σπανίως ταῦτα ἀποτελοῦν ἀληθὴ
δάση· συνήθως εἶνε ἀθροίσματα ναννωδῶν δένδρων.

Οἱ κάτοικοι. Οἱ Ἀλθανοὶ καλοῦσιν ἑαυτοὺς Σκιπετάρ,
θεωροῦνται δ' ὡς ἀπόγονοι τῶν ἀρχαιστᾶτων κατοίκων τῆς Ἰλλυ-

Εις. 13. Ἡ σιδηροδρομικὴ καὶ ἡ θαλασσιὰ συγκοινωνία
τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν.

ρικῆς χερσονήσου, τῶν Πελασγῶν (Ἰλλυριῶν). Ὁ κοινωτικὸς αὐτῶν βίος εἶνε ἀρχαῖκός. Οἱ πρὸς Β. τοῦ Γενούσου ποταμοῦ διαφέρουν τῶν Νοτίων. Οἱ **Βόρειοι Ἀλβανοὶ ἢ Γκέγκηδες** διατηροῦν καθαρώτερον τὸν ἀρχικὸν αὐτῶν τύπον ἢ οἱ Νότιοι. Ἡ διάκρισις αὕτη εἶνε ἀρχαιοτάτη· ὁ γεωγράφος Στράβων, ἀναφέρει, ὅτι ἡ Ἐγνατία ὁδός, ἣ ὁποία διέρχεται διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Βενούσου ποταμοῦ, διήρει τοὺς Ἡπειρώτας τῶν Ἰλλυριῶν. Οἱ Γκέγκηδες, οἱ ὅποιοι καλοῦνται καὶ Μελισόροι, διαιροῦνται εἰς πεντήκοντα περίπου φυλάς καὶ ἀγαποῦν τὸν ἐλεύθερον βίον· κατοικοῦν συνήθως εἰς πύργους καὶ διατηροῦν τὸ ἔθιμον τῆς οἰκογενειακῆς ἐκδικήσεως.

Οἱ δὲ **Νότιοι Ἀλβανοὶ ἢ Τόσκηδες** διαφέρουν κατὰ τὰ ἦθη καὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα, εἶνε δὲ μᾶλλον πεπολιτισμένοι.

Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν διαιροῦνται εἰς δυτικοὺς χριστιανοὺς (πρὸς Β.), διακρινόμενοι διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν Μιρδιτῶν, εἰς **μωαμεθανοὺς** (ἢ περιοχὴ τῶν Τυράννων καὶ τοῦ Ἐλδασσάν), καὶ εἰς ὀρθοδόξους (ἢ περιοχὴ τοῦ Δυρραχίου καὶ τῆς Β. Ἡπείρου). Οἱ μᾶλλον ὅμως ἀνεπτυγμένοι κάτοικοι τῆς Β. Ἡπείρου εἶνε οἱ Ἑλληγνῆς, οἱ ὅποιοι κατέχουν τὸ ἐμπόριον εἰς τὰς πόλεις Κορυτσάν, Δέλδινον, Ἀργυρόκαστρον, Ἀδλῶνα καὶ Δυρράχιον.

Οἰκονομικὴ κατάστασις. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀκριθεῖ γνῶσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ νεοσυστάτου καὶ ὀλίγον πεπολιτισμένου τούτου κράτους. Οἱ Ἀλβανοὶ εἶνε κυρίως ποιμένες. Ἐκάστη οἰκογένεια κατέχει ἀριθμὸν προβάτων καὶ αἰγῶν, ὅπου δ' ἢ καλλιέργεια εἶνε δυνατὴ, ἔχει τὸν ἀγρὸν καὶ τὸν κηπὸν τῆς. Σίτος καλλιεργεῖται ὀλίγος· ἡ τροφὴ τοῦ ὄρεινοῦ Ἀλβανοῦ συνίσταται εἰς ἄρτον ἐξ ἀραβοσίτου, εἰς γάλα καὶ ψά.

Τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς ἀειθαλοῦς ζώνης (ἔλαιον, οἶνος, ὀπῶραι), ὀλίγα ἐκ τῶν κτηνοτροφικῶν (δέρματα, ἔριον, ζῶα) καὶ ὀλίγη ξυλεία ἐξάγονται εἰς τὴν Τεργέστην, τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Εἰσάγονται δὲ καφές, ὄρυζα, ὑφάσματα, ὅπλα καὶ κατεργασμένα μέταλλα. Τὸ ἐμπόριον κωλύεται, διότι ἐλλεῖπει σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, καὶ αὐταὶ δ' αἱ ἀμαξίτοι ὁδοὶ εἶνε ἐλάχισται. Μόνον ἐκ τοῦ Μοναστηρίου διὰ τῆς Κορυτσᾶς καὶ ἐκ τῶν Ἰωαννίνων διασχίζουν ἀμαξίτοι μέχρι τῶν Ἀγίων Σαράντα.

Αἱ πόλεις. Ἡ μεγίστη πόλις τῆς Ἀλθανίας εἶνε ἡ Σκόδρα ἢ Σκούταρι (45), πρὸς Β. καὶ παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην, (οἱ πλεῖστοι κάτ. μωαμεθανοί). Μεσόγιοι νοτιώτερον ἐν μέσῳ ἐλαιῶνων εἶνε ἡ Κρόϊα, (6), τὰ Τύραννα, ἢ πρωτ. (18), ἡ Καβάϊα, ἡ Φιέρη (ἐν τῇ Μουζαϊκῇ), τὸ Ἀργυρόκαστρον (10), τὸ Δέλβινον (κατὰ τὴν ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Ἀγίους Σαράντα ὁδόν). Μεσογειότεραι εἶνε τὸ Βεράτιον (15), τὸ Ἐλδασσάν καὶ ἡ ὠραία Κορυτσά (20), τὴν ὅποιαν ἔχουν προαγάγει οἱ Ἕλληνες εἰς Εὐρωπαϊκὴν πόλιν. Θαλάσσιοι δὲ λιμένες τῆς Ἀλθανίας πλὴν τῶν Ἀγ. Σαράντα εἶνε· ἡ **Ἀθλῶν** (10), εἰς λιμένα ἀσφαλῆ· τὸ **Δουρράχιον** (6), σπουδαῖος πάλαι λιμὴν, σήμερον ἔμως μικρᾶς σημασίας. Ἀξιολογώτερος εἶνε ὁ πρὸς Β. Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Μεδοῦης, ὁ ὅποιος μέλλει νὰ λάβῃ σπουδαίαν σημασίαν, ὅταν συνδεθῇ διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μετὰ τῆς Σερβίας· ἡ γραμμὴ αὕτη μέλλει νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ Κοσσυφοπεδίου καὶ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Σερβικοῦ σιδηροδρόμου εἰς τὴν Πριστίναν.

Τὰ μετὰ τῆς Ἑλλάδος σύνορα τῆς Ἀλθανίας δὲν εἶνε ἀκόμη καθωρισμένα· διὰ τοῦτο εἶνε κλειστὰ ἔτι εἰς τὸ μεταξὺ τῶν χωρῶν τούτων ἐμπόριον.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ

Ι. Ὡψὺς ὁρέων κατὰ μέτρα

Ὀλυμπος	2985	Ἀθαμανικὰ ὄρη (Ἑπείρος) 2393
Ρίλον (Βουλγ.)	2924	Αἶμος (Βαλκάνια) 2375
Ὀρβήλος (Βουλγ.)	2681	Κυλλήνη (Πελοπον.) 2371
Βόϊον (Πίνδου)	2574	Τυμφρηστός (Αἰτωλ.) 2315
Βαρνοῦς (Δ. Μακεδ.)	2532	Ροδόπη 2188
Δορμίτωρ (Ἰλλ. Ἀλ.)	2528	Κεραύνια 2025
Βόρας (Μακεδ.)	2525	Ὅσσα (Θεσσαλία) 1978
Σκάρδος (Ἀλβ.)	2524	Ἀθως (Ἀγ. ὄρος) 1978
Παρνασσός	2522	Ἑλικὼν 1749
Κόραξ	2510	Δίρφυς (Εὐβοία) 1745
Ἴδη (Κρήτης)	2498	Πήλιον (Θεσσαλίας) 1618
Λευκὰ ὄρη (Κρήτ.)	2440	Πάρνης 1412
Ταῦγετος (Πελοπ.)	2409	Υμηττός 1027

2. Μήκη ποταμῶν κατὰ χιλιόμετρα.

{Δούναδης	2900]	Ἀλιάκμων	250
Σάβος	690	Ἀχελῷος	230
Δράβος	630	Πηνειὸς-Ἐνιπεύς	210
Ἐβρος	550	Ἄψος	210
Ἀξιός	380	Ἀλφειδς-Ἐλίσσων	150
Στρυμὼν	375	Ἀραχθός	130
Τόντζος (Βουλγ.)	360	Εὐρώτας	115
Ἰσπερος (Βουλγ.)	350	Φωκίης-Κηφισός	110
Νέστος	280	Σπερχειός	90
Ἀφῶς	260	Πάμισος	60

3. Ἐπιφάνεια λιμνῶν κατὰ τετραγ. χιλιόμετρα

Πρέσπας	290	Ὀστροδίου	70
Λυχνίτις (Ἀχρίδος)	285	Γιαννιτσῶν	45
Λαβεῖτις (Σκόδρας)	285	Ἀγ. Βασιλείου (Μακεδ.)	45
Κερκινίτις (Μακεδ.)	150	Παμβώτις (Ἰωαν.)	40
Βόλδη (Μακεδ.)	130	Φενεός	30 ;
Τριχωνίς	130	Καστορείας	25

4. Πλάτος Ἑλληνικῶν νήσων κατὰ τὸ μέγεθος

Νῆσοι	Τετραγ. Κάτοικοι χιλιόμε. κατὰ χιλ.	Νῆσοι	Τετραγ. Κάτοικοι χιλιόμε. κατὰ χιλ.
Πελοπόννησος	20.650 1.000	Κύθηρα	260 10
[Κύπρος]	9.300 320	[Ἰμβρος]	260 8
Κρήτη	8.620 350	Ἰκαρία	257 12
Εὐβοία	3.600 125	Σκῦρος	202 3
Λέσβος (Μυτ.)	1.700 142	Πάρος	200 7
[Ρόδος]	1.500 50	Τήνος	200 11
Χίος	860 63	Σαλαμίς	93 12
Κεφαλληνία	720 55	Σ῏ρος	86 25
Κέρκυρα	520 93	Αἴγινα	82 9
Σάμος	490 50	Ὑδρα	50 4 ;
Ἀἴγνος	480 30	Ψαρά	41 1 ;
Νάξος	440 16	Σπέτσαι	21 3 ;
Ζάκυνθος	400 38		
Θάσος	400 12		
Ἄνδρος	385 17		
Λευκάς	290 26		

Σ. Πίναξ τῶν μεγίστων πόλεων κατὰ χιλ. κατοίκ.

Κωνσταντινούπολις	1.000 ;	Σέρραι	30
Ἀθήναι	500	Ξάνθη	27
Θεσσαλονίκη	250	Κέρκυρα	27
Πειραιεύς	200	Σλίβον (Βουλγ.)	25
Βελιγράδιον	140	Νις (Σερβ.)	25
Σόφια	120	Ἡράκλειον (Κρήτ.)	25
Σουμβοτίτσα (Νοτιοσ.)	90	Χανιά	25
Ἀγράμη »	80	Σούμλα (Βουλγ.)	24
Μοναστήριον »	65	Πλεύνα (Βουλγ.)	23
Πάτραι	60	Στάρα Ζαγορά	22
Λιουμπλιάνη (Νοτ.)	60	Πρισρένη (Νοτιοσ.)	22
Φιλιππούπολις (Βουλ.)	60	Τρίκκαλα	21
Ἀδριανούπολις	55	Λάρισα	21
Σεράγεβο (Νοτιοσ.)	52	Καλάμαι	21
Καβάλα	50	Ῥαιδεστός	20
Σκόπια (Σερβ. Μακ.)	50	Μυτιλήνη	20
Σκόδρα (Ἀλβ.)	45	Τατάρ Παζαρτζίκ	20
Ρουσσόκιον (Βουλγ.)	45	Ἐλθασσάν	20
Βάρνα (Βουλγ.)	40	Κοζουτσά	20
Βόλος	40	Ἐρμούπολις	19
Κομοτίνη	40	Τύραννα (Ἀλβ.)	18
Δράμα	30		

024000028101

Ψηφιοποιήθηκε από το Εθνικό Κέντρο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2800/99

